

**VLADİMİR TUMANOV’UN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL
ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Selma ARSLAN

**Yüksek Lisans Tezi
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN
AĞRI-2021
(Her hakkı saklıdır.)**

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Selma ARSLAN

**VLADİMİR TUMANOV’UN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK
EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

AĞRI-2021

24/12/2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Vladimir Tumanov’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24/12/2021

Selma ARSLAN

TEZ KABUL TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Nurullah Şahin danışmanlığında, Selma ARSLAN tarafından hazırlanan bu çalışma 24/12/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Nurşat BİÇER

İmza:.....

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

İmza:.....

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup; Enstitü Yönetim Kurulunun.../.../2021 tarih ve.../nolu kararı ile onaylanmıştır

.../... /2021

Prof. Dr. İbrahim HAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖN SÖZ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Amaç	6
1.4. Önem	6
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7
1.7. İlgili Araştırmalar	8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	13
2.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Serüveni	16
2.3. Okuma Kültürü ve Çocuk Edebiyatı	21
2.4. Çocuklar için Edebiyat	23
2.5. Çocuk Kitapları ve Çocuk Kitaplarının Nitelikleri	25
2.6. Yaş Dönemlerine Göre Çocuk Kitaplarının Seçimi	27
2.6.1. Okul öncesi dönem	27
2.6.2. Okul dönemi	30
2.7. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Öğeler.....	31
2.7.1. Çocuk kitaplarının biçim özellikleri.....	32
2.7.2. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri.....	36

2.7.3. Çocuk kitaplarında eğitsel ilkeler.....	44
2.8. Vladimir Tumanov ve Çocuk Edebiyatı.....	45
3. YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Çalışma Materyalleri	49
3.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları	49
3.4. Veri Analizi	50
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	51
4.1. Kraliçeyi Kurtarmak.....	51
4.1.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi.....	51
4.1.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi	59
4.1.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi	69
4.2. Haritada Kaybolmak.....	70
4.2.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi.....	70
4.2.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi	75
4.2.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi	89
4.3. Böcek Çocuk	89
4.3.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi.....	90
4.3.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi	96
4.3.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi	107
4.4. Asılı Dağın Kâhini.....	108
4.4.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi.....	108
4.4.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi	111
4.4.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi	125
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	127
5.1. Sonuç	127
5.2. Öneriler.....	133

KAYNAKLAR	136
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ VLADİMİR TUMANOV’UN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

2021, 143 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Nurşat BİÇER
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Dil, duygu ve düşüncelerimizi diğer insanlara iletmede en önemli unsurdur. Bu bağlamda “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı” olan edebiyat; bireyin kendisini daha doğru ifade etmesi, duygu ve düşüncelerini doğru ve akıcı anlatması, kendisine söylenenleri eksiksiz anlaması yönünden önemli bir işleve sahiptir. Bu bağlamda düşünen, sorgulayan, yorumlayan, eleştiren bir nesil yetiştirmek için çocuklara okuma alışkanlığı ve zevki kazandırılmalıdır. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri ile buluşan çocuk hayal, duygu ve düşüncelerini doğal bir öğrenme ortamında zenginleştirir ve istenen amaca ulaşır.

Çocuk edebiyatının en önemli araçlarından olan çocuk kitapları, çocuğa kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırılması aşamasında büyük bir yere sahiptir. Geleceğin sahibi çocukların okul öncesi dönemden itibaren çocuğa görelilik ilkesine uygun yazılmış, nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşması sağlanmalıdır. Bu çalışmada, çocuklar tarafından sevilerek okunan Vladimir Tumanov’un çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir. Bu araştırma tarama modelinde nitel bir çalışma yapılarak oluşturulmuştur.

Beş bölümden oluşan bu araştırmanın birinci bölümünü giriş bölümü oluşturmuştur. Giriş bölümünde çalışmanın problemi, problem cümlesi, alt problemleri, sınırlılıkları, amacı ve önemi belirtilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi çizilerek; çocuk ve çocuk edebiyatı, dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatı, okuma kültürü edindirmede çocuk edebiyatının önemi, çocuk kitaplarının nitelikleri, yaş dönemlerine göre çocuk kitaplarının seçimi, çocuk kitaplarında bulunması gereken temel öğeler gibi konulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın modeline, çalışma materyallerine, veri toplama araçlarına ve verilerin

analizine ait bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın bulgularına ve bulguların yorumlanmasına dördüncü bölümde yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise çalışmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuç, tartışma ve öneriler yer almıştır. Araştırmada Vladimir Tumanov'un çocuk kitapları, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir. İncelenen kitaplar hem biçimsel özellikler hem de içerik özellikleri açısından değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda bu kitapların, kitaplardaki birkaç biçimsel eksiklik ile bazı yazım ve noktalama yanlışlarının düzeltilmesi koşuluyla çocuk okura uygun olduğu tespit edilmiştir.

2021, 143 sayfa

Anahtar sözcükler: Vladimir Tumanov, Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitabı, Çocuğa Görelik.

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINATION OF CHILDREN'S BOOKS OF VLADIMIR TUMANOV IN TERMS OF FUNDAMENTAL ELEMENTS OF CHILDREN LITERATURE

Advisor: Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

2021, 143 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Nurşat BİÇER

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Language is the most important factor in expressing our feelings and thoughts to other people. In this case, the literature which is an “art of verbal and written shaping of events, thoughts, feelings and dreams through language” has a big portion in terms of expressing oneself more accurately, explaining his or her feelings and thoughts accurately and fluently and understanding what is being said completely. In this context, in order to raise a generation that thinks, queries, interprets and criticizes, children should be acquired the habit and pleasure of reading. The children who have met with qualified children's literature products, enriches their dreams, feelings and thoughts in a natural learning environment and achieves the intended goal.

Children's books, one of the most important tools of children's literature has a big place at the phase of making children acquire a love of books and reading habits to children. The children who are the owner of the future need to be provided with qualified children's books which are written in accordance with the principle of appropriateness for the children starting from the pre-school. In this study, children's books of Vladimir Tumanov, which are read with love by children have been examined in terms of the basic elements of children's literature. Document analysis, one of the qualitative research methods have been used in this research.

The first part of this research, which comprises of five parts, is the introduction part. In the introduction part, the problem, problem statement, sub-problems, limitations, goal and importance of the study have been indicated. In the second part, the theoretical framework of the study has been drawn and subjects such as children and children's literature, children's literature in the world and in Turkey, the importance of children's literature in acquiring reading culture, the qualities of children's books,

the selection of children's books according to age periods, the basic elements that should be in children's books have been included. In the third part, information related to the model of the research, study materials, data collection tools and data analysis have been given. Information about the findings of the study and the interpretation of the findings have been given in the fourth part. In the fifth part, the conclusion, discussion and suggestions which have been reached based on the findings of the study have been included. In this study, Vladimir Tumanov children's books have been examined in terms of the basic elements of children's literature. Examined books have been evaluated in terms of both format features and content features. As a result of this examination, it has been determined that the books are suitable for child-readers, providing that a few formal lacknesses and some spelling and punctuation errors are fixed.

2021, 143 pages

Keywords: Vladimir Tumanov, Child, Children's Literature, Children's Book, Appropriateness for Children.

ÖN SÖZ

Nitelikli çocuk kitapları, çocuğun bilişsel ve duyuşsal olarak olumlu yönde gelişimini desteklemekle beraber onların dil becerilerine katkı sunarak etkili iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Çocukların; estetik bir bakış açısıyla yazılmış, çocuk gerçekliğini dikkate alan, sanatçı hassasiyetiyle hazırlanmış, çocuğa görelilik ilkelerini esas alan yapıtlarla buluşturulması okuma kültürü edinmeleri açısından çok önemlidir. Bu bağlamda, bilimsel çalışmalar sonucunda çocuğa görelilik ilkelerine uygun olduğu tespit edilen kitapların çocuklarla buluşturulması önemlidir.

Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının çocuğa görelilik açısından incelendiği bu araştırmanın sonuçlanmasında, severek çalıştığım tez konumun seçiminde beni destekleyen, görüş, öneri ve eleştirileriyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yıllar önce, yarım bıraktığım yüksek lisans eğitimimi tamamlamam için beni teşvik eden, hayatımın her anında desteğini hep yanımda hissettiğim sevgili eşim Sami'ye ve bu süreçte bazen yeterli zaman ayıramadığım canım çocuklarıma çok teşekkür ediyorum. Ayrıca hayatımın her anında bana koşulsuzca her türlü desteği veren canım annem ve babama, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

24/12/2021

Selma ARSLAN

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
cm	Santimetre
Ed.	Editör
s.	sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ

Şekil 4.1. Kraliçeyi Kurtarmak, ön ve arka kapak	53
Şekil 4.2. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 32-33 görseli.....	55
Şekil 4.3. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 36 görseli	56
Şekil 4.4. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 45 görseli	57
Şekil 4.5. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 56 görseli	58
Şekil 4.6. Haritada Kaybolmak, ön ve arka kapak	71
Şekil 4.7. Haritada Kaybolmak, sayfa 29 görseli	73
Şekil 4.8. Haritada Kaybolmak, sayfa 47 görseli	74
Şekil 4.9. Haritada Kaybolmak, sayfa 160 görseli	75
Şekil 4.10. Böcek Çocuk, ön kapak	91
Şekil 4.11. Böcek Çocuk, sayfa 29 görseli.....	93
Şekil 4.12. Böcek Çocuk, Sayfa 47 görseli	94
Şekil 4.13. Böcek Çocuk, Sayfa 160 görseli	95
Şekil 4.14. Asılı Dağın Kâhini, ön ve arka kapak	109
Şekil 4.15. Asılı Dağın Kâhini, sayfa 29 görseli	111
Çizelge 3.1. İncelenen kitap isimleri	49
Çizelge 3.2. Kitap değerlendirme ölçütleri	50
Çizelge 4.1. Kraliçeyi Kurtarmak	51
Çizelge 4.2. Haritada Kaybolmak	70
Çizelge 4.3. Böcek Çocuk	89
Çizelge 4.4. Asılı Dağın Kâhini	108

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Bireyler arasında etkili ve anlaşılır iletişimin gerçekleşmesinde en büyük pay şüphesiz ki dilin doğru kullanılmasına bağlıdır. Dil gelişiminin sağlıklı olması için erken yaşlardan itibaren temel dil becerileri ile ilgili nitelikli eğitimin bireylere verilmesi şarttır. Bu doğrultuda temel becerilerden olan okuma becerisinin bireylere kazandırılması ana dilin gelişiminde büyük paya sahiptir.

İnsanların duygu ve düşüncelerini anlatması, karşısındakini anlaması, ayrıca içinde yaşadığı toplumla olumlu ilişki kurması ve yaşadığı toplumun kültürel mirasını edinmesi yine bu mirası gelecek nesillere aktarması dil aracılığıyla mümkündür. Bireyler arası iletişimi gerçekleştirmek, bireyin kendini doğru ifade edebilmesini sağlamak, bireyler arası kültür aktarımını yapmak dil öğreniminin amacıdır. Bu doğrultuda dil insanları birbirine yaklaştıran mühim bir araçtır (Kavcar 1996). Diğer insanlarla iyi iletişim kurabilmek için dilin iyi bir şekilde kullanılması gerekmektedir (Rıza 1999). Dilin güzel bir biçimde kullanılması için temel dil becerilerine sahip olmak önemlidir. Okuma becerisi; konuşma, yazma, dinleme/izleme becerileri ile beraber temel dil becerilerinin parçalarından biridir. Bu nedenle okuma eğitimi önem arz etmektedir.

Okuma; yaratıcı ve eleştirel düşüncenin gelişimini destekleyen, bireye sorgulama alışkanlığı kazandıran, bireyin farklı bakış açıları edinmesini, kendisine sunulan bilgileri akıl ve mantık süzgecinden geçirmesini, fikir sahibi olmasını destekleyen bir eylemdir. Birey okuma becerisi sayesinde yalnızca yazılı olan nesnelere değil, algıladığı her şeye anlam verebilir.

Okuma herkesçe bilinen tanımıyla yazılı olan ürünleri anlamadır. Ancak okuma görülen her şeye anlam verme becerisidir. Okuma sadece yazılanları algılamak ve onları söylemek değildir. Okuma ayrıca anlam verme, değerlendirme, kritik etme ve yorumlamaktır yani okuma düşünme ve düşüncüyü geliştirme sürecidir.(Çetin 2015). Okuma becerisi, diğer temel becerilerden yazma becerisi ile

iç içe olan bir beceridir ve her iki beceri birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir. Göktürk (1989)'e göre okuryazarlık herkesin sahip olması gereken bir beceridir ve bu beceri yaratıcı, eleştirel, araştırmacı düşünceye ulaşmak içindir.

Okuyan birey kendisine sunulan tüm bilgileri doğru olarak kabul etmez. Sorgular, araştırır, gözlemler ve fikir sahibi olur. Hayat boyu devam eden bir etkinlik olan okuma, insanın duygu ve düşüncelerini geliştirip zenginleştirirken aynı zamanda insana şahsiyet kazandırır. Geçmiş uygarlıkları ve kültürleri tanıyarak onların tecrübelerinden faydalanan kişi okuma sayesinde hayatını düzene koyar (Aktaş ve Gündüz 2010).

Eğitimin istenen ölçüde nitelikli olması iyi bir okuma becerisine sahip olmaya bağlıdır. İstenen düzeyde okuma becerisine sahip birey öğrenirken aynı zamanda eğlenecek ve okuma işinden mutluluk duyacaktır. Yangil (2017)' e göre bilgi, okuma alışkanlığına sahip bireyler için kendini ve evreni anlamlandırmaktır. Özetle okuma, insanın özgürleşmek için attığı önemli bir adımdır. Okuma; kişinin öğrenmesini, bilgilenmesini, kendini geliştirmesini sağlamakla beraber eğlenmesini, haz duymasını ve kendisi dışındaki dünyaları tanımasını sağlayan bir beceridir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleşmesinde doğru bir şekilde kazandırılan okuma kültürünün yeri yadsınamaz derecede büyüktür. “Eğitimde verimliliğin artmasında ve eğitim-öğretim etkinliklerinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesinde okumanın önemi büyüktür. Eğitim sistemimizin okuma becerisi üzerine kurulmuş olması okumayı eğitimde çok daha önemli bir hâle getirmektedir” (Şahin 2012: 22).

Okuma kültürü, ağaç yaşken eğilir düsturu ile hareket edilerek bireylere okul öncesi dönemden başlanarak verilmelidir. Böylece çocuk okuma becerisi edinme sürecine daha doğru zamanda dâhil olacaktır. Okuma alışkanlığı kazandırmada çocuk çeşitli becerileri belli bir sırayla edinir. Önce dinleme becerisi kazanan çocuk daha sonra sırasıyla okuma-yazma, okuma alışkanlığı, eleştirel okuma, evrensel okuryazarlık becerileri kazanır. Okul öncesi dönem dinleme becerisi kazandırılarak okuma kültürü edindirmede önemli bir zaman dilimidir. “Çocuğun okuma kültürü

edinme süreci ardışık bir süreçtir; birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Aşamalı bir sıra izleyen bu sürecin ilk basamağı (becerisi) ‘dinleme alışkanlığı’ edinmedir. Bu alışkanlığın ardından, ‘okuma-yazma becerisi’ edinilir. Bu beceriyi de ‘okuma alışkanlığı becerisi’, ‘eleştirel okuma becerisi’ ve ‘evrensel okuryazarlık becerisi’ izler” (Sever 2017: 24).

Sever (2017), okuma kültürü kazanmış kişi yetiştirmede en etkili yolun kitap-çocuk etkileşimini gerçekleştirmek olduğunu belirtir. Çocuğun okuma sevgisi kazanması ve okuma kültürü edinmesi için nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle tanışması gerekmektedir. “Eskiden, doğrudan doğruya çocuklara seslenen eserler bulunmadığı için onlara genellikle yetişkinler için yazılan eserlerin okutturulduğu bir gerçektir” (Oğuzkan 2000: 3). Başlarda tam anlamıyla bir çocuk edebiyatı oluşmadığı için yetişkinlere yönelik eserler çocukların seviyesine göre düzenlenerek onlara okutturulmuştur. Dilidüzgün (2007), edebiyattaki bu boşluğun öncelikle çocuğa göreleştirilen metinler aracılığıyla doldurulduğunu daha sonra da çocuk edebiyatının oluştuğunu belirtmiştir. Ülkemizde yetişkinler için yazılmış ve daha sonra çocuk edebiyatına uyarlanan eserlere ve yazarlarına şunlar örnek verilebilir: *Robinson Cruseau-Daniel Defoe, Don Kişot-Cervantes, Güliiver’in Gezileri-Jonathan Swift*. Ayrıca masal ve destanlar da çocuklara göre yazılarak onların okumaları sağlanmıştır.

Çocukların ilgi ve ihtiyaçları ile anlama ve algılama düzeyleri yetişkinlerinkinden farklılık göstermektedir. Çocuk edebiyatı yazarlarının, çocuğun içinde bulunduğu dönemlerin özelliklerini göz önüne alarak eserlerini oluşturmaları beklenmektedir. Fakat çocuk edebiyatının da edebiyat olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi edebî bir eseri okurken ondan keyif almak, düşünmek, düşlemek ister. Edebiyat oluşturulurken yazarların dikkat etmesi gereken ilkeler çocuk edebiyatı için de geçerli olmalıdır.

Sözcüklerle oluşturulan kurgusal bir evren olan edebiyatın ister çocuklara ister yetişkinlere yönelik olsun temelinde edebiyat olduğu unutulmamalıdır. Edebiyatın oluşumunda var olan tüm ilkeler çocuk edebiyatı için de aynılık gösterir (Gökmen 2017). Çocuğun da tıpkı yetişkinler gibi edebiyattan çeşitli beklentileri

vardır: Sanatçı duyarlılığıyla insan yaşam gerçekliğine ait süreçleri sezmek ve onu duymak, hissetmek, düşünmek, hayal kurmak, eğlenmek ister. Ancak çocukların yetişkinlerden farklı kişisel, bilişsel, sosyal ve dilsel özellikleri olduğu için çocukların edebî ihtiyaçları karşılanırken farklı bir süreç söz konusudur. Böylece “aynılık içinde ayrılık” doğal bir sonuç olarak ortaya çıkar (Sever 2013). Çocuk ve yetişkin açısından süreçte meydana gelen bu ayrılık Dilidüzgün (2003)’e göre çocuklar yetişkinlerden ayrı bir algı ve kavrama seviyesine sahip olduğundan ortaya çıkar. Bu da çocukluk kavramı ile ilintilidir. Çocuk gerçekliği, çocukların gerçek sandığı şeylerde öznel farkların görülmesi olarak ele alınabilir.

“Çocuklar için yazan ve gerçekleştiren sanatçının çocuğun “içsel doğası”nı anlamaya başlayarak harekete geçmesi gerekir. Bir yazar ve sanatçı ancak “içsel doğası”nı anlaması durumunda çocuğa uygun bir dil ve biçime ulaşabilir” (Şirin 2016: 18). Bir yazar ancak çocuğun yaradılışını göz önünde bulundurduğunda çocuğa uygun bir üslup geliştirebilir. “Çocuk edebiyatında yazar-sanatçı ile çocuk arasındaki kopukluğun giderilmesi amacıyla yazar ve sanatçının çocuk edebiyatının iki temel ölçütü olan ‘çocuğa göre’ lik ve ‘çocuk gerçekliği’ ne göre hareket etmesi özgün bir edebiyat için hem gerekli hem de zorunludur” (Şirin 2016: 23).

Çocuk kitapları içerik olarak çocuğa uygun olmalı ve onun yaşantısına katkı sağlamalıdır. Bununla beraber bu kitapların estetik olarak da nitelikli olması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarından çeşitli beklentiler vardır: okuma alışkanlığı edindirme, edebî duyarlılığı geliştirme, sanat ve kurmaca eğitimi verme gibi. Bu beklentiler çocuk kitaplarının estetik olması için bir engel değildir. Aksine sanatsal kaygılar gözetilerek hazırlanan bütün çocuk kitaplarının temelinde bunlar vardır. Kendi seviyesine göre hazırlanmış kitapları okuyan çocuk bir yönüyle bu dünyayı tanır (Dilidüzgün 1996). “Yazınsal değere sahip, estetik niteliği ve bütünlüğü olan metinler, yaygın inanışın tersine sıkıcı ya da anlaşılmasız değil, okuma-anlama becerisini geliştirirken düşünme, karşılaştırma, eleştirme yeteneğimizi de artırıyor” (Dilidüzgün 2018: 7).

Okul öncesi dönemde yetişkinler tarafından çocuklara okunan veya anlatılan anlatılar ve sanatsal kaygılar ile hazırlanan resimli kitaplar çocuğa dinleme becerisi kazandırmakla beraber kitaba karşı ilgi ve sevgi uyandırır. İlköğretime başlayan çocuk bu dönemden itibaren hem okuma-yazma becerisine katkı sunacak hem de çocuk gerçekliğine cevap verecek kitaplara ihtiyaç duyar. İşte bu dönemde çocuk için seçilen veya tavsiye edilen çocuk kitaplarının ne denli nitelikli olduğu ailelerine ve öğretmenlerine, onların öğrenimlerinin ileriki aşamalarında ve okuma alışkanlıkları edinmiş kişiler olmasında önemli bir sorumluluk yükler (Sever 2017).

Öğretmenler, okullar ve sınıflarda kütüphaneleri detaylıca incelemeli, kitapların öğrenci seviyelerine uygunluğunu belirlemeli ve hangi derslerde hangi kitaplardan faydalanılacağını tespit etmelidir. Ayrıca öğretmenler son çıkan yayınları takip etmeli, öğrencilere uygun buldukları kitapları önermelidir (İpşişlioğlu 1997).

Bilinmelidir ki çocuksu bir anlatım tarzıyla yazılmış ve çocuklara yarardan ziyade zarar veren kitapların sayısı hiç de az değildir. Dilin ustalıkla kullanılmadığı, dil kurallarının dikkate alınmadığı, doğallıktan uzak kitaplar çocukları okumaktan soğutacaktır. Çocuk, kendi gerçekliğinin farkında olan, kendisini ayrı bir birey olarak ele alan, düşündüren sanatçılar tarafından hazırlanan nitelikli eserlerle buluşmanın heyecanını hissetmelidir (Sever 2015:). Bu amaçla ülkemizde okuyucu kitlesi gün geçtikçe artan yazarlar arasında olan Rus asıllı Kanadalı yazar Vladimir Tumanov'un dilimize çevrilen çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel öğeleri yönünden incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Aileler ve öğretmenler çocukları nitelikli çocuk edebiyatı eserleri ile tanıştırmakta birinci derece sorumludurlar. Bu bağlamda Türkiye'de hatrı sayılır okuru bulunan ve okur sayısını gün geçtikçe artıran Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğelerine göre incelenmesi uygundur. Bu doğrultuda bu çalışmada şu temel soruya cevap aranmıştır:

Vladimir Tumanov'un çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel öğelerine uygunluk yönünden nasıl bir özellik göstermektedir?

1.3. Amaç

Bu çalışmanın amacı Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesidir.

Bu amaç ışığında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının biçim (boyut, kâğıt, kapak ve cilt, sayfa düzeni, harfler, resim) açısından çocuk edebiyatının temel ölçütlerine uygunluğu nasıldır?
- Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının içerik (karakter konu, ileti, dil ve anlatım) açısından çocuk edebiyatının temel ölçütlerine uygunluğu nasıldır?
- Vladimir Tumanov'un çocuk kitaplarının eğitsel açıdan çocuk edebiyatının temel ölçütlerine uygunluğu nasıldır?

1.4. Önem

Çocuk kitapları temel dil becerilerinin gelişiminde büyük paya sahiptir. Çocuk gerçekliğine, çocuk edebiyatının temel öğelerine dikkat edilerek yazılmış yapıtlar; çocukların sağlıklı bir okuma kültürü edinmelerinde şüphesiz önemli gereçlerdendir. Şirin (2006), çocuk ve gencin edebiyatına önem vermeyen toplumların okur yetiştiremeyeceğini, ülkemizde okur yetiştirilememesinin nedeninin eğitim sistemimizde aranması gerektiğini belirtmiştir.

Özellikle son yıllarda çocuk odaklı yazılan kitapların sayısında gözle görülür bir artış vardır. Çocuk edebiyatı alanındaki çeşitliliğe katkı sağlayan bu eserler çocukları çeşitli yönlerden etkilemektedir. Çocukların etkileşimde bulunduğu ilk eserler şüphesiz ki çocuk üzerinde kitaba karşı olumlu veya olumsuz tutum oluşmasında da rol oynamaktadır. Bu gerçekten yola çıkıldığında alan uzmanları tarafından kabul edilen çeşitli ölçütlere göre hazırlanan kitapların çocukla buluşması çocuğun bilişsel, dilsel, sosyal gelişimi yönünden olumlu katkı sağlayacaktır.

Yerli yazarların yanı sıra yabancı yazarların çeviri çocuk kitapları da çocuklar tarafından büyük ilgiyle okunmaktadır. Bu yazarlardan biri olan Vladimir Tumanov'un kitaplarının seçilme sebebi *Kraliçeyi Kurtarmak* ve *Haritada Kaybolmak* kitaplarının çok okunan ve satışı çok yapılan kitaplar arasında yer almasıdır (Erkmen 2017; İpek,2017). Ayrıca *Haritada Kaybolmak* ve *Asılı Dağın Kâhini* kitaplarının dünyada ilk kez Türkçe yayımlanması da bu yazarın kitaplarının tercih edilme nedenlerinden bir diğeridir. Bu durum kitapların ülkemizde ilgiyle karşılandığının göstergesidir. Türkiye'de binlerce çocuğa ulaşan bu kitaplar hiç kuşkusuz çocuğu çeşitli yönlerden etkilemektedir. Ülkemizde çocuklar tarafından çok okunan ve okur sayısı günden güne artan Vladimir Tumanov'un kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre incelenmesi; çocukların okudukları eserler hakkında fikir sahibi olmamız açısından önemlidir. Bu düşünceden yola çıkılarak hazırlanan bu çalışma; çocukların nitelikli çocuk kitapları ile buluşması için eğitimcilere, velilere, anne-babalara kitap seçimi konusunda katkı sunması açısından önemlidir. Ayrıca konu ile ilgilenen araştırmacılara ve çocuklar için yazan yazarlara dönüt sunacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma,

1. Vladimir Tumanov'un 2021 Mart ayına değin ülkemizde çevirisi yapılan çocuk kitapları ile sınırlıdır.
2. Vladimir Tumanov'un 2021 Mart ayına değin ülkemizde çevirisi yapılan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri olan boyut, kâğıt, kapak ve cilt, sayfa düzeni, harfler, resim; karakter konu, ileti, dil ve anlatım, eğitsel nitelikler yönünden incelenmesi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: "Doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12 yaş) ya da ergenlik dönemini de kapsayan (0-18 yaş) dönemi"(TÜBA 2011: 251).

Çocuk Edebiyatı: "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine

uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten eserlerdir” (Sever 2017: 17).

Çocuk Gerçekliği: “Çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır” (Dilidüzgün 2018, s. 91).

Çocuğa Görelik: Çocuğun hayal gücüne hitap eden, onun rahatça ve zevk alarak okuyup anlayabileceği dil ve anlatıma sahip, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılayan, kurgusu ve olay örgüsü ile çocuğun düzeyine uygun olan demektir (Yurttaş 1995).

1.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde Türkiye’de çocuk edebiyatı eserlerinin çeşitli açılardan değerlendirildiği bazı çalışmalara kronolojik sıralamayla yer verilmiştir.

Dağlıoğlu ve Çakmak (2009)’ın “Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Hikâye Kitaplarının Şiddet ve Korku Ögeleri Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmalarında Türkiye ’de 1995 ile 2005 yılları arasında basılmış olan 174 kitap incelenmiştir. 9 farklı yayın evi tarafından basılan bu kitaplar içeriklerinde ve görsellerinde yer alan şiddet ve korku ögeleri yönünden ele alınmıştır. Araştırmacıların oluşturmuş olduğu değerlendirme formu ile korku ve şiddet ögelerinin oranları tespit edilmiştir. Kitaplarda %8 oranında şiddet, %11 oranında ise korku unsuru belirlenmiştir. Yerli kitaplardaki korku ve şiddet ögelerinin çeviri kitaplardan daha az olduğu bulunmuştur.

Yaşar (2013), “Erich Kästner’in Hayvanlar Toplantısı Adlı Eserinin Çocuğa Göreliği ve Çocuk Edebiyatı İlkelerine Uygunluğu” adlı yüksek lisans çalışmasında “Hayvanlar Toplantısı” adlı eser çocuk edebiyatının temel niteliklerine uygunluk açısından biçim ve içerik olarak incelenmiştir. Araştırma tarama modelinin kullanılması ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda incelenen kitabın çocuğa görelik ilkelerine uygun yazıldığı belirtilmiş ve çocuklara okuma kültürü kazandırma amaçlı önerilmiştir.

Şimşek (2014)’in “Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz” adlı çalışmasında çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı tarihi hakkında bilgi verilmektedir. Yetişkinler için yazan yazarların kitaplarının çocuklara okutulamayacağı belirtilmekte ve

çocuklar için bir edebiyat oluşturmak gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuklar için yazılan çeşitli türlerde edebî eserler ve bu eserlerin yazarları hakkında bilgi verilmektedir.

Çer (2014), “Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi” adlı doktora tezinde 0-6 yaş dönemindeki çocuklar için hazırlanmış çocuk kitaplarını çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliğin temel ilkeleri yönünden incelemeyi amaçlamıştır. Betimsel yöntem kullanılan bu çalışmada öncelikle çocuk gerçekliğinin kavramsal çerçevesi çizilmiş olup bu doğrultuda 0-6 yaş dönemine ilişkin kitaplar çocuğa görelik açısından incelenmiştir. Yani kitaplar çocuk gerçekliği ile örtüştürülmüştür. Araştırmanın sonunda Çer, 0-6 yaş grubu çocukları için hazırlanan kitapların çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelik ilkesi yönünden uygun olması için taşınması gereken özelliklere yönelik bilimsel ölçütler dizgesi oluşturmuştur.

Akyüz (2014), “Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde doküman inceleme yöntemiyle, rastlantısal olarak seçilen Muzaffer İzgü’nün 30 eserini çocuk edebiyatının temel özellikleri yönünden incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma iki aşamalı bir şekilde yapılmıştır. Birinci aşamada eserler sekiz başlıkta incelenmiştir. İkinci aşamada “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak incelenen eserler puanlanmıştır. Araştırmada, eserlerin tasarım ve resimleme yönüyle çocuk edebiyatının niteliklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan (2015), “Sevim Ak’ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde literatür taraması ve doküman analizi yöntemi kullanmıştır. Çalışmada Sevim Ak’ın kitapları karakter, konu, ileti, dil anlatım ve resim başlıkları altında incelenmiş ve Türkçenin temel becerilerine katkıları yönüyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Sevim Ak’ın eserlerinin çocuk edebiyatı açısından nitelikli olduğu ayrıca Türkçe eğitimine katkı sağlayan eserler olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bahsi geçen eserlerin geniş kitlelere ulaştırılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

Gündüz (2016), “Ahmet Ümit’in Masal Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde yazarın iki masal kitabını -Masal Masal İçinde ve Olmayan Ülke- çocuk edebiyatının temel ilkeleri kapsamında ele almayı amaçlamıştır. Bu kitapların hem içerik hem de biçimsel yönden soyut işlemler dönemindeki ortaokul hatta lise öğrencilerine hitap ettiği belirlenmiştir. İlkokul seviyesine uygun olmayan bu kitapların, yazıldığı puntunun 11 veya 12 puntoya indirilerek hitap ettiği yaş gruplarına uygun hâle getirilmesi önerilmiştir.

Yıldırım ve Dinç (2017)’in “Türkiye’de En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Yeterlilik Analizi” adlı çalışmalarında çocukların 2015 yılında en çok okudukları kitaplar incelenmiştir. Çalışmada çok okunan 20 kitap belirlenmiş ve söz konusu kitaplar içerik analizi ile biçim ve içerik yönünden değerlendirilmiştir. Bu kitaplardan altısının araştırmacıların belirledikleri 82 kıstasın tamamına uygun olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak incelenen kitapların büyük bölümü tasarım ve konu bakımından uygun bulunmuştur.

Tekin (2017)’nin “Süleyman Bulut’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde söz konusu yazarın eserlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 37 çocuk kitabı incelemeye dâhil edilmiştir. İncelenen eserlerin tasarım ve içerik yönünden çocuk edebiyatı ilkelerine uygun yazıldığı belirlenmiş olup anne-babalar ve öğretmenler tarafından çocuklara önerilebileceği belirlenmesine ulaşılmıştır.

Canlı ve Aslan (2018)’in “Çetin Öner’in ‘Gülibik’ Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında söz konusu eser betimsel analiz yöntemiyle çocuğa görelilik yönünden incelenmiştir. “Gülibik” kitabının içyapı ve dış yapı özellikleri ile eğitsel ilkeler açısından çocuk okura uygun olduğu tespit edilmiştir.

Anaz (2018)’in “Mavisel Yener’in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Dil Özellikleri, Söz Varlığı, Anlatım Teknikleri ve Dış Yapı Özellikleri Bakımından İncelenmesi” adlı doktora tezinde Mavisel Yener’in eserleri incelenmiştir. Nitel

araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu araştırmada 77 yapıt incelenmiştir. Yapıtların hem biçim hem de içerik olarak çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kitaplarda zengin bir dil ve anlatım olduğu görülmüştür. Kitapların eğitsel açıdan çocuklara katkı sağlayacağı belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından bu yapıtların Türkçe derslerinde hem ana bir materyal hem de yardımcı bir kaynak olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

Polat (2018)'ın "Mevlâna İdris Zengin'in Çocuk Edebiyatı Türündeki Eserlerinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde Mevlana İdris Zengin'in çocuk kitaplarının konuları ve çocuklara verdiği iletilere ait çıkarımlar yapabilmek amaçlanmıştır. Çalışmada 40 eser incelenmiştir. Çalışma sonunda Mevlana İdris Zengin'in çocuk kitaplarının özgün olduğu, çocuğa görelilik göz önüne alınarak yazıldığı, çocuğun hayal gücünü zenginleştirmeye yönelik çaba harcandığı ayrıca çocuğa bir yetişkin edasıyla yaklaşıldığı belirlenmiştir.

Kirazlı (2018)'nın "Behiç Ak'ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Görelilik Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Behiç Ak'ın 9 eseri incelenmiştir. Bu eserler, yazarın okul öncesi döneme yönelik eserleri arasından amaçsal örneklem ile seçilmiştir. Betimsel tarama yöntemi kullanılan bu araştırmada söz konusu eserlerin çocuğa görelilik yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle incelenen eserlerin genel anlamda çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çolakça (2019)'nın "Gülsevin Kırıl'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, söz konusu yazarın eserleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Gülsevin Kırıl'ın çocuklar için yazdığı kitaplardan rastlantısal olarak seçilen 6 kitaptan oluşturulmuştur. Seçilen eserler çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Gülsevin Kırıl'ın çocuk kitaplarının konu- izlek yönünden uyumlu olduğu, kitapların başkahramanlarıyla çocukların özdeşim kurabileceğini, çocukların yaş ve seviyelerine uygun olduğu, zengin çevre ve mesajların kullanıldığı, dil ve anlatım yönünden okurun gelişimine katkıda bulunacağı ayrıca kitaptaki resimlerin çocukların ilgisini çektiği

belirlenmiştir. Araştırmada incelenen eserlerin eğitsel ve yazınsal ilkeler yönünden çocuğa uygun olduğu tespit edilmiştir.

Düzenli (2019)'nin “Hidayet Karakuş’un Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Unsurları Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde doküman analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Hidayet Karakuş’un 13 kitabı 16 farklı başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın sonunda bahsedilen eserlerin dış yapı özelliklerinin çocuk edebiyatı ilkelerine uygun hazırlandığı belirlenmiştir.

Danışman (2019)'ın, “2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında Okutulan Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metinlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında çocuk edebiyatı ilkelerine ne derece uyulduğu tespit edilmiştir. Çalışmada sekiz temada bulunan yirmi dört metin incelenmiştir. Çalışma sonucunda kitapların genel anlamda çocuklara göre hazırlandığı fakat sayfa tasarımı, temaya uygunluk, noktalama kurallarına uygunluk gibi hususlarda bazı eksiklikler belirlenmiştir.

Uyar (2019)'ın “Hasan Kallimci'nin Destan Romanlar Serisinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilgili yazarın 13 eseri çocuk edebiyatının temel ilkeleri yönünden ve temel eğitsel değerler açısından incelenmiştir. Literatür incelemesi sonucunda oluşturulan ölçütlerin kullanıldığı araştırmada kitapların büyük oranda çocuk edebiyatı kriterlerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Öztürk (2019)'ün “Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilgili yazarın rastlantısal yöntemle seçilen 15 eseri incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme kullanılmıştır. Araştırmada söz konusu kitapların yazınsal ve eğitsel açıdan okuyucuyu geliştirici özellikler taşıdığını belirlenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Çocuklar birtakım özellikleriyle yetişkinlerden ayrılır. Zihinsel, duyuşsal ve devinişsel yönden çocuklar onlardan farklı bir dünyaya sahiptir. Bu farklılıkların keşfedilmesiyle çocuk odaklı edebiyatın önemi de artmıştır. Çocuk edebiyatının işlevinin daha iyi anlaşılması ve çocuk edebiyatına yönelik çalışmaların amacına ulaşabilmesi için öncelikle hedef kitle olan çocuğu tanımak gerekmektedir.

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan Çocuk Hakları Sözleşmesinin birinci maddesine göre “On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” Bu sözleşme ile çocuğun hukuki hak ve sorumluluklarının yetişkinlerden ayrı olduğu taraf devletlerce kabul edilmiştir.

Şahin (2015)’e göre çocuk, doğumdan ergenliğe kadar olan zaman dilimini yaşayan 0-15 yaş grubunu kapsayan küçük insanlardır. Çocuklar da tıpkı büyükler gibi sevmek ve sevilme ister. Çevresindekilerin kendisini kabul etmesini, onaylamasını, takdir ve teşvik etmesini bekler. Ayrıca güvenmek ve güvenilmek, oyun oynamak, çocukça yaşamak, kendisi dışındaki dünyayı tanımak, bağımsız bir şeyler yaparak hızlıca büyüme ister.

Oğuzkan (2000) çocukluk dönemini üç ayrı döneme ayırarak açıklar: Oyun çağı denen ilk çocukluk çağı 2-6 yaşlarını kapsamaktadır. İkinci çocukluk çağı, okul çağı olarak anılmaktadır ve 6-10 veya 6-12 yaş arasındaki gelişme dönemini içine almaktadır. 10-13 veya 12-14 yaş aralıkları ise son çocukluk dönemidir. Bu dönem erinlik çağı olarak da adlandırılmaktadır.

Bedensel ve bilişsel gelişim yönünden 0-16 yaş aralığındaki insanlara çocuk denildiği bilinmekle beraber bu sınırlama her zaman ve her koşulda geçerli değildir. Bazı bilim adamları 0-14 yaş grubundakileri çocuk olarak kabul etmektedir (Yalçın ve Aytas 2015).

Çocukların çoğunlukla kendi başlarına oldukları kendilerine ait bir dünyaları vardır. Onlarla en çok ilgilendiğiniz zaman bile onlar sizden çok farklı bir yerde yaşıyor ve geziniyor olabilirler. Bilinmesi gereken onlarla aynı yerde bulunduğumuz hâlde dünyalarımızın birbirine benzemediğidir. Onların dünyalarına girebilmek için çocuk olmak gerekmektedir. Çocuklar yaşamlarının merkezine hep kendilerini koyarlar (Dursunoğlu 2015). Çocuk dünyayı kendine göre anlamlandıran kendine ait algıları olan toplumsal, ruhsal ve dilsel becerileri tam olarak gelişmemiş, büyüklerin dünyasıyla tam uyuşmayan bir varlıktır. Yaşamındaki çoğu şeyi ilk kez öğrenir. Bu durum çocuğa özgünlük kazandırır ve çocuktaki çocukluğu, çocuksuluğu belirler (Dilidüzgün 2000).

Yapılan tanımlamalara bakıldığında insan yavrusunun doğumundan 14 veya 16 yaşına kadar geçen süreçte çocuk olarak kabul edildiği görülmektedir. Çocuk edebiyatı da bu süreç içerisindeki bireyin ihtiyacını karşılayan edebiyattır, denebilir. Fakat çocuk edebiyatının tanımlanmasında konu hakkında söz sahibi olan kişiler arasında fikir birliği yoktur. Ortak noktaları olmakla beraber konunun uzmanları çocuk edebiyatına farklı açıklamalar ve yaklaşımlar getirmişlerdir.

Çocuk edebiyatı “Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad” (Oğuzkan,2006: 3)’dır. Çocuk edebiyatı; dil aracılığıyla oluşan temelini dilin oluşturduğu, çocuğun gelişim özelliklerine uygun, hayal dünyalarına seslenen, onları bayağılık ve çirkinlikten uzaklaştıran çocukların anlama, kavrama, yorumlama becerilerine destek olan, eğlenceli zaman geçirmelerini sağlayan, eğiten yazılı ve sözlü yapıtların tamamıdır (Demirel 2010).

Çocuklar için hazırlanan ürünlerin çocuk dünyasına uygun olması onların hislerini yansıtmaları gerekmektedir. “Çocuk edebiyatı, çocuğun kabuller dünyasında benzeştiğine veya benzeşmesi gerektiğine hükmederek, duygu, düşünce ve hayal bakımından okumaya veya dinlemeye layık saydığı metinler dünyasıdır” (Zengin ve Zengin 2009: 77). Şirin (2007: 16), bu konudaki görüşlerini “Çocuk edebiyatı temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde,

düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” şeklinde açıklar.

Sever (2017: 17) ise çocuk edebiyatını şöyle tanımlar: “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminde başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” Çocuk edebiyatı çocukluk döneminde çocuklara sanatsal zevk veren, dil becerilerini geliştiren eserlerdir. Yalçın ve Aytaş (2005); çocuk edebiyatını; çocukları eğlendirirken onların büyüme, gelişme, duygu, düşünce ve beğenilerine hitap eden aynı zamanda çocuğu eğiten sözlü ve yazılı eserler olarak tanımlamışlardır.

Çocuk edebiyatı düşüncesi çocuğun algı ve ilgisinin yetişkinlerden farklı olduğu gerçeğinin bilim tarafından keşfedilmesiyle ortaya çıkmış ve çocuk edebiyatı eserleri çocuklarla buluşmuştur. Yani edebiyatta bir çeşitlilik olsun diye oluşturulmamıştır (Dilidüzgün 2004). “Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır” (Şimşek 2014: 15).

Alan uzmanlarının yaptıkları tanımlamalara bakıldığında çocuk edebiyatı; çocuk gerçekliğinin, çocuğun özelliklerinin şekillendirdiği temelini çocukların duygu ve düşünce dünyalarına girebilmenin oluşturduğu, yetişkin edebiyatına göre sanatçının özgürlük alanlarını çocuğun yararına daralttığı, çocuğun ilgi ihtiyaç ve algı düzeyine seslenen çocuk merkezli kurgusal bir evrendir. Çocukların dilsel yetenekleri, anlama, anlatma becerileri, psikolojik özellikleri, duyarlılıkları, sanatsal zevkleri içinde yaşadıkları evren yetişkinlerden ayırır. Bu doğrultuda çocuk edebiyatı çocukların farklılıklarını, ilgilerini dikkate alarak onları eğlendirirken eğiten çocuğu merkeze alan yapıtlardan oluşmalıdır.

2.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Serüveni

Yakın tarihlere kadar dünyada bağımsız bir çocuk edebiyatından söz etmek mümkün değildir. Hatta çocukların edebiyatla ilişkilendirilmesi bile edebiyatla ilgilenen bazı kesimler tarafından doğru bulunmuyordu.

Dünya tarihine baktığımızda Batı’da çocuklar edebiyat dışına itilmişti. Sokrates kız çocuklarına felsefe dersleri verilmesinin gereksizliğini savunmuş, Eflatun çocuklara büyükler için hazırlanan şiir ve kitapları yasaklamıştı. Aristoteles ise engelli çocukların eğitilmesini istememişti. Buna karşın Doğu’da Konfüçyüs VI. yüzyılda Çin klasiklerinin çocuklara özetlenerek ezberletilmesini tavsiye etmişti. İbni Sina da 3-7 yaş aralığındaki çocukların eğitime özellikle ihtimam gösterilmesi gerektiğini belirtmişti. Çocuk ve çocuk fikri Doğu’da daha eski olduğu hâlde “terbiye”ye yönelik kitaplar dışında çocuklar için eser yazma geleneği meydana gelmemişti (Şirin 2016).

Dünya geneline bakıldığında çocuk edebiyatı çalışmalarına dönük eserlerin geçmişinin çok eskiye dayanmadığı görülecektir. Ancak çocuk anlayışının zamanla değişmesi çocuğu merkeze alan edebiyat oluşturulmasının önünü açmıştır. “XV. yüzyıldan itibaren başlayan çocuk modernleşmesi, geleneksel çocukluğun sorgulanmasına zemin hazırlamıştır” (Şirin 2016: 16). Yetişkinlerin minyatür hâli olarak görülen çocuk kavramına bakış açısı, okul ve eğitimin etkisiyle değişmeye başlamıştır. Yetişkinlerden farkları görüldükçe artık çocuklar anne-babalarına benzemek onlar gibi olmak zorunda kalmayacaktı yani bundan böyle kendileri olacaklardı (Şirin 2016).

Batı ülkelerinde çocuk edebiyatı yetişkinler için hazırlanmış kitapların çocuklarca okunmasıyla gündeme gelmiştir. Çocuk edebiyatının geçmişi çok da eskiye dayanmamaktadır. Zaten gerek ülkemizde gerekse de dünyada 16. yüzyıla kadar çocukların ön plana alındığı bir edebiyattan söz etmek mümkün değildir (Toz 2015).

16. yüzyıla değin çocuklar için yazılan bir edebiyat söz konusu olmadığından çocuklar için bir edebiyatın oluşturulup oluşturulmamasına yönelik tartışmalar

yapılmaya başlanır. Bu dönemde kilise çocuklara yalnızca dinî eserler okunmasını telkin ettiğinden, yazılan eserler daha çok dinsel içerikli, öğretici eserlerdir (Kıbrıs 2002).

Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk edebiyatı kitaplarının ortaya çıktığı görülür. Bu dönem sonrasında çocuk edebiyatına ilgi artar. İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve ABD çocuk edebiyatına ilişkin çalışmaların yapıldığı ve ilgi duyulduğu ülkelerin başını çeker (Toz 2015).

On sekizinci yüzyılın ortalarıyla beraber Batı’ da çocuk edebiyatı ayrı bir edebiyat olmaya başlar. J.J. Rausseau çocuk edebiyatının bağımsız bir hâl almasında büyük paya sahiptir. Avrupa ile beraber bütün dünyada çocuk edebiyatının çocuk tabiatına uygun geliştirici bir hedefinin oluşmasında Rousseau’nun görüşleri etkili olmuştur (Şirin 2016).

18. yüzyılda çocuk ve çocuk edebiyatı aydınlanma çağının etkisiyle keşfedilmeye başlanmıştır. 19. yüzyılda her alanda meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle çocuklar için bağımsız bir edebiyat oluşturma dileği çoğalmıştır. 2. Dünya Savaşı’nın da etkisiyle çocukluk kavramı ve çocuk edebiyatı sorgulanmış çocuklar için hazırlanan eserlerin nitelik olarak çocuğa uygunluğu önem kazanmıştır (Dilidüzgün 1996; Neydim 1998; Şimşek 2014).

19. yüzyıldan itibaren çocuklara yönelik hazırlanan eserlerde dikkate değer gelişmeler olmuştur. Çocuk kitapları resimlenerek daha özenli hâlde basılır. Çocuk kitabı resimleme, farklı bir sanat ve bilim kolu olarak kabul görmeye başlar. Artık çocuk kitaplarında estetik öğeler daha fazla yer edinmeye başlar (Toz 2015). Çocuk kitaplarında illüstrasyonun kullanılması çocuk kitaplarının çocuğa göreliğine önemli bir katkı sağlamıştır.

Batı ülkelerindeki çocuk edebiyatının gelişimine bakıldığında ülkelerin bu konuda birbirlerine benzer dönemlerden geçtikleri görülmektedir. Çocuk eğitiminin önemi fark edildikçe bununla doğru orantılı olarak çocuk edebiyatının önemi de artmış ve yetişkin edebiyatından ayrı bir edebiyat meydana gelmiştir. “Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının Batı ülkelerindeki gelişimi hem ortak hem de benzer süreç ve

temalar içerir. Bu edebiyatın ana rengini veren ise pedagoji olmuştur. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının edebiyattan ayrılma eğilimi içine girmesinin temel nedeni de bu pedagojik ağırlıklı amaca ve işleve yönelmesi sonucudur” (Şirin 2016: 20).

20. yüzyılda çocuğun yetişkinlerden farklı ayrı bir dünyası olduğu fark edilmiştir. Bu dönemde çocuk için, çocuğa uygun edebî yapıtlar yazılmıştır. ‘Çocuğa göre’lik kıstaslarına uygun hazırlanan örneklerin yanı sıra 1970’ten sonra çocuk edebiyatı, çocuk gerçekliğini dikkate alan örneklerin yazılmasıyla yeni bir format kazanır. Çocuğun yetişkinlerden farklı algılama seviyesi ve gelişim özelliklerinin içinde olduğu anlaşıldıkça çocuk edebiyatı yeni şekiller edinir. Çocuğun yetişkinlerden ayrı olan dil ve algı düzeyi bu edebiyata yol gösterir. Çağdaş çocuk edebiyatının başlangıcını ‘çocuğa göre’lik ilkesine uygun hazırlanan eserler oluşturur (Şirin 2016).

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) 1979 yılını dünya çocuk yılı olarak kabul etmesi yine 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 198 ülkenin onayıyla kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuk kavramına daha çok dikkat çekilmiştir. Böylelikle çocuk edebiyatı da daha fazla ilgi görmüş ve daha nitelikli ve çok sayıda eser verilmiştir.

Dünyadaki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak çocuk ve çocuk edebiyatı kavramları insanların dikkatini çekmiş ve bu kavramlara yönelik eserler zaman içinde artarak verilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de çocuk edebiyatına yönelik eserler sözlü anlatımların olduğu döneme kadar dayandırılabilse de modern anlamda bir çocuk edebiyatının başlangıcı daha yeni sayılır. “Cumhuriyetin ilanına kadar olan süreçte çocukların okuma dinleme ihtiyaçları daha çok sözlü edebiyat ürünleri olan bilmece, masal, tekerleme, ninni, latife, efsane, destan ve halk hikâye gibi türlerden karşılanırdı. Çok gelişmiş olan çocuklara yönelik bu sözlü ürünler, temsilcileri belli olmayan verimlerdi ve geleneğin çocuklara aktarılmasını amaçlamaktaydı” (Toz 2015: 237).

Tanzimat Dönemi ile beraber eğitim kavramının ön plana çıkması çocuk edebiyatında da ilerlemeyi sağlamıştır. Bu dönemde Batı ülkelerindeki eserlerin

çevirisi yapılmıştır. *Robinson Cruseou* ve *Gulliver* romanları Batılılaşmanın da etkisiyle çevirisi yapılan ilk eserler olarak göze çarpmaktadır (Neydim 1998; Şimşek 2014). Yine bu dönemde çocuk eğitiminin uzmanlık gerektiren özel bir alan olduğunu anlaşılmıştır. Çocukların seviyesine uygun verimlerin üretilmesi gereksiniminin hissedilmesi, La Fontaine'nin eserlerinin fark edilmesi ile çeviri kitapların yayımlanmaya başlanması Türkiye'de çocuk edebiyatının hazırlık aşamalarını oluşturmuştur. (Şimşek 2014).

Şirin (2016), Şinasi'nin çevirisini 1856'da yaptığı *Kurt İle Kuzu* (Lafontaine) isimli fabl ve Ahmet Lutfi tarafından 1864'te çevirisi yapılan *Robenson Hikâyesi* (Daniel Defoe) eserlerinin modern çocuk edebiyatımızın başlangıcı sayılması yerine bu iki eserin çeviri çocuk edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilmesinin uygun olacağını belirtmiştir.

Ülkemizde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çocuk edebiyatı ürünlerine rastlanmaya başlanmıştır. Çocuğa yönelik ilk yazılan eser Nabi'nin *Hayriye* isimli mesnevisi ve Sümbülzade Vehbi'nin *Lütfiye* adlı eseridir. Vehbi bu eserde oğullarına nasihatler verir. Her iki eser de öğüt verme amacıyla yazılan didaktik eserler olduğu için çağdaş çocuk edebiyatı kapsamına alınamazlar.

1869'da yayımlanan *Mümeyyiz* isimli çocuk gazetesi çocuklar için hazırlanan ilk gazete olarak dikkat çeker (Sınar 2006). Bu gazete çocuklara yönelik Türkiye'de diğer süreli yayınların hazırlanmasına örnek olmuştur.

Türkiye'de çocuk edebiyatı kavramının ne zaman kullanılmaya başlandığı kesin olarak bilinmemektedir. “Çocuk edebiyatı teriminin Türkçede ne zaman kullanılmaya başladığı da henüz tespit edilememiştir. Şimdiye kadar yapılmış araştırmalara göre Ali Nusret'in (1874-1912) *Şûrâ'yı Ümmet* gazetesinde (1908) çocuk ve edebiyat ilişkisine değinen bir yazı yazdığı bilinmektedir (Demiray 1958: 90), Sâtı Bey ise (1880-1969) *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'nda “edebiyat-ı etfal” terimini etraflıca açıklamıştı. Ali Ulvi (Elöve)'nin (1881-1975) *Çocuklarımızı Neşideler* (1912) kitabının ön sözündeki yazısı da çocuk edebiyatının savunulması bakımından dikkate değerdir” (Şimşek 2014: 21).

Çocuk eğitimi alanındaki gelişmeler 1908’de 2. Meşrutiyet’in ilanıyla artış kaydetmiştir. *Çocuk Şiirleri* adlı eseriyle İbrahim Alâaddin Gövsa çocuklar için yazılan ilk şiir kitabını 1911’de yayımlar. Daha sonra Ali Ulvi 1912’ de *Çocuklarımıza Neşideler*, Tevfik Fikret 1914’ te *Şermin* adlı çocuklara yönelik şiir kitapları yayımlarlar (Sınar 2006). Ziya Gökalp bu dönemde çocuk kavramı üzerinde en çok duran ve çalışmalar yapan kişidir. Ali Ekrem Bolayır, Fuat Köprülü gibi edebiyatçılar da bu dönemde çocuk kitapları yayımlamışlardır. Ayrıca bu dönemde çocuk tiyatroları da dikkat çeker (Sınar 2006).

“Millî Edebiyat Dönemi’nden Cumhuriyet’e geçerken bir bölümü doğrudan çocuklar için yazmış olmasa da Osman Fahri, Suat Fahir, Ruşen Eşref, Siracettin Hasırcıoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç gibi şairler; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Yesari, Aka Gündüz gibi yazarlar çocukların zevkle okuduğu metinlere imza atarlar”(Şimşek 2014: 36). Yine bu dönemde Kurtuluş Savaşının Doğu Cephesi komutanı olan devlet adamı Kâzım Karabekir de çocuklara yönelik eğitsel metinler kaleme almıştır (Şimşek 2014).

Cumhuriyet Dönemi’nde çocuk ve çocuk eğitimi kavramları daha da önem kazanmıştır. Bu dönemde çocuklara yönelik çeviri eserlerin sayısı artmakla beraber özgün kitapların sayısında da büyük artış olmuştur. “Cumhuriyet Dönemi’nde dünya çocuk klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi konusunda yoğun bir çaba harcanır. 1939’da Maurice Linat’dan *Zeplin Hırsızları*, Henry Bernay’dan *Yüz Sene Uyuyan Adam*, Robert Louis Stevenson’dan *Defne Adası* romanları Türkçeye aktarılır” (Şimşek 2014: 37). Antoine de Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens*, Edmondo de Amicis’in *Çocuk Kalbi* kitapları da daha sonra Türkçe’ye çevrilmiştir (Şimşek 2014).

1960’lı yıllardan itibaren Türk Çocuk Edebiyatında her alanda bir canlılık görülür. Mahmut Necati Öngay, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ülkü Tamer, Kemalettin Tuğcu, Mehmet Seyda, Eflatun Cem Günay, Talip Apaydın, Gülten Dayıoğlu’ nun aralarında olduğu önemli çocuk edebiyatçıları eserler verir. 1979 yılının “Çocuk Yılı” kabul edilmesiyle bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli gelişmelerin meydana gelmesine zemin sağlar. Aziz Nesin, Muzaffer İzgü, İsmail Uyaroğlu, Işıl Özgentürk vs. bu dönemde eser verir. 12 Eylül 1980 darbesi yüzünden bu dönemden

itibaren çocuk edebiyatındaki hızlı gelişme yavaşlar. Fakat bu durum uzun sürmez. Günümüze doğru geldikçe çocuk edebiyatı eserleri hem nicelik hem de nitelik olarak büyük gelişme gösterir. Yalvaç Ural, Mustafa Ruhi Şirin, İpek Ongun, Cahit Zarifoğlu, Ayla Çınaroğlu Mevlana İdris vs. çeşitli eserler verirler (Toz 2015).

Bu dönemde çocuklar için hazırlanan süreli yayınların sayısı da çok artar. *Sevimli Mecmua*, *Gülbüz Türk Çocuğu*, *Doğan Kardeş*, *Elma Şekeri* gibi birçok dergi yayımlanmıştır.

Türkiye’ de geçmişten günümüze çocuk edebiyatının sürekli bir devinim hâlinde olduğu görülmektedir. Her geçen gün çocuk ve çocuk eğitiminin daha çok önem kazanmasıyla çocuk edebiyatındaki çeşitlilik artmış daha çok yazar çocuğu merkeze alan verimler üretmişlerdir. Günümüz çocuk edebiyatı eserlerine bakıldığında özgün, nitelikli kitap sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Hem nitelik hem nicelik yönünden artış gösteren kitaplar çocukların beğenisine sunulmuş ve sunulmaya devam etmektedir.

2.3. Okuma Kültürü ve Çocuk Edebiyatı

Eğitim açısından edebiyatın önemi, edebî eserlerin kişinin duygu ve düşüncelerinde yol açtığı değişimle ortaya çıkar. Çocukların doğru bir okuma alışkanlığı kazanmasında çocuklar için hazırlanan edebî eserlerin yeri büyüktür. Eğitim ile çocuğa verilmek istenen en önemli kazanımlardan biri de çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Bu durumda çocuk edebiyatının önemi ortaya çıkar. Çocuk edebiyatının esas işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve kültürü kazandırmaktır.

“Çocuğun okuma kültürü edinme süreci ardışık bir süreçtir; birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Aşamalı bir sıra izleyen bu sürecin ilk basamağı (becerisi), ‘dinleme alışkanlığı’ edinmedir. Bu alışkanlığın ardından, ‘okuma- yazma becerisi’ edinilir. Bu beceriyi de ‘okuma alışkanlığı becerisi’, ‘eleştirel okuma becerisi’ ve ‘evrensel okuryazarlık becerisi’ izler” (Sever 2017: 24).

Yazın okuru olmak sıradan ve kolay bir iş değildir. Yazın okuru olmak dinamik ve yaratıcı bir süreçtir ve yazın okuru için okuma boş zaman geçirmek için yapılan bir uğraş değildir. Yazın eğitimi çocuğa okul öncesi dönemden itibaren evde, daha sonra da okulda devam ettirilerek verilebilir (Dilidüzgün 2018).

Çocuk edebiyatı eserleri okuma alışkanlığı oluşturmada önemli bir paya sahiptir. Bu bağlamda düşünen, sorgulayan, eleştiren, hassasiyetleri olan çok yönlü fertlerin yetiştirilmesinde çocuk kitaplarının katkısı büyüktür. Sever (2007:41), bu konuda şu görüşleri savunmaktadır: “Çocuk edebiyatı yapıtlarının genel amacı; okuma kültürü edinmiş, düşünen duyarlı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu amaç için kitaplar aracılığıyla çocukla yaşam arasında köprü kurulur. Sanatçı duyarlılığıyla örülmüş, yazılı ve görsel dilin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış bu köprü, çocuğu düşsel ve düşünsel içerikli bir dünyaya taşır.”

Okuma, doğru anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminde çok önemli bir paya sahiptir. Kişi sahip olduğu bilgileri büyük oranda okuma aracılığıyla edinmektedir. Bu durumda okumanın ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Etkili bir okuma alışkanlığı kazandırılmak isteniyorsa çocukların her yönüyle nitelikli, kendilerine okuma zevki kazandıracak, sanatsal haz verecek kitaplarla tanıştırılması gerekmektedir.

Küçük yaşlardan itibaren kitap ile tanışan bireyde kitaba karşı olumlu bir tutum oluşabilir. Özellikle anne-babanın kitap okuması çocuk için olumlu örnek teşkil eder. Okul öncesi dönemden başlanarak kitap okuma üzerinde özenle durulmalıdır. Bu dönemlerden itibaren kitap ve kitap okumanın faydaları çocuğa anlatılmalı ve çocukta kitap sevgisi oluşturulmaya çalışılmalıdır (Koçak, Çermik, Polat ve Şahin 2016).

Çocuklara bilgi vermeyi amaçlayan kitaplar dışında çocuk kitaplarının öğretici olmaktan çok çocuğa duyarlılık edindirme amacıyla yazılması ve resimlenmesi gerekmektedir. Çocuk kitapları insana has duyarlılıklar kazandırmalı çocuğa. Düşünen, anlayan, sorgulayan, karar verebilen, duyarlı insanlar yetiştirmek

için dilin ve görselin anlatım imkânlarıyla çocukları buluşturabilecek becerilere sahip sanatçılar çocuklar için çocuk edebiyatı adına sorumluluk almalıdır (Sever 2017).

Çocuk ve gençlik edebiyatının okuma alışkanlığı kazandırması, edebî duyarlılığın artması, kişinin kimliğini oluşturması gibi bir etki alanı vardır. Çocuk veya genç bir geçiş süreci yaşamaktadır. Bir geçiş dönemi ürünü olan çocuk edebiyatı yapıtlarından faydalananak bireysel ve kültürel gelişim sürecini tamamlayabilir. Bu durumda çocuk yazını eserleri çocuk gelişimi konusunda büyük sorumluluk sahibidir (Dilidüzgün 2018).

Çocuk kitapları küçük yaşlardan itibaren görsel ve dilsel unsurlarla çocukların hayal dünyasını zenginleştirir. Onların yeni kavramları tanımasını sağlarken hayatı onların dilinden anlatır. Çocuk eğlenirken büyük bir istekle yazarın oluşturduğu evreni keşfeder. “Çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocukların duyu algılarına hitap eden, kavramsal gelişimlerine katkı sağlayan önemli bir uyarandır. Görsel ve dilsel öğelerle çocukları duymaya, düşünmeye düş kurmaya isteklendiren özellikler taşır” (Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan 2007).

Okul öncesi dönemden başlayarak nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle karşılaşan çocuk önce dinleme daha sonra da okuma yolu ile edebî bir zevk kazanır. Bu edebî zevk çocukta bir okuma hazzı oluşmasını sağlar. Çocuğu yepyeni dünyalar ile tanıştıran, sanatçı hassasiyeti ile oluşturulmuş görsel ve yazınsal eserler çocuğun hayatı anlamlandırmasına da katkı sunar. Dil becerileri gelişen çocuk kendini daha iyi anlatır ve karşısındakini daha doğru anlar. Çevresinde olup biteni daha kolay algılar. Çocuk dünyasına girebilen, çocuğun özellikleri dikkate alınarak hazırlanan çocuğun yararını gözetken kitaplar duyarlı, diğer insanlarla duygudaşlık kurabilen, toplumla güçlü bağları olan bireylerin yetişmesinde de rol oynar.

2.4. Çocuklar için Edebiyat

Çocuk edebiyatı da tıpkı yetişkin edebiyatı gibi sahip olması gereken sanatsal duyarlılıklar dikkate alınarak okuyucuya görmediği, bilmediği dünyaların kapılarının ardını göstermeli; onlara eğlenceli zaman geçirtmeli; yazarın duyarlılıklarını hissettirmelidir. Fakat hitap ettiği kitlenin hassasiyetleri, duygu dünyaları dikkate

alındığında çocuk için yapılan edebiyatın yetişkin edebiyatından temelde bazı farklılıkları vardır. İkisi de edebiyatın birer parçası olmakla beraber hitap ettiği kitlenin toplumsal, psikolojik ve zihinsel özellikleri gibi sebeplerden farklılaşır. Bu durumu Ural (1987: 354) şöyle açıklamaktadır: “Ben çocuk edebiyatı ile büyükler için yazılan edebiyatı birbirinden ayırıyorum. Gerçi aynı sanat dalının iki dalı da olsalar, bir gövde ile dal kadar fark var arada. Yetişkin yazınında sanatçı daha geniş bir yazma özgürlüğüne sahip. Sözcük seçme, kısa cümleler kullanma gibi bir zorunlulukları yok. Bir de eğitimsel ve pedagojik zorunlulukları da sayarsak, oldukça belirgin ayrıcalıkların olduğunu ve bu ayrıcalıkların da yazma konusunu şekillendirdiğini düşünürsek iki ayrı edebiyatın varlığının kendiliğinden ortaya çıktığını çok iyi görürüz.”

Çocuk edebiyatından okurun, anne-babaların ve eğitimcilerin çeşitli beklentileri vardır. Çocuk edebiyatının çocuğu eğlendirmesinin yanı sıra, okuma alışkanlığı kazandırması, çocuğu sıkmadan onu çeşitli açılardan eğitmesi bu beklentilerin başında gelir. Fakat yazar, bunu yaparken çocuğa kuru bir anlatım yaparak öğretmeye çalışmamalı sadece vermek istediğini sezdirmeyi yeterli bulmalıdır. Çocuk kendi doğrularını kendisi keşfetmeli, kitaplar bu yolda çocuklara bir ışık yakabilmelidir. Bu nedenle çocuk için hazırlanan eserler dil ve anlatım özellikleri, konu, ileti, biçimsel özellikler açısından çocuk seviyesine uygun olmalıdır. Bu nedenle, bu eserlerin hazırlanması yetişkinler için hazırlanan eserlerden çok daha fazla özen ve dikkat gerektirmektedir.

Çocuk edebiyatının çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekir. Çocuğun yetişkinden farklı kendine has bir evreni vardır. Çocuk dünyasına girmek isteyen, hedef kitlesi çocuk olan eserler hazırlanırken her yönüyle çocukların tüm özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. “Çocuğu anlayan edebiyat”ı “diğer edebî ve sanatsal türlerden ayıran özellik, çocukluğun kendine özgü dünyasını anlatmasıdır. Ama onun çocuk edebiyatı olabilmesi için çocukluğu anlatması yetmez, çocukluğu çocukluğun dili ve mantığı ile anlatması da gerekir.” (Taşdelen 2005: 330). Çocuklar için hazırlanan eserlerin “çocuğa göre” olması için “çocuk gerçekliği”ni dikkate alması gerekir. Bu bağlamda çocuğa sunulacak edebî yapıtların “çocuğun doğası”na uygun olması beklenmektedir. Çocuk “bakış açısı”, “dil ve

anlam evreni”, “ilgi ve gereksinimleri” göz önünde bulundurularak çocuk eserleri hazırlanmalıdır. Unutmamak gerekir ki çocuk için hazırlanan her kitap çocuğa uygun olmayabilir. Çocuk kitapları da edebiyat eserleri olduğu için bunların da edebî ölçütlere uygun, sanatçı duyarlılığıyla yazılması gerekmektedir (Çer 2015).

Çocuklar için hazırlanan eserler; çocuklara öğretme ve belletme görevi taşımamalı, çocuğu düşünmeye sevk etmeli, çocuğun duyarlılıklarını harekete geçirerek doğru olan çocuğa sezdirilmelidir. Çocuğun okuduğu eserler; çocuğun düş kurmasına, bağımsız düşünmesine, çocuğun merak duygusunu uyandırarak zihninde oluşan sorulara cevap aramasına yönlendirecek doğal bir öğrenme-öğretme ortamı sunmalıdır (Sever 2017). Çocuklar için hazırlanan eserler üslup, içerik açısından sanatsal ölçütler dikkate alınarak onların gelişim özelliklerine uygun, onları araştırmaya yönlendiren, kendi doğrularının peşinden gitmelerini sağlayan, merak duygularını kamçılayan, eğitirken eğlendiren özenle hazırlanan eserler olmalıdır.

Çocukluk kavramı çocuğun içinde bulunduğu koşullara göre değişebilir. Çocuğun içinde gelişimini sürdürdüğü çevre, zaman, eğitim anlayışı çocuğa bakış açısında farklılığa yol açabilir. “Çocuklar için yapılacak edebiyatta ‘çocuk bakışı’, ‘çocuğa göre’lik ve ‘çocuk gerçekliği’ birbirini tamamlayıcı üç kavram olarak düşünülmelidir. Çocuk anlayışı değiştikçe bu üç kavramın içeriği de değişmektedir. ‘Çocuk gerçekliği’ değişmez değildir ve çocuğa, yaşanan döneme ve zamana göre biçimi, içeriği ve özü de değişebilir” (Şirin 2016).

Çocuklar için kitap yazan yazarlar eserlerini meydana getirirken öncelikle kendi çocukluklarını anımsamalı, o zamanki hayal gücünü devreye koymalı, çocuklar için evrensel olan farklı kuşakları çocuklar için oluşturmalıdır (Yavuzer 2007).

2.5. Çocuk Kitapları ve Çocuk Kitaplarının Nitelikleri

Çocuk kitabı, “Çocukluk çağında bulunan kişilerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı eserlerdir” (Oğuzkan 2000: 10). Çocuk kitapları çocuğun çevreyi algılamaya başlamasıyla beraber çocuğun hayatına giren çocuğun yaşına, hislerine, algı düzeyine uygun çocukların hayatlarına dokunan ve çocukları yeni dünyalarla tanıştıran her türlü sözlü, görsel ve yazılı eserler

bütünüdür. “Çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocukların duyu algılarına hitap eden, kavramsal gelişimlerine katkı sağlayan önemli bir uyarandır. Görsel ve dilsel öğelerle çocukları duymaya, düşünmeye düş kurmaya isteklendiren özellikler taşır” (Sever vd 2007). Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veren, çocuğun severek okuyacağı eserler çocuk kitabıdır (Kantemir 1979).

“Kitaplar hayatın yerini tutamaz, ama hayatı sınırsız biçimde zenginleştirir. Hayat can sıkıcı bir hâl aldığı zaman, kitaplar bunun her zaman böyle olmadığına inancımızı güçlendirir” (Oğuzkan 2000: 7). Yaşam koşulları ağırlaştığında kişinin sorunlarının çözümünde farklı bakış açıları kazandırır, kişiyi üzüntülerinden kurtarır. Kitaplar ihtiyaç duyulan huzur ve dinlenme fırsatı verir. Kitaplar hem yetişkinler hem çocuklar -özellikle çocuklar- için kullanmasını bildikleri zaman devamlı bir bilgi, rahatlama ve zevk ögesidir (Oğuzkan 2000: 7). “Kitap, çocukların bilişsel, duygusal, psiko-motor gelişimlerini destekleyen, dil, sosyal ve ahlaki gelişimlerine de doğrudan etki eden önemli bir araçtır. Çocuklar kitap sayesinde düşünme, problem çözme, yaratıcılıklarını ve yeteneklerini geliştirme fırsatlarına sahip olurken, doğaya, insanlara, doğada gördüğü diğer canlılara ve olaylara karşı da hassasiyet geliştirmektedirler. Bunun yanı sıra kitap, çocukların kişilik gelişimine katkı sağlamakta, duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli ölçüde etki etmektedir” (Tanju,2010: 31).

Çocuk kitapları hazırlanırken her yönüyle iyi düşünülmüş, hem biçim hem de içerik yönünden çocuğun gelişim seviyesine uygun, onlara hayatı tanıttacak, onları düşünmeye sevk edecek eserler olmasına özen gösterilmelidir. Kitaplardaki resimler konu ile bağlantılı olmalıdır. Ayrıca kitaplar çocuklara hayattan örnekler gösterebilmeli ve onların gelişim dönemlerini göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

Tıpkı yetişkinler için hazırlanan kitaplarda olduğu gibi çocuklar için hazırlanan kitaplar da farklı niteliklere sahiptir. Güzel ve kıymetli kitaplar keşfedilmesi gereken hazineler gibidir. Bu tür kitapları keşfetmek için kitap seçiminde çeşitli ölçütlere gereksinim duyulmaktadır. Bununla birlikte bir kitap, çocuklar onu okumaktan keyif alıyorsa ancak o zaman iyi bir kitaptır. Bu gerçeğin akıldan çıkarılmaması gerekmektedir (Oğuzkan 2000).

2.6. Yaş Dönemlerine Göre Çocuk Kitaplarının Seçimi

Çocuklara yönelik hazırlanan edebi eserler; çocukların psikososyal gelişimlerine dikkat edilerek, içinde bulundukları yaş grupları göz önünde bulundurularak oluşturulmalıdır (Şirin 1987). Çocukların dilsel, bilişsel, kişisel ve toplumsal gelişimleri her yaş döneminde farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda her yaş grubu için kitaplar ayrı ayrı onların ilgi, merak ve gereksinimleri düşünülerek seçilmelidir.

2.6.1. Okul öncesi dönem

Okul öncesi dönem için hazırlanan kitaplar denilince akla resimli kitaplar gelir. Bu dönem kitaplarında içerik kadar görseller de önemlidir. Hazırlanan kitapların dayanıklı olmasının yanı sıra kullanılan malzemenin sağlığa zararlı olmaması lazımdır. Ayrıca çocuk için hazırlanan kitaplar çocuğun anlama, dikkat, ilgi düzeyleri dikkate alındığında kısa metinlerden oluşması gerekmektedir. Ruhsal gelişimlerinin önemli bölümünü çocuklar bu dönemde tamamlar. Okuyacakları kitaplar çocuklara bu yönüyle de katkı sağlar. Okul öncesi için hazırlanan kitapların çocuğun dilsel, toplumsal, kişisel ve bilişsel gelişimine katkı sunması beklenir (Şirin 2000).

0-6 yaş aralığında, çocuğun okuma faaliyetlerinin temeli oluşturulmalıdır. Bu dönemde oluşturulan okuma alt yapısı, çocuğun 11- 12 yaş evresinde okuma kültürü edinmesi açısından önemlidir (Şahin ve Akbayır 2005).

Güleç ve Geçgel (2005)' e göre, çocuğun kitapla ilişkisi bir yaş civarında oluşur fakat bu ilişkinin başlama zamanı çocuktan çocuğa değişiklik gösterir. Çocuğa baskı yapılmaması koşuluyla çocuğun mümkün olan en erken zamanda kitapla tanışması çocuğun yararınadır.

Bu dönem çocuklarında kitaplar çocuklar için nesne olma boyutuyla değerlendirilmelidir. Bu yaşlarda çocuklar bazı fiziksel beceriler kazandığı için oldukça hareketlidirler. Çocuklar kitapları dokunmaktan, kaldırmaktan ve renklerine bakmaktan zevk duyacakları objeler olarak görmektedirler (Şahin ve Akbayır 2005).“Bu dönem çocukları ile ilgili olarak daha çok görselliği, işitselliği ön plana

çıkaran dil çalışmaları yapılabilir; çocuklara resimli kitaplar, dayanaklı oyuncaklar verilerek ninniler, masallar dinletilip duyuşsal ve bilişsel dünyaları beslenebilir” (Güleryüz 2006).

Çocuk için kitap bu dönemde bir oyuncak özelliği taşır. Bu dönemde çocukların bilişsel, dilsel ve görsel dünyalarına seslenen kitapların olumlu etkileri görülür.

2-3 yaş döneminde çocuklar çok hızlı bir dil gelişimi göstermektedir. Oyuncak kitap seçimi çocuğun kitapla ilk etkileşimini gerçekleştirmek adına önemlidir. Burada önemli olan çocuğun ilgi alanına kitabı yerleştirmektir. Bilişsel yönden çocuklar dünyalarını sınıflama ve düzenlemenin yeni yollarını keşfederler. Kişisel olarak çocuk kendinin aile üyelerinden ayrı bir birey olduğunun farkına varır. Toplumsal yönden çocuk çevresini gözlemleme sonucu yeni davranışlar öğrenir ve nesneleri olduğu gibi değil düşündüğü şekliyle görür. Çocukların bu yönlerini geliştirmeye yönelik kitaplar onlara sunulabilir (Sever 2017).

Çocuklar 3 yaşından itibaren çevreleriyle ilgilenmeye başlarlar. Olağanüstü olayların anlatıldığı masalları dinlemek hoşlarına gider. Aynı kitabı defalarca dinleyebilir ve kitapta anlatılanları okuyormuş gibi resimlere bakarak anlatabilirler (Yılar 2015).

3- 4 yaş çocuklarına resimli kitaplar okunmalı, çocukların okunan kitapları incelemelerine olanak verilmelidir. Çocuklara dinleme imkânı tanınmalı ve kitaptaki resimlerden hareketle kitaptaki görselleri tanımlamaları sağlanarak dilsel gelişimlerine katkı sunulmalıdır. Çocuk bilişsel yönden parçadan bütünü bulma; renk, şekil ve boyut arasındaki bağlantıyı kurma düzeyinde olduğu için bu yönde kitaplarla buluşturulabilir. Çocukların kişisel gelişimini desteklemek için onlara benlik saygısı kazandıracak, onları değerli hissettirecek resimli kitaplar, masallar ve kısa öyküler, şiirler okunmalıdır. Ayrıca onların öz saygılarını kaybetmelerine neden olmadan hatalarını kabul etmelerini öğretecek, kültürel kimliklerinin farkına varmalarını sağlayacak kitaplar okunmalı ve resimleri incelettirilmelidir. Toplumsal yönden gelişimlerine uygun olarak onlara başkalarına karşı duyarlı olmaya sevk edecek kitaplar yine bu dönemde okutulmalıdır (Sever 2017).

4 yaşından itibaren çocuk gelişiminde somutlaşma artış gösterdiğinden masal ve öykü okuma ve anlatma evresidir (Akbayır ve Şahin 2005). Çocuklar artık kitaplarını düzenli kullanmayı ve saklamayı, zaman zaman tekrar görsellerine bakmayı ve yerine koymayı becerebilirler (Yılar 2015).

4-5 yaş döneminde çocuklarda hızlı bir dil gelişimi olur. Çocuklar için bu yaşlarda hareketli olay örgüsüne sahip, değişik konularda yazılmış kitaplar tercih edilmelidir. Onların merak duygularına cevap verecek, soru sorabilecekleri ve sorularına yanıt alacakları kitaplar yeğlenmelidir. Kişisel yönden çocukları özerk, girişken ve paylaşımcılığa teşvik eden kitaplar önerilebilir. Bilişsel olarak bu yaş grubu çocukları gözlemleme, kıyaslama, gruplama yapabilir. Çocuklara bu yönlerini geliştirebilecekleri kitaplar sunulabilir. Toplumsal açıdan 4-5 yaş grubundaki çocuklar iyi-doğru ve kötü-yanlış davranışların ortaya çıkarabileceği sonuçları kavramaya başlarlar. Bu dönem çocuklarına sorunların çözümü için kaba kuvvet ve şiddetin doğru olmayacağını sezdirenen kitaplar okunmalıdır. Çocukların başladığı işi bitirmesi gerektiğini hissettiren, korkularını yenmelerinde izledikleri yöntemi sezdirenen, çocukların özdeşim kurabileceği kahramanların bulunduğu kitaplar çocuklara uygundur. (Sever 2017).

5 yaşındaki çocuklar karşılaştıkları konuların ilginç olmasını ister. Resimler ve resimlerde kullanılan renkler de yine bu yaşta çocuk için önemini korur. Çocuğa sunulacak kitabın ilgi çekici ve çocuğa uygun resimlenmesi lazımdır. Bu dönemde çocuk kitaptaki resimlere tekrar tekrar bakmaktan ve kitabı tekrar tekrar anlatmaktan hoşlanır (Yılar 2015).

5-6 yaş dönemi çocuklarının bilişsel gelişimi için nicelik bildiren kavramları tanıttacak resimli kitaplar önerilebilir. Arkadaşlık kavramının ön plana çıkarıldığı, öz güveni gelişmiş kahramanlara yer verilen, paylaşma, sorumluluk alma gibi değerleri anlatan kitaplar kişisel ve toplumsal yönden çocuğa katkı sunar (Sever 2017).

Okul öncesi dönem, çocukların kitaba karşı olumlu bir tutum edinmesi yönünden önemli bir süreçtir. İlerleyen dönemlerde çocuğun kitap sevgisi, ilgisi ve kitap okuma kültürü kazanmasında bu süreç belirleyici bir rol üstlenir. Ayrıca bu

dönemde çocukta sanatsal duyarlılığın temelleri atılır. Bu nedenle çocukların mümkün olan en kısa zamanda kitapla tanışması gerekmektedir.

2.6.2. Okul dönemi

6-8 yaş döneminde çocukların kelime hazinesi çok gelişir. Çocuk gerçekliğine uygun hazırlanan kitaplar ile çocukların buluşması sağlanmalıdır. Bu dönem okuma alışkanlığı ve kültürü kazanmada çocuklar için en duyarlı dönemdir. Sanatçı duyarlılığı ile hazırlanan kitaplar çocuk dünyasına girmelidir. Çocuklara; Türkçenin anlatım gücünü keşfedebilecekleri, yeni kitaplar okumaya heveslendirecek kitaplar tavsiye edilmelidir (Sever 2017).

6-7 yaş grubuna yönelik kitaplar iki grupta incelenebilir. Birinci grubu çocuğun kendisinin okuduğu kitaplar oluşturmaktadır. Bu gruptaki kitaplar kısa metinlerden oluşmalı ve büyük puntolarla yazılmalıdır. Dil ve kavram yönünden çocuklara daha gelişmiş öykü ve masallar verilmelidir. İkinci gruptaki kitaplar yetişkinlerin çocuklara okuyacağı kitaplardan oluşmaktadır. Bunların punto büyüklükleri önemli değildir. Önemli olan burada karakterler ve konudur. Bu dönemde çocuğun önceki döneme göre dikkat süresi uzamıştır ve daha uzun öyküler dinleyebilir (Şirin 2000).

“7 yaşından itibaren çocuklar, yeni durumlar ve karakterlerle karşılaşmaktan hoşlanır, maceraya ilgi duyar, hayali kahramanları benimser hatta özdeşim kurarlar. Bu arada okuma yazmayı öğrenmiş olduklarından kendi başlarına okur ve okuduklarından zevk alırlar” (Yılar 2015: 40).

8-10 yaş dönemi çocuğu anlatımlarında deyimlerden, benzetmelerden yararlanabilir. Bu yaş aralığında çocuğun temel dil becerilerini bütünsel bir yaklaşımla geliştirmesi gerekliliği okulda yapılan öğrenmelerde dikkat edilmesi gereken bir husustur. Çocuk ile kitap arasında kalıcı bir ilişki sağlanması için çocuğun nitelikli kitaplarla buluşturulmasına özen gösterilmelidir. Ana dilin kurallarını ve anlatım gücünü benimsemesi için bu konuda özenli davranmak önemlidir. Çocuğun bilişsel boyutlu becerilerini geliştiren kitapların okunması sağlanmalıdır. Değişik edebî türlerde metinlerle çocuğun okuma alışkanlığı desteklenmelidir. Çocuğa bireysel sorumlulukların grup çalışmalarındaki önemini

sezdiren kitapların verilmesi kişisel gelişimleri için gereklidir. (Sever 2017).

9-10 yaşlarında kız ve erkek çocuklarının ilgi alanları birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Çocukların gerçekleri bildiği ve algıladıkları bir dönem olmasına karşın hayal güçleri bu zaman dilimlerinde oldukça zengindir. Hayal gücünü zenginleştiren tüm yapıtları okurlar (Yılar 2015).

9-13 yaş dönem çocuklar için “düşle gerçek arası dönem” dir. Bu yaşlarda erkek çocuklar serüven, kahramanlık, seyahat ve tarih konulu öykülerden zevk duyar. Kızlar ise ev ve okul yaşamını anlatan öyküleri beğenir (Kıbrıs 2002).

10-12 yaş ve üstü dönemde çocuklar dili kullanmada ustalaşmış yazarların eserlerini okumalıdır. Çocuklar farklı türdeki eserlerin en özgün olanlarıyla buluşturulmalıdır. Onları sanatçı bakış açısıyla bilişsel süreçlerini devreye koyacakları “insan ve yaşam gerçekliğini” tanımalarına, değerlendirmelerine fırsat veren kitapları okumaları yazın kültürü meydana getirmeleri için lazımdır (Sever 2017).

13-15 yaş döneminde çocukta bir içe kapanıklık ve isyankârlık hâli görülür (Şahin ve Akbayır 2005). Bunun yanı sıra çocuk kendisi ile özdeşim kurabileceği, ilgi alanlarına seslenen karakter arayışına girer. “Bu dönemde görülen en belirgin özelliklerden birisi çocukların kahraman arayışıdır. Biyografiler çocukların bu devrede ilgi duyduğu en önemli eserlerdir. Çocuklar bu dönemde tarihe, özellikle insanlık tarihinin gelişimine, çeşitli fikir ve ideolojilere, farklı milletlerin yaşayış ve inanışlarına ilgi gösterirler” (Yılar 2015: 41).

Çocukların okuma eğilimleri yaş dönemlerine göre kesin bir şekilde birbirinden ayrılamaz. Çocukların içinde bulundukları bireysel, toplumsal, ruhsal, ekonomik vb. etkenler kitaba karşı tutumlarını etkiler. Ayrıca ailenin kitaba yaklaşımı, çocuğun büyüdüğü kültürel ortam, okul gibi çevresel faktörler de çocuğun kitap okuma yönelimini farklılaştırabilir.

2.7. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Öğeler

Çocuk kitaplarını biçim ve içerik özelliklerine göre iki başlık altında incelenebilir:

2.7.1. Çocuk kitaplarının biçim özellikleri

Boyut (büyüklük)

Çocuklar, boyutları birbirinin aynısı olan kitaplarla sürekli karşılaşmaktan hoşlanmazlar (Oğuzkan 2006). Çocukların ilgisini küçük yaşlardan itibaren kitaplara yöneltmek için boyut olarak kitapların çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır. Böylece çocuğun kitaba yönelimi artarken büyüklük-küçüklük kavramlarını da somutlaştırma olanağı sağlar. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus; çocuk kitapları çocuğun taşıyabileceği, el yapısına uygun ağırlık ve hacimde olmalıdır. Çocuk kitabını tıpkı bir oyuncak gibi istediği yere taşıyabilmelidir (Sever 2007).

“Ana sınıfında kitaplar A4 (21 x 29), daha sonraki sınıflarda ise B5 (14x21) boyutunda olabilir. Ağırlık ve hacim yönünden de çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine elverişli olmalıdır” (Güleryüz 2006). “Çeşitli boyuttaki kitaplardan hoşlanan çocuklar için en uygun kitap boyutu taşınabilir ve kitaplık düzenlemesine uygun olmalıdır. Çocuk kitaplarının 16-23 cm. büyüklüğünde olması ideal sayılır” (Anaz 2018).

Çocuk kitaplarının boyutları iki yönlü düşünülebilir. Çocuk; kitabı kendisi kullanacaksa çocuğun fiziksel, kavramsal gelişimine uygun boyutta çeşitli resimli kitaplar tercih edilmelidir. Eğer yetişkinler tarafından çocuğa kitap okunacaksa daha büyük boyutlu, görsellerle zenginleştirilmiş kitaplar da çocuğa sunulabilir.

Kâğıt

Çocuk için yazılan kitaplarda kullanılan kâğıdın mat ve dayanıklı olması gerekmektedir. Resim ve yazıların üst üste binmemesi, renklerin dağılmamış olması, harflerin net olarak okunması çocuğun kitaba saygı duyması açısından önemlidir. (Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan 2007). Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt, yıpranmaya ve kirlenmeye karşı dayanıklı olup, göz sağlığına zarar vermemelidir. Ayrıca kâğıt hem görsel hem de dilsel metinlerin rahatlıkla okunmasına, resimlerin niteliğini ve renklerini olduğu gibi sunmaya imkân vermelidir (Sever 2007). Kâğıt,

çocuğun görme problemi yaşamaması için çok parlak veya koyu renkli olmamalı mat beyaz renkler sayfalarda kullanılmalıdır (Yurttaş 1995). Parlak kuşe kâğıdından hazırlanan kitap sayfaları çocukların gözünü yoracağından uzun zaman kitaba bakamazlar bu nedenle bu tür kâğıtlar tavsiye edilmez (Alpay ve Anhegger 1975). Her yaş seviyesi için kullanılacak kâğıtlar birbirinden farklı olmalıdır. Çocukların görsel becerileri yaşlara göre değişkenlik gösterir. Örneğin bir yaşındaki bir çocuğun kullanımına sunulan kâğıt ile on yaşındaki çocuğunki birbirine benzememelidir (Çer 2016).

Çocuk, bir kitabı okurken gözleri olması gerekenden daha çabuk yoruluyorsa ve yazılanları görsel olarak algılamada problem yaşıyorsa kitapta kullanılan kâğıt çocuğa uygun değildir. Kâğıdın çocuğa göreliği görme sorunu yaşatmamasıyla ve uzun süreli kitapla etkileşim kurmasına olanak vermesiyle ilgilidir.

Kapak ve Cilt

Çocuğun kitapla etkileşimini sağlayan ilk unsur kapak ve cildir. Kapağın tasarım ve görselleri çocuğun kitapla iletişimini sağlar. Sanatçı duyarlılığı ile tasarlanan bir kitap çocuğun ilgi ve beğenisini harekete geçirir ve onu kitap okumaya heveslendirir. Çocuk sanatsal olarak tasarlanan kapaktaki görsellere bakarak kitabın içeriği hakkında düşünsel ve düşsel bir hazırlığa girer. Bu durumda çocuk kendi kurgusu ile metnin kurgusunu mukayese etme olanağı bulur (Sever ve diğerleri 2013). Çocuğun duyuşsal manada kitapla yakınlık kurması için kapağın ilgi ve ihtiyaçlarını karşılaması, estetik olması, içeriğe yönelik ipuçlarını sezdirmesi ve çocuğun ilk bakışta dikkatini çekmesi gerekmektedir (Çer 2016a).

Kitap kapağındaki resim ve tasarımın, çocuğun beğenileri üzerinde oluşturacağı görsel etki çocukta kitaba karşı olumlu hisler meydana gelmesini sağlamaktadır. Kapak kâğıdı kalın bistol kartondan olmalı ve dayanıklılığın artması için üzeri lak veya selofan ile kaplanmalıdır (Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan 2007).

Özetle çocuk kitaplarında kapak çocuğun kitapla ilk karşılaştığı ögedir. Çocuğun kitaba karşı tutumunda kapağın belirleyici bir yeri vardır. Sanatçı duyarlılığıyla hazırlanan, çocuğa kitabın gizleri hakkında ipuçları veren, çocuğun

bilişsel gelişimine uygun olan ve biçimsel yönden üzerindeki görsellerin dengeli olduğu, sağlam, dayanıklı ve albenisi olan kapaklar çocuklar için idealdir.

Kitaplarda ciltleme, sağlamlık ve dayanıklılık yönünden önemlidir. Özellikle küçük yaş gruplarında iplik dikiş ve tutkal yöntemi bir arada kullanılmalıdır. Çünkü yapıştırma ve tel zımba yöntemlerinde kitaplarda dağılma olabilir. Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan (2007)’a göre kitaplar hazırlanırken ciltleme dikkatlice yapılırsa çocuk, kitabı daha uzun süreli olarak kullanma olanağı bulacak ve kitap uzun süreli kullanmaya elverişli bir dilsel ve görsel araca dönüşmüş olacaktır. Bu nedenle sırt bölümü tutkalla yapıştırılmış, buna ek olarak dikiş kullanılmış ciltleme yöntemi seçilmelidir.

Sayfa düzeni

Sayfalarda yer alan öğeler; zıt ve parlak renklerden oluşmalı, yalın ve devingen şekilde içeriğe uyumlu bir sıralamayla sayfaya yansıtılmalıdır. Sayfa tasarımı çocuğun gelişim özelliğine göre yazı ve resim ile dengelenmelidir (Çer ve Şahin 2016).

“Çocuk kitaplarında yer alan yazı, resim, rakam, fotoğraf, karikatür gibi öğeler sayfa düzenini oluşturan temel bileşenlerdir” (Sever 2007: 45). Çocuğa okuma kolaylı sağlaması yönünden sayfalar tek sütun şeklinde düzenlenmeli ve sayfa kenarlarındaki boşluklar geniş tutulmalıdır (Sever 1995). Sayfa kenar boşlukları çocukta görsel okuma ve izleme isteği sağlamalı; punto büyüklüğüyle orantılı olacak şekilde satır aralıkları geniş olmalıdır (Alpay ve Anhegger 1975).

Sayfanın fonu ile yazı birbirine zıt renklerden oluşmalıdır. Biri açık ton ise diğeri koyu tonda olmalıdır (Sürmeli 2007).

Sayfa düzeni okunabilirliği kolaylaştırıcı niteliklere sahip, okuyucu kitlesinin düzeyine uygun olmalıdır. Karmaşık bir sayfa düzeni çocuk okurun kitapla iletişimini olumsuz etkiler.

Harfler

Çocuk kitapları hazırlanırken yazıların punto büyüklükleri çocukların yaşları dikkate alınarak ayarlanmalıdır. Okul öncesi için hazırlanan kitapların 24, 22, 20; ilköğretim dönemdeki çocuklar için yazılan eserlerin ise 18, 16, 14 punto

büyükliğünde yazılması tercih edilmelidir (Sever vd. 2007). Dördüncü ve beşinci sınıflar için yazılan kitaplarda harflerin punto büyüklüğü 12; altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda ise 10 punto olmalıdır (Çer 2016b).

Sayfanın niteliğine etki eden unsurlardan biri olan harfler, metnin rahatça okunmasına olanak vermeli ve harflerin büyüklükleri çocuğun içinde bulunduğu yaş düzeyine uygun olmalıdır. Harfleri karşılayan karakterler ve karakterlerin renkleri çocukta okuma isteği uyandırmalıdır. Sayfa düzeni ile uyumlu olacak şekilde harfler, kelimeler ve tümceler arasına uygun boşluklar konmalıdır. Sayfa görsel olarak ilgi çekici hâle getirilmelidir (Sever, Dilidüzgün, Öztürk ve Adıgüzel 2013).

Kitabın estetik görünmesi amacıyla iç içe geçmiş, belirgin olmayan harf karakterleri kullanılmamalıdır. Yazılar, görselde anlatılanları bozmadan yansıtmalıdır (Çer ve Şahin 2016).

Resimler

Binlerce kelime ile anlatılamayacak duygular ve olaylar resimler aracılığıyla daha kolay anlatılabilir (Hoppe 2004; Akt: Gönen, Uygun, Erdoğan ve Kantarcı 2012). Çocuk kitaplarındaki açık, anlaşılır, özenle hazırlanmış resimler içerikle bir bütün oluşturarak kitabın anlaşılabilirlik yönünden daha nitelikli olmasını sağlar. “Resim, yazarın dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir öğedir. Yalnızca kendi diliyle bir anlamsal dünya yarattığı gibi, bir yazarın kurguladığı olduğu yaşam durumunu da görsel bir biçime dökebilir” (Sever 2017: 166).

Çocuğun kitaba karşı ilgi duyması başlangıçta resimler aracılığıyla gerçekleşir. Bu durum bir bilgi aracı olarak eğitimi beraberinde getirir ve okuma alışkanlığı edinilmesinde güdüleyici rol oynar. İstenen şekilde resimlenen çocuk kitapları, çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimine katkı sunarken, onun yaratıcı zekâsını ve estetik bilgi seviyesinin artmasını destekleyerek yeniliğe açık kuşaklar yetişmesini amaçlar (Kara 2012). Sanatçı duyarlılığıyla hazırlanan resimler, çocukların görme duyularının eğitilmesi için katkı sağlayan etkili araçlardır (Sever 2017).

Çocuk kitapları hazırlanırken sözcükler ve resimler bir arada kullanılarak anlatımın daha zengin ve ilgi çekici olması sağlanabilir. “Çocuk edebiyatı

yapıtlarının anlatım olanakları içinde iki ayrı dil kullanılmaktadır. Biri renk ve çizginin kılavuzluğunda kurgulanan görsel metinler, diğeri ise insan dilinin sanatçı duyarlılığıyla desteklendiği yazınsal metinlerdir. Bu iki farklı dil bir araya gelerek anlatım gücünü arttırmakla kalmaz aynı zamanda değişik duyuları harekete geçirerek okurun algı zenginliğini de arttırır” (Akyüz 2014: 14). Çocuklar için hazırlanan kitaplarda resimler çocukların görsel algı düzeyini artıran bir uyaran olmasının yanı sıra onların anlama becerilerine katkı sağlayan araçlardır (Sever 2017).

Kelimeler ve resimler kitabın anlaşılabilir olması için birbirini tamamlar. Bu durumda resimlerin usta ellerce çocuğun seviyesine uygun çizim ve renklerle hazırlanarak kitabın konusunu desteklemesi önem kazanır. Erdal (2007), bu bağlamda çocuk kitaplarındaki resimlerde kullanılan renklerin içeriği desteklemesi ve metinde yapılan tasvirlerle uyum sağlaması gerektiğini belirtir.

Çocuk kitaplarında resimleme yaparken çocukların yaş düzeyi de dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir. Çünkü çocukların çizgisel gelişimi yaşa göre farklılık gösterir. Çocukların çizgisel gelişimi beş aşamadan oluşur. Bu aşamalar:

- Karalama evresi (2-4 yaş)
- Şema öncesi dönem (4-7)
- Şematik dönem (7-9)
- Gerçeklik dönemi (9-12)
- Görünürde doğalcılık dönemi (12-14) (Yavuzer 2011).

Çocuk kitapları resimlenirken çocukların bu gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır.

Çocuk kitaplarında çocuğa göre hazırlanmış resimler, yazarın anlatılarının somutlaşmasına, metnin anlaşılabilirliğine, çocuğun algı dünyasına katkı sağlarken çocuğa estetik bir zevk kazandırır. Metinle birbirini bütünleyen resimler çocuk kitaplarında birbirinden ayrı düşünülemez. Alpay ve Anhegger (1975) de çocuk kitaplarında resmin önemini, resimsiz çocuk kitaplarını müziksiz orkestra hikâyelerine benzeterek belirtir.

2.7.2. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri

Kahramanlar/ Karakterler

TDK Güncel Sözlük (2020)' te karakter “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” olarak tanımlanmıştır. “Karakter, sanatçının yarattığı; duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir” (Sever 2017: 75-76). Kahraman ise “Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi”dir (TDK Güncel Sözlük 2020).Kahramanlar olay kurgusu içerisinde farklı işlevler yüklenirler. Eserlerde olayı sürükleyen ve yaşayan veya anlatılanlarla direkt ilgisi olan anlatıma yön veren kişiye “baş kişi”, “temel kişi” veya “kahraman” denir. Eserlerde daha arka planda olan anlatılanlarla dolaylı olarak alakası olan kahramanlara “yan kişi” denir (Sever 2017).

Karakter kavramına bağlantılı olarak tıpkı yetişkin edebiyatında olduğu gibi çocuk edebiyatında da kullanılan tip kavramının açıklanması faydalı olacaktır. Tip güncel sözlükte “Hikâye, roman, tiyatro gibi uzun anlatıma dayalı eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan ve belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini ve ideolojinin temsilciliğini yüklenen kişi” (TDK Güncel Sözlük 2020) olarak tanımlanmıştır. Tip tek insanı simgelemez, toplumda benzer özelliklere sahip insan kümelerini anlatır. “İnsana özgü niteliklerden birini anlatma ve yansıtmada araç olarak seçilen, bu niteliği büyüteç altına konarak doruk noktasına çıkarılan kişidir tip” (Özdemir 1994: 109).

Çocuk çevresindekileri örnek alır ve kendisine yakın bulduklarıyla özdeşim kurar. Zamanla okuduğu kitaplardaki karakterleri de rol model seçer. Bu bağlamda seçtiği kitabın karakterlerinin iyi işlenmiş olması önemlidir. “Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta anne baba iken zamanla yerini kitap kahramanlarına bırakır” (Yavuzer 2007: 202).

Çocuk yaşı ne olursa olsun okuduğu kitabın kahramanı ile özdeşim kurar. Yazar bu durumun bilincinde olarak eserdeki karakterlerini meydana getirmelidir. Çocuklar çok sayıda karakterle oluşturulmuş girift ilişkileri anlayıp yorumlayamaz. Bu nedenle çocuk kitaplarında lüzumundan fazla kahraman olmamalı ve başkişilerle bağlantı kurularak yan kişiler geliştirilmelidir (Yalçın ve Aytaş 2005).

Abartıya kaçılmadan kahramanın ruhsal ve fiziksel özelliklerinin geliştirilmiş olduğu öykülerde onun olaylara yön veren etkili yapısı çocukları kahramanla

özdeşim kurmaya sevk eder. Kahramanın olay ve durumlar karşısındaki tavrı çocukları kahraman gibi olmaya istekli kılar. Özellikle başkişinin merak hissi uyandıracak şekilde kurgulanmış olması ve çocuğun özdeşim kurmaya değer bulduğu nitelikleri okuma kültürü edinmede önemlidir (Sever 2017).

Çocuğa istenilen davranışları göstermek amacıyla eserlerdeki kahramanları idealize ederek tasvir etmek çocuğu okumaya karşı isteksizleştirebilir. Hayatta bazı olumsuz durumların da olabileceği ve bu durumla başa çıkma yolları karakter aracılığıyla okura sezinletilmelidir. Sürekli iyiyi ve güzeli çocuğa sunmak doğru bir yaklaşım değildir. Çocuğa anlatılanlar çocukta gerçeklik duygusu uyandırmalıdır (Sever 2017).

“Çocuklar okudukları ve izlediklerindeki karakterlerle birlikte yaşamın sorunlarıyla yüzleşir ve onlara çözümler üretir. Böylece farkında bile olmadan toplumsal değerleri öğrenmiş olur. Bu nedenle kitaplardaki karakterlerde çocuk, kendinden bir şeyler bulabilmelidir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri çocukların öğrenme ve gelişme süreçlerinde dilsel ve görsel bir uyaran olarak yer edinmesi gereken araçlardır. Bu araçlardaki karakterlerle özdeşim kurarak çocuk okur, kendi kimliğini ve karakterini tanımlama sürecine katkı sağlar” (Özbaşı 2020: 13).

Sever (2017: 92-104), çocuk yapıtlarında karakterler belirlenirken çeşitli yöntemler kullanıldığını belirtir:

1. Karakterin dış görünüşüyle geliştirilmesi
2. Karakterin davranışları ve eylemleriyle geliştirilmesi
3. Karakterin konuşma yoluyla geliştirilmesi
4. Karakterlerin diğer karakterlerin yorumlarıyla geliştirilmesi
5. Karakterlerin yazarın yorumlarıyla geliştirilmesi

Çocuk yapıtlarında karakterler özelliklerine göre iki grupta incelenebilir:

Kapalı Karakterler: Çocuklara sınırlı özellikleriyle tanıtılan karakterlerdir. Çocuklara insanı tanıtmada, yaşam gerçekliğini anlatmada katkıları çok azdır.

Açık Karakterler: Birçok yönüyle okura tanıtılan bu karakterler yazarın vermek istediği mesajları okurlara iletilmesinde etkin bir rol üstlenir (Sever 2017).

Lukens (1999: 86-88) karakterleri özelliklerine göre iki şekilde sınıflar (akt. Sever: 2017).

Devingen Karakterler: Yapıtta değişim geçiren karakterdir.

Durağan Karakterler: Öykü boyunca değişmeyen karakterlerdir.

Çocuk yapıtlarında çocuklar karakterle özdeşim kurduğundan karakterler önemli işleve sahiptir. Hiç değişmeyen ideal karakterler ile çok hızlı değişen karakterler inandırıcı değildir ve eseri çocuk gerçekliğinden uzaklaştırır. Özellikle ilköğretim çağındaki çocuklara sunulan kitaplarda karakterler devingen ve iyi geliştirilmiş olmalıdır. Böylelikle okur kitlesini okuma–yazma becerisinden okuma alışkanlığı ve eleştirel okuma becerisine yükseltme amacı taşıyan çocuk edebiyatının gereksinimi karşılanır (Sever 2017).

Yapıtlardaki karakterleri çocuk edebiyatı açısından değerlendirirken karakterlerin istenen niteliklere sahip olup olmadığını belirlemek için aşağıdaki sorulara yanıt verilmesi gerekmektedir:

1. Metindeki kahraman (başkişi) kimdir?
2. Karakterler nasıl geliştirilmiştir(davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle, diğer karakterlerin yorumlarıyla, yazarın yorumuyla)?
3. Karakter, açık (geliştirilmiş) ya da kapalı (geliştirilmemiş) özelliklerden hangisini taşıyor?
4. Kahraman kişilik özelliği olarak devingen mi, durağan mı? Diğer bir söyleyişle, kahraman, öykünün başından sonuna değin bir değişim yaşıyor mu, yaşamıyor mu?
5. Karakter, devingen bir özellik gösteriyorsa, yaşadığı değişim ya da değişimler inandırıcı mı? Yazar, kahramanın kişiliği ve yaşadığı olaylar ile değişim olgusu arasında kabul edilebilir, inandırıcı bir ilişki kurabilmiş mi?
6. Karakter bir bütün olarak çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşıyor mu? (Sever 2006: 49).

Konu

Bir metnin meydana gelmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri de konudur. “Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir ögedir” (Sever 2017: 119). TDK Güncel Sözlükte konu “1.

Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje; 2. Üzerinde konuşulan şey, bahis” (TDK Güncel Sözlük 2020) olarak tanımlanmaktadır. “Konu, olaydır, olgudur, düştür, özlemdir, duygudur, düşüncedir. Daha kapsamlı bir deyişle, yaşamın içinde var olan ya da düşlenen bir şeydir. Bir bakıma yazının ve yazınsal yaratının dışındadır” (Özdemir 2002: 54). Bu açıklamalardan yola çıkıldığında hayata dair her şeyin konudur.

Çocuk eserlerinde işlenecek konu çok önemlidir. Çocukların gelişim dönemlerini iyi bilinmeli ve buna uygun olarak kültürel değerlerin, sosyal yapının özelliklerini yansıtacak, onlara katkı sağlayacak unsurlar konu seçiminde göz önünde bulundurulmalıdır (Oğuzkan 2006).

Sever (2006)’e göre, çocuk edebiyatında seçilen konuların çocuğun yaşantısıyla ilgili ve gerçekliğe uygun olmalıdır. Çünkü insanı ve yaşamı yeni öğrenmelerle tanıma fırsatı bulan çocuğa sunulan anlamayacağı ve anlamlandıramayacağı konular çocuğa görelilik yönünden uygun değildir. Çocukların ilgisini çeken, kaynağını sevgiden alan onlarda insanca duyarlılıklar oluşturan konular seçilmelidir. Onları her türlü ayrımcılığa iten, onlardaki hoşgörüyü ortadan kaldıran konulara ise yer verilmemelidir. Anlaşılacağı gibi konu seçiminde evrensel insani özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğa dostluk, sevgi, dayanışma, fedakârlık, doğruluk, çalışkanlık, araştırmacılık gibi kavramların öne çıkarıldığı konular sunulmalıdır. Ayrıca “Çocuk kitaplarında, milli değerlere de önem verilmelidir, onların demokratik anlayışa ve saygın bir kişiliğe sahip olmasına özen gösterilmelidir” (Yalçın ve Aytaş 2005: 46).

Konuyu yapılandıran öğelerin nasıl kurgulandığı konunun içeriği kadar önemlidir. Öyküsel metinlerde kurgulanan bütün olaylarda bir çatışma söz konusudur. Bu metinlerde olay ve çatışma belirleyicidir (Kıran-Kıran: 2007). Çatışmalar esnasında hissedilen gerilim okuma faaliyetini canlı tutarak okuma isteğinin devamını sağlar. Sever çatışmaları dört başlık altında sınıflamıştır (Sever 2017: 128):

1. Kişi – kişi çatışması

2. Kişinin kendisiyle olan çatışması
3. Kişi – doğa çatışması
4. Kişi – toplum çatışması

Konuyu yapılandırılırken “abartılmış merak”, “rastlantısallık” ve “aşırı duygusallık” gibi ögelere yer vermemeye dikkat edilerek konunun zayıflamasına engel olunmalıdır.

Yukarıda edinilen belirlemeler ışığında çocuk kitaplarının konu yönünden çocuk edebiyatının temel ögelerine uygunluğunun tespit edilmesi için aşağıdaki sorulara cevap vermek gerekmektedir.

1. Kitapta hangi konu ele alınmıştır / işlenmiştir? Yazarın konuyu ele alış, yorumlayış biçimi nasıldır?
2. Konuyu yapılandıran öge olarak olay, hangi çatışmayla / çatışmalarla (kişi – kişi çatışması, kişinin kendisiyle olan çatışması, kişi – doğa çatışması, kişi toplum çatışması) kurgulanmıştır?
3. Kitaptaki çatışma / çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine uygun mu?
4. Çatışma / çatışmalar çocukların sevgi ve özgürlük gereksinmelerine uygun mu?
5. Çatışma / çatışmalarda merak ögesi zayıf mı, abartılmış mı? Çatışma / çatışmalar çocuklarda okuma ilgisi ve isteği uyandırabilecek özellikler taşıyor mu? vb.
6. Çatışma / çatışmalar bir rastlantı ya da şansa bağlanarak mı sonuçlandırılmış?
7. Çatışmada / çatışmalarda üzücü ve acıklı olaylar aşırı bir duygusallık yaratıyor mu?
8. Kitaptaki olay ya da olaylar dizisi çocukların, gülmesine / heyecanlanmasına / düş kurmasına / düşünmesine olanak sağlıyor mu? (Sever 2006: 48)

İleti

TDK Güncel Sözlük (2020)’te ileti “Yazı veya sözle verilen gönderilen bilgi, mesaj” olarak tanımlanmaktadır. Sever (2017: 140), “İleti (ana düşünce) yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir” der. Sanatçılar okurlarıyla paylaşmak

istedikleri fikir ve duygularını oluşturdıkları kurgu içinde ipuçlarıyla okura sunmaktadır. Okurun ileti veya iletileri sahip oldukları duygu ve düşünce birikimleriyle kazanmaları beklenmektedir (Sever 2006).

İleti, yazınsal metinlerde kesin yargı şeklinde verilmez. İletiler metnin içine sindirilmiş vaziyettedir ve örtüktür. Okur ile yazarın paylaştığı okuyucunun hayatına kattığı bir durumun, bir problemin aydınlatılmasına yöneliktir (Özdemir 1995). Ayrıca çocuk kitaplarında duyumsatılan iletiler çocuğun içinde bulunduğu gelişimsel döneme uygun olmalıdır (Kıldan ve Bilgici 2011).

Öğretme amacı ile hazırlanan bir çocuk kitabı ile yazınsal niteliklere sahip bir çocuk kitabın amaçları birbirinden farklı olduğu için iletileri aktarış şekilleri de birbirinden farklıdır. Öğretici metinlerde bilgi aktarımı yapmak; yazınsal metinlerde ise çocukların duyma, sezme düşünme becerilerini geliştirmek insana ait duyarlılıkların edinilmesi amaçlanmaktadır (Sever 2017).

Çocuk kitapları sadece bilgi vermeyi amaçlayan, estetik kaygılar gütmeyen, özgün bir değer taşımayan metinlerden oluşturulmamalıdır. Büyüklerin kendi doğrularını çocuklara belletme adına yazdıkları metinler çocuğun edebî duyarlılıktan yoksun yetişmesine neden olacaktır. “Gerçeği göstererek okurları bilgilendirirken duygu, tasarım, özgünlük (orijinallik), güzellik ve teknikten yoksun, salt öğretici kuru bir ahlak ya da siyaset kitabı, bir reçete durumuna düşmeye değil, ideolojiyi eserde–elmadaki şeker gibi- iyice eritmeye, yaşamı imgesel bir kurgu, estetik bir yapı, kişisel bir anlatım ve duyarlılıkları yaklaşımla vermek gerekir” (Bezirci,1996: 52’den akt. Sivri 2006:652).

Yukarıdaki belirlemeler ışığında aşağıda bir çocuk kitabının niteliklerinin belirlenmesinde cevaplanması gereken sorular sıralanmıştır.

1. İncelenen metin hangi özellikler taşıyor; öğretici mi, yazınsal mı?
2. Yazınsal nitelikli bir metin ise, çocukla paylaşılacak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş mu? Çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlıyor mu?

3. Yazınsal iletiler, kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine (çocuğun yaşamı ve insanı anlama yetisine ve duyarlılığına) uygun mu?
4. Yazınsal ileti ya da iletiler çocuklarda insana ve yaşama ilişkin duyarlık oluşturabilecek nitelikte mi?
5. Yazınsal iletiler, kurgulanan olayın içine sindirilmiş mi? Okura sezdiriliyor mu? Yoksa birer yargı ya da önerme biçiminde mi aktarılıyor?
6. İletiler, yazarın kendi düşüncesini ya da ideolojisini, çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor mu?(Sever 2006: 51)

Dil ve Anlatım

Rıza (1999), diğer insanlarla iyi iletişim kurabilmek için dilin iyi bir şekilde kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Çocuğun kelime hazinelerinin geniş olması duygu ve düşüncelerini en iyi ve doğru şekilde anlatmasına, anlatılanı tam ve eksiksiz olarak anlamasına olanak verir. “Zengin söz varlığına sahip olmanın en önemli yollarından biri de çocuğu, çocuğun anlam ve evrenine uygun nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle buluşturmaktan geçmektedir” (Türkben 2019: 67). Bu bağlamda çocuğun dil ve anlatım yönünden nitelikli çocuk kitapları ile buluşturulması son derece önemlidir.

Bir çocuk kitabının dil ve anlatım özellikleri kitabın çocuğa göreliğini ortaya koyan en önemli etkidir (Sever 2017). “Bir çocuk edebiyatı yapıtı, çocuk okurun onu anlayıp, değerlendirerek beğenebileceği dilsel özellikleri taşıması gerekir. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli yönünü sahip olduğu dil ve anlatım özellikleri oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun dilsel gelişimine uygun olmalıdır” (Akyüz 2014: 26). Bir eserde çocuğa uygun bir dil ve anlatım kullanılmışsa bu eserin çocuğa göreliğinin önemli bir aşaması aşılmıştır denebilir.

Çocuk kitapları çocuğun söz varlığın zenginleştirmeli; eserde kullanılan dil akıcı, yalın, anlaşılabilir ve açık olmalıdır (Yurttaş 1995).

Dil ve anlatım yönünden eserin çocuğa göreliğini belirlemek için aşağıdaki soruların yanıtlanmasında fayda vardır.

1. Kitapta Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiş mi?
2. Anlatım kısa, duru ve içten tümcelerle yapılandırılmış mı?
3. Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına özenle uyulmuş mu?
4. Türkçe sözcükler, genel olarak anlatıma egemen mi? Eskimiş, dilin çevriminden çıkmış sözcüklerin kullanılmamasına dönük bir duyarlık yaşama geçirilmiş mi?
5. Kitap, Türkçenin sözvarlığını, dilsel düzeyine uygun olarak çocuğun kavramsal gelişimini destekleyecek biçimde yansıtıyor mu? (Sever 2006: 50)

2.7.3. Çocuk kitaplarında eğitsel ilkeler

Çocuk edebiyatının tarihi incelendiğinde amaç daha çok çocukları istenilen doğrultuda eğitebilmektir. Çocukların özellikleri dikkate alındığında bu durum belli oranda kabul edilebilir fakat çocuk edebiyatında verilmek istenen eğitsel niteliklerin yazınsal niteliklerle iyi dengelenmesi gerekmektedir. Salt eğitsel değerlerin verilmesi başka her şeyin göz ardı edilmesi doğru olmaz. “Çocuklar çoğunlukla yeni öğrenen varlıklar oldukları için, onlar için üretilen kitaplarda öğreticilikten bütünüyle kaçınmak pek kolay değil. Ama öğreticiliğe de bir sınır koymak ve düzeyi iyi belirlemek gerekir. Basit ve otoriter anlayıştaki öğreticilikten kaçınabildiğimiz oranda yazınsal nitelik de artmaktadır” (Dilidüzgün 2000: 258). Çocuk edebiyatı doğası gereği pedagoji ile bağlantılıdır. Ancak çocuklara verilecek eğitsel değerlerin daha çok evrensel nitelikte olması belli bir ideolojik dayatmaya araç olmaması gerekmektedir.

Sever (2006: 52)’ e göre çocuk yapıtların dayandırılması gereken bazı eğitsel ilkeler aşağıda verilmiştir:

1. Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuş mudur?
2. Çocuğun yaratıcı, girişimci araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiş

mi?

3. Cinsel roller, çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmış mıdır?
4. Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmış mıdır?
5. Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş, şiddet ve kaba gücün bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmiş midir?
6. Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmuş mudur?
7. Yazgıcı ve boş inançların telkininden uzak durulmuş mudur?
8. Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmış mıdır?
9. Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmuş mudur?

2.8. Vladimir Tumanov ve Çocuk Edebiyatı

Vladimir Tumanov, SSCB Moskova'da 29 Kasım 1961 yılında doğdu. Fransızca öğretmeni Larissa Klein ile evlendi. Alexander ve Vanessa isimli iki çocuk sahibi olan Rus asıllı Kanadalı Profesör Tumanov, son yıllarda ülkemizde çok okunan çocuk kitabı yazarlarından biridir.

Tumanov, 1985'te Alberta Üniversitesinde lisans eğitimini tamamlamıştır. 1986'da Montreal Üniversitesinde yüksek lisans eğitimi alan yazar, 1993 yılında ise doktorasını Alberta Üniversitesinde yaptı (academia.edu 2020).

Çevirmen ve editör olan Vladimir Tumanov karşılaştırmalı edebiyat ve modern diller alanında profesördür. Kanada'da bulunan Batı Ontario Üniversitesinde öğretim üyesidir (academia.edu 2020). Dünya edebiyatı, İngilizce ve Rusça dersleri vermektedir. Çocuklarına kitaplar okuduktan sonra çocuk edebiyatına ilgi duymaya başlamıştır. 2004 yılında *Kraliçeyi Kurtarmak* kitabı ile Kayalık Dağlar Kitap Ödülü'ne aday oldu ve kitabın birçok dile çevirisi yapıldı (Beykan 2007).

Kanada Çocuk Yazarları, Çizerler ve Sanatçılar Topluluğu (Canadian Society of Children's Authors, Illustrators, and Performers)' na üyedir.

Yazılarından bazıları şunlardır:

Listeningto Okudzhava: Twenty-threeAural Comprehension Exercises in Russian,Focus Publishing (Newburyport, MA), 1996. [Okuzavayı Dinlemek: Rusça'da Yirmi Üç İşitsel Kavrama Alıştırması].

Mind Reading: Unframed Direct InteriorMonologue in European Fiction, Rodopi (Amsterdam, Netherlands), 1997.[Zihin Okuma: Avrupa Kurmacasında Çerçvelendirilmemiş Doğrudan İç Monolog]

Jayden's Rescue (forchildren), Scholastic Canada (Markham, Ontario, Canada), 2002. [Kraliçeyi Kurtarmak]

Katkıda Bulunduğu Kitaplar:

Ecce Bellum: Garshin's "Four Days," [Ecce Bellum: Gershin'in Dört Günü] Peter Henry editörlüğünde, NorthgatePress, 2000.

Katkıda Bulunduğu Dergiler:

Neophilologus, RomanticReview, Orbis Litterarum, Yiddish, Russian Literature, Russian Language Journal, Canadian Literature,veScando-Slavica (encyclopedia.com 2020).

Tumanov, çocuklar için yazmaya başlamadan önce karşılaştırmalı edebiyatla, ikinci dil öğrenimiyle ilgili akademik kitaplar ve makaleler yayınladı. İlk çocuk romanı *Kraliçeyi Kurtarmak* 4 ile 6. sınıf arasında eğitim gören öğrencilere yönelik olup büyücülük, kıl payı kurtulma ve merakta bırakmayla dolu bir macera hikâyesidir. Fakat bu fantezi bir şaşırtmacayla ortaya çıkmaktadır: Tüm kurgu dizelerle sunulan matematiksel bulmacalar etrafında dönmektedir. Kitabın kahramanları okurdan aldıkları yardım ile hapsedilmiş bir kraliçeyi kurtarmak ve kendilerini çok tehlikeli bir durumdan çıkarmak için bu bulmacaları çözmelidir. *Kraliçeyi Kurtarmak*'ın asıl amacı matematiği gerçekte olduğu gibi sunmaktır: bu, bir macera, bir arayış ve zihin için hakiki bir heyecandır. Yazar bu kitabını yazma serüvenini şöyle anlatmıştır: “Bu kitabı oğluma matematiğin tadını çıkarması amacıyla ilham vermek için yazdım. Onun fantastik kurguyu sevdiğini biliyordum. Roman basit bir kavram olarak başladı: matematik bulmacalarını çözerek hapisneden çıkmak. Oğlum ve kızım ile birlikte bir macera hikâyesine dönüştü. Bazı öğretmenler, *Kraliçeyi Kurtarmak*'ın çocukları matematiğe olumlu bir açıdan *bakmaya* motive etmek için ne kadar yararlı bulduklarını bana belirtti.” *Canadian Living*'in (Kanada da yayınlanan aylık yaşam tarzı dergisi) bir eleştirmeni, *Kraliçeyi*

Kurtarmak'ı "genç okuyucuların ilgisini çekecek ve bulmacaları çözmek için bir kalem çıkartıracak" bir kitap olarak adlandırdı (encyclopedia.com 2020).

Tumanov, okuldaki matematiğin fazla kuru olduğunu ama öykülerin herkesçe sevildiğini *Kraliçeyi Kurtarmak* ile matematiği sosyal etkileşim diline çevirdiğini ve insani bir hale getirdiğini belirtmiştir. Oğluna matematiği sevdirmek için yazdığı bu kitabın amacına ulaştığını söyleyen yazar, şuan oğlunun ileri derece cebir problemlerini rahatlıkla çözdüğünü, kuantum fiziği ile ilgilendiğini üstelik oğlunun kimya ve programlama üzerine üniversite eğitimi gördüğünü belirtti. Kızı Vanessa'nın liseyi matematik dalında altın madalya ile bitirdiğini anlatan yazarın çocukları, kitabın karakterleri olmaktan hayli mutlularmış (Börekçi 2015).

Tumanov'un çocuklar için yazdığı ikinci kitap *Haritada Kaybolmak* bilmeceli ve çok oyuncaklı bir kitaptır. Bu kitabın önemli bir özelliği de dünyada ilk kez Türkiye'de yayınlanmış olmasıdır (Beykan 2007).

Yazar çocuk kitaplarının ilgi çekmesinin nedenini şöyle açıklamıştır: "Sanırım çocukların kitaplarımı sevmesinin sebebi, hepsinde maceranın ön planda olması, bir de dijital ortamlarda deneyimledikleri rekabet duygusunu bilmece aracılığıyla yeniden tadabilmeleri. Ayrıca matematik ve coğrafya gibi eğitim bileşenlerin kullanıldığı için kitaplarım, çocukların yanı sıra öğretmenlerin de ilgisini çekti" (Börekçi 2015).

Tumanov, Haber Türk gazetesinde kendisiyle yapılan söyleşide Börekçi (2015)'nin sorduğu "Çocuk, genç ve yetişkin dünyanın bugün kullandığı dil için ne düşünüyorsunuz? Özellikle de sosyal medyadaki dili düşünerek cevaplar mısınız?" sorusuna şu cevabı vermiştir: "Dil asla durağan değildir. Sosyal, tarihsel ve teknolojik etkiler altında sürekli değişir. Örneğin 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl Alman ve İngiliz romanlarında cümleler, daha uzun ve karmaşıktı. Bugünse edebiyatta cümleleri kısaltma eğilimi var, artık kimse Thomas Mann kadar uzun cümle kurmuyor. Bunda kısmen internetin etkisi var elbette. Ama bence bu, ille kötü bir şey olmak zorunda değil. İletişim formatları daima zamanın gereksinimlerine cevap verir, yani iyi ya da kötü dil yapısı diye bir şey yoktur. Dile ilişkin her yeni buluş, iletişimi zenginleştirir. Ne şekilde zenginleştirdiği o an değil, çok daha

sonradan anlaşılabilir... İşin ilginç yanı yetişkinler her konuda tutucu olduğundan, dile ilişkin yenilikler hep gençlerden gelir. Gençler bizim için canlandırıcı güç, onların nasıl iletişim kurduklarına dikkat etmeliyiz.”

Yazarın üçüncü kitabı *Böcek Çocuk* ile dördüncü ve son kitabı *Asılı Dağın Kâhini* de Türkçeye çevrilmiştir. 2020 yılında Türkiye’de ilk baskısı yapılan *Asılı Dağın Kâhini* dünyada ilk kez Türkçe yayımlanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Vladimir Tumonov'un çocuk kitaplarını çocuk edebiyatının temel öğeleri yönünden incelemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. "Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır." (Karasar 2010: 77).

3.2. Çalışma Materyalleri

Bu araştırmada Vladimir Tumanov'un 2021 Mart dönemine kadar çocuklar için yazmış olduğu kitaplar incelenmiştir. Vladimir Tumanov'un çocuklar için yazdığı ve dilimize çevrilen kitapları şunlardır:

Çizelge 3.1. İncelenen kitap isimleri

Kraliçeyi Kurtarmak
Haritada Kaybolmak
Böcek Çocuk
Asılı Dağın Kâhini

3.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre araştırılmak istenen olgu veya olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı kaynakların analizi, doküman analizi olarak nitelendirilmektedir. Doküman analizi tek başına kullanılan bir veri toplama aracı olarak kullanılabileceği gibi diğer veri toplama araçları ile de kullanılabilir.

Araştırmaya konu olan Vladimir Tumanov'un 2021 Mart dönemine kadar çocuklar için yazdığı ve dilimize çevrilen kitapları, basılı şekilde elde edilmiştir. Çalışmaya yönelik literatür taraması yapılarak konunun uzmanları yazar ve akademisyenlerin hazırladığı çocuk, çocuk edebiyatı ve çocuk gelişimine ilişkin kaynaklar okunmuştur. Vladimir Tumanov'un *Kraliçeyi Kurtarmak*, *Haritada Kaybolmak*, *Böcek Çocuk*, *Asılı Dağ'ın Kâhini* kitapları incelenen literatüre göre çocuk edebiyatının temel öğeleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

3.4. Veri Analizi

Bu araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, araştırmacıların araştırdıkları olgu ve olaylar hakkında zet bilgi elde etmelerini sağlayan çokça kullanılan bir yöntem olarak belirtilmiştir (Büyüköztürk, akmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2008). Vladimir Tumanov’un kitapları ocuk edebiyatının temel niteliklerine göre incelenirken bu teknik kullanılmıştır.

Veriler analiz edilmeden önce ilgili alan yazın kapsamlı şekilde taranmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda alan uzmanlarınca hazırlanmış ocuk edebiyatı ile ilgili kaynaklar okunmuştur. Vladimir Tumanov’un söz konusu kitapları incelenirken başta Sever’ in “ocuk ve Edebiyat” (2017) adlı kitabında belirlediği ocuk edebiyatının temel ögeleri olmak üzere alan uzmanlarının belirlediği ocuk edebiyatının temel ilkeleri dikkate alınmıştır.

Aşağıdaki tabloda kitapların çocuğa greliğinin incelendiği başlıklar sıralanmıştır. Kitap değerlendirme ltleri belirlenirken Sever’in (2017) “ocuk ve Edebiyat”, Sever’in (2006) “ocuk Edebiyatı ğretimi Nasıl Olmalıdır?”, er’in “Edebiyatta ocuk Gerçekliği ve ocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi” adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çizelge 3.2. Kitap değerlendirme ltleri

Dış Yapı zellikleri	Boyut
	Kapak–Ciltleme
	Kâğıt
	Sayfa Düzeni
	Resim
	Harfler
İç Yapı zellikleri	Karakterler/Kahramanlar
	Konu
	İleti
	Dil ve Anlatım
	Eğitsel ilkeler

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Vladimir Tumanov'un çocuklar için yazdığı ve Türkçeye çevirisi yapılan çocuk kitapları, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı özellikleri ve içyapı özellikleri yönünden incelenmiş, tespit edilen bulgular ışığında yorumlanmıştır.

Vladimir Tumanov'un 2021 Mart dönemine değin çocuklar için yazdığı kitaplar aşağıda listelenmiştir.

1. Kraliçeyi Kurtarmak
2. Haritada Kaybolmak
3. Böcek Çocuk
4. Asılı Dağın Kâhini

4.1. Kraliçeyi Kurtarmak

Bu bölümde Vladimir Tumanov'un Kraliçeyi Kurtarmak adlı kitabının biçim, içerik ve eğitsel özelliklerine ait bulgular ve yorumlar bulunmaktadır. Çizelge 4.1'de ilgili kitabın künyesi hakkında bilgi verilmiştir:

Çizelge 4.1. Kraliçeyi Kurtarmak

Yazan:	Vladimir Tumanov
Türkçeye Çeviren:	Mine Kazmaoğlu
Özgün Adı:	Jayden's Rescue
Resimleyen:	Sadi Güran
Yayınevi:	Günüşiği Kitaplığı
Basım Yılı	Ekim, 2019 (136. Baskı)
Sayfa Sayısı:	176

4.1.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi

Büyüklik (Boyut)

Kitap 12 x 18 cm boyutundadır. Bu kitap 9 yaş ve üzeri için hazırlandığından kitabın boyutları çocukların kendi kütüphanelerini oluşturmalarında ve düzen alışkanlığı edinmelerine katkı sağlaması açısından uygundur.

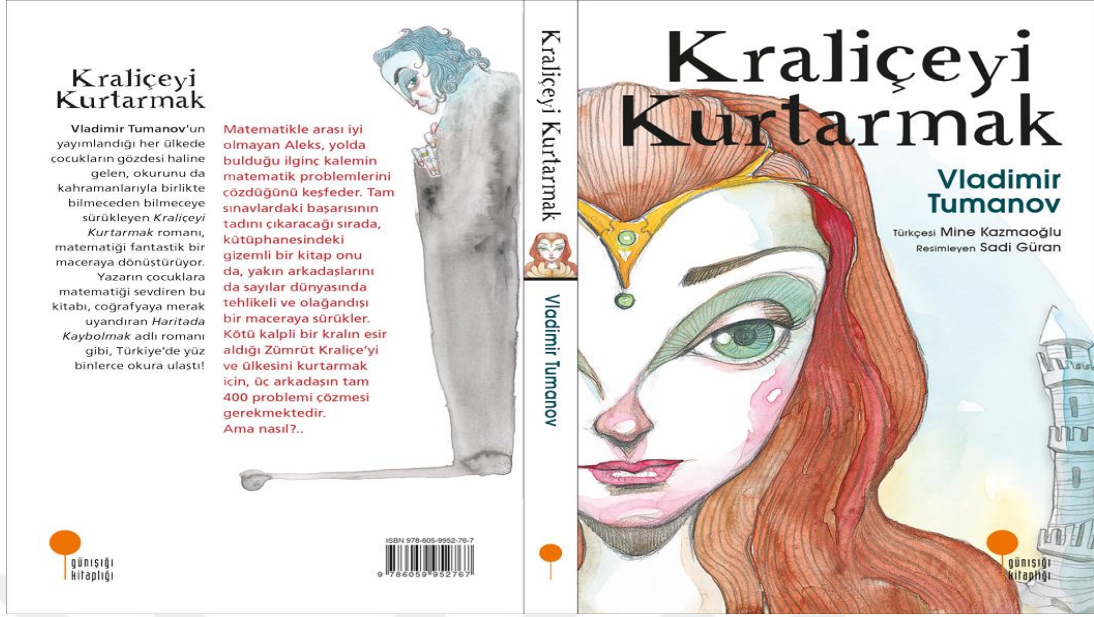
Kâğıt

Kitap 2. hamur kâğıda basılmıştır. Kâğıt mat olduğundan gözü yormuyor. Kullanılan kâğıt yıpranmalara karşı dayanıklıdır. “Çocuk kitaplarında kullanılacak kâğıtlar dayanıklı ve mat (1. veya 2. hamur) olmalıdır. Işığı yansıtıp gözü yorduğu için kuşe kâğıt kullanılmamalıdır”(Celepoğlu 2015: 52).

Kapak ve Cilt

Kitap ciltlessizdir ve kâğıt kapak ile hazırlanmıştır. Kitabın kapağı ve sayfaları birleştirilirken tutkal kullanılmıştır. Kitapta dikiş kullanılmamıştır. Bu bakımdan kitapta ilerleyen zamanlarda dağılma görülebilir. Sağlamlık ve dayanıklılık yönünden tutkalla beraber dikiş kullanılması gerekmektedir. Ayrıca kapağının kalın bistol karton ile hazırlanması, üzerinin selofan veya lak ile kaplanması önerilmektedir.

Kitabın ön ve arka kapağı ile sırt kısımları beyaz zemin üzerine görseller ve yazılar yerleştirilerek hazırlanmıştır. Kitabın ön kapağında kraliçenin yüzünün bir bölümü kapağın yaklaşık üçte ikisine denk gelecek şekilde resmedilmiştir. Arka planda kraliçenin hapsedildiği kulenin görseli görülmektedir. Kitabın adı siyah renkli ve büyük puntolarla kapağın üst kısmına yazılmıştır. Kitap isminin altına daha küçük puntolarla yazarın adı yazılmıştır. Kitabın çevirmeni, resimleyeni, baskı sayısı ve yayınevi bilgilerine de kitabın ön kapağında yer verilmiştir. Kitabın arka kapağı dikey şekilde üç bölümden oluşmuştur. Kitabın adının yazılı olduğu sağ bölümde kitap hakkında kısa bir bilgiye yer verilirken orta bölümde kitabın konusu hakkında okurda merak uyandıracak bir özet yapılmıştır. Kitabın kötü karakteri Rechner’in görseline de en sağda yer verilmiştir. Arka kapakta ayrıca yayınevi ve barkod yer almaktadır. Kitabın sırt kısmında kitabın adı, kraliçenin yüzünün tamamı olan küçük bir görsel ve yazarın adı bulunmaktadır.

Şekil 4.1. Kraliçeyi Kurtarmak, ön ve arka kapak

Şekil 4.1. incelendiğinde genel anlamda kitabın kapak resimleri çocuk okuru kitabı okumaya isteklendirecek şekilde hazırlanmış olduğu görülmektedir. Kapak resimlerinin, çocuğa metnin konusu ve karakterleri hakkında ipucu verebileceği söylenebilir. Kapak resmi çocuğun düşsel ve düşünsel olarak kitabın içeriğine hazırlık yapmasını sağlar niteliktedir.

Sayfa Düzeni

Kitapta harfler ve kelimeler arası boşluklar rahatça okunabilir ölçüdedir. Kitapta satır arası boşluklar, sayfa kenar boşlukları gözü yormayacak şekilde uygun ve düzenlidir. Sayfa fonu açık renkliken yazılar koyu renklidir. Kitaptaki resimler, yazılar iç içe değildir. Resimler için tam sayfa ayrılmıştır. Sayfa düzeni okumayı kolaylaştırıcı niteliktedir.

Harfler

Kitapta kullanılan harfler 10 punto ile yazılmıştır. Kitap 9 yaş ve üzerine hitap ettiğinden punto büyüklüğü gözü yormayacak büyüklüktedir. Kitapta kullanılan harf karakterleri belirgindir. Okumayı zorlaştıracak şekilde iç içe geçmemiştir.

Resim

Sever (2006), çocuk kitaplarında resimlerin 9- 10 yaşından itibaren yerini giderek yazılı metinlere bırakması gerektiğini belirtmiştir. 176 sayfadan oluşan kitabın 20 sayfası resimlendirilmiştir. Bu bakımdan kitabın yaklaşık dokuzda biri resmedilmiştir. 9 yaş ve üzeri çocuk okur için bu resimlendirme oranı uygundur. Bu yaş gruplarında resmin metni açıklayıcı nitelikte olması yeterlidir.

Kraliçenin yüzünün bir bölümüne ve kraliçenin hapsedildiği şatonun resmine renklendirilerek kitap kapağında yer verilmiştir. Kitabın içeriğinde ise resimleme kara kalem çalışması şeklinde yapılmıştır.

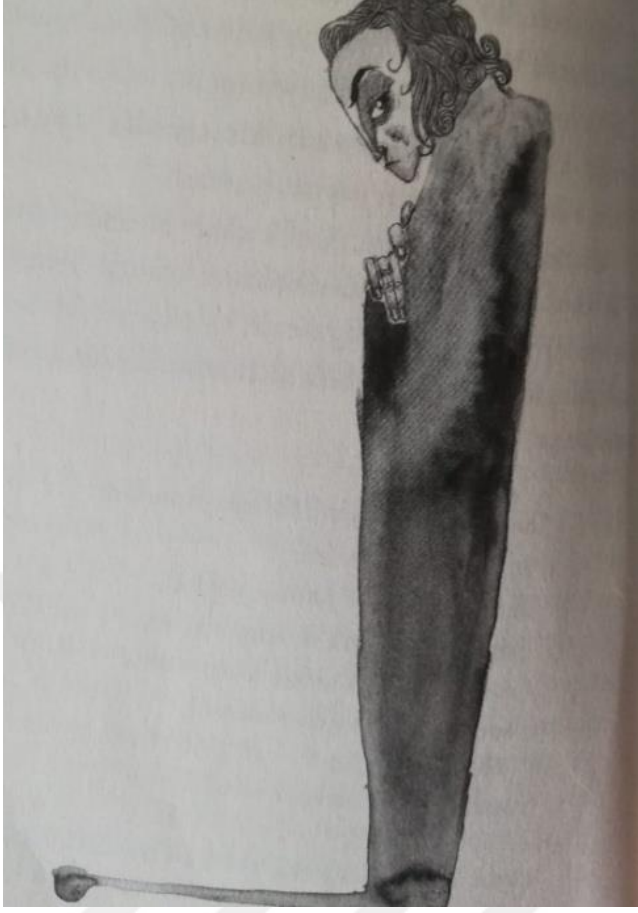
Kitapta Jayden'in, Rechner'in, mahzenlerin bekçiliğini yapan canavarların ve sorulan bilmecelerdeki varlıkların resimlerine yer verilirken; kitabın başkahramanı Aleks ve arkadaşlarının resimlerine yer verilmemiştir. Oysa kitabın başkahramanlarının resimlerine yer verilmesi kitap hakkında okura daha çok ipucu vermeyi sağlayacaktır. Kitapta çizilen kahramanların fiziksel özellikleri incelendiğinde metinde verilen kişilik özelliklerine uygun çizildiği görülmektedir.

Kitaptaki resimlere ait bazı belirlemeler şunlardır:

Şekil 4.2. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 32-33 görseli

Şekil 4.2’de Kraliçe Jayden, iki şato görselinin arasında, önünde açık duran bir kitapla siyah beyaz olarak resmedilmiştir. Resim kraliçenin kişilik özellikleri hakkında okuyucuya ipucu vermektedir. Önünde duran kitap kraliçenin okuma sevgisi, eğitime düşkünlüğü, araştırmacı kişiliği hakkında fikir vermektedir. Resim metni açıklar bir nitelik taşımaktadır. Bu resim metnin iletilerini de destekler niteliktedir. Resim çocukta sanatsal duyarlılık oluşturabilecek özelliklere sahiptir.

Şekil 4.3. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 36 görseli

Şekil 4.3'te kitabın kötü karakteri Rechner'in görseline yer verilmiştir. Resim incelendiğinde Rechner' in kişilik özelliğini yansıttığı görülmektedir. Rechner' in karanlık bir gölgeyle birlikte çizilmiş olması, uzun ve koyu bir giysi içerisinde gizlenen vücudu okuyucuda karakterin öfkeli, zararlı ve kötülük peşinde biri olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Şekil 4.4. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 45 görseli

Şekil 4.4'te Jayden'in tutuklu bulunduğu ilk mahzenin bekçiliğini yapan tek gözlü canavarın görseline yer verilmiştir. Canavar, kitapta betimlendiği gibi tek gözlü olarak resmedilmiştir. Bir kapının önünde bekçilik yaparken çizilen canavar resmi metnin açıklayıcısı durumundadır.

Şekil 4.5. Kraliçeyi Kurtarmak, sayfa 56 görseli

Şekil 4.5'te beş başlı dev, kraliçenin hapsedildiği bir diğer mahzenin bekçiliğini yaparken görselleştirilmiştir. Dev'in kraliçeye sorduğu soru ile ilişkili olarak resimde tarak çizimine ve devin beş kafasına yer verilmiştir. Resim ile devin kitapta sorduğu soruyu okurun çözebilmesi için ipuçları sunulmuştur ve resim metni açıklar niteliktedir.

Genel olarak kitaptaki resimler çocuğun hayal dünyasına hitap etmektedir. Metinde anlatılanlar resimler aracılığıyla somutlaştırılarak metin ile mantıksal tutarlılık sağlanmıştır. İlginç, sıra dışı çizimleriyle dikkat çeken resimler çocuğun metni anlamlandırmasına katkı sağlarken, düşünebilmesine, düş kurmasına ve kendi kurgusunu oluşturabilmesine katkı sağlayabilmektedir. Ancak kitabın çocuk kahramanlarının görsellerine yer verilmemesi resimlendirme açısından bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

4.1.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi

Karakterler (Kahramanlar)

Kitabın kahramanı öteki tüm derslerde mükemmel olan fakat elinden geleni yaptığı hâlde matematik dersinde bir türlü başarılı olamayan Aleks'tir. Aleks kitapta tüm yönleriyle tanıtıldığından açık karakter özelliği taşımaktadır. Aleks'in açık karakter olduğuna dair aşağıdaki ifadeler örnek verilebilir:

“ Oysa, Aleks gerçekten elinden geleni yapıyordu. Öteki derslerinin hepsinde mükemmeldi, özellikle edebiyatta. Deneme ve öyküleriyle okulda ve hatta okullar arası yarışmalarda ödülleri kazanıyordu. Ama, Aleks'in en sevdiği şey okumaktı. Ortalıkta görünmediği zamanlar, evdeki herkes, sessiz bir köşede kitabın birine gömülmüş olduğunu bilirdi. En çok fantastik romanlardan hoşlanırdı. Kendi raflarındaki bütün kitapları okuduğu gibi, her ay kütüphaneden koca bir yığın kitapta ödünç alırdı.

Ancak, ne zaman bir matematik sınavına çalışacak ya da bir matematik ödevi yapacak olsa, hep aynı şey oluyordu. Birkaç dakika boş gözlerle sayılara baktıktan sonra, Aleks'in elleri o sıralarda okumakta olduğu kitaplara kayıveriyor ve derken, sanki büyülenmişçesine bambaşka diyarlara uçuyor ve kendini, türlü türlü sihirler yaparak şato dolusu sihirbazla savaşırken buluyordu. Göz açıp kapayana kadar da saat onu buluyor ve yatma zamanı gelmiş oluyordu. Tüh matematiğe zaman kalmadı! Belki yarın” (s.12-13).

Aleks kitapta yavaş yavaş değişim göstermekte, matematik dersine karşı olumsuz olan tutumu olumluya dönüşmektedir. Sorunlar karşısında devamlı direnen, sorunları çözmeye çalışan Aleks, kendi yeterlilikleri sayesinde var olmaya çalışan, değişim gösteren bir karakter olması bakımından devingen nitelik taşır.

Kitabın bir diğer karakteri olan ve Aleks'in kapatıldığı şatodan matematik problemleri çözerek kurtarmaya çalıştığı Kraliçe Jayden da kitabın bir diğer başkişisidir ve açık karakter özelliği göstermektedir.

“Jayden’in annesiyle babası o daha küçükken ölmüşler. Onu ve kız kardeşi Kira’yı, krallık mensupları ve hizmetkârları büyütmüşler. İki kız kardeş bebekliklerinden başlayarak bir öğretmenler ordusu tarafından bilim ve sanatın bilinen her dalında eğitilmişler. Dolayısıyla, Jayden ile Kira yetişkin birer kadın olduklarında, bilinebilecek her şeyi, hatta belki biraz da fazlasını biliyormuş” (s.30).

Jayden, araştırmacı yönü ve demokrat kişiliği ile sürekli kendini geliştiren, halkının eğitimi, refahı ve mutluluğu için elinden geleni yapan sanatsever bir kişiliktir. Bu yönleriyle sürekli bir gelişim ve değişim içinde olduğundan devingen bir karakterdir.

Kitaptaki başkişilerden biri olan Kral Rechner de açık karakter özelliği taşımaktadır. Rechner’in nefret dolu, kötülük peşinde, karanlık biri olduğu kitapta ayrıntılarıyla verilmiştir. Aşağıdaki satırlar bu duruma örnek gösterilebilir.

“Ancak, böyle keyifli davetlerden birinde, korkunç görünüşlü maiyetiyle birlikte yeni bir kral ortaya çıkmış... (s.34).

...Rechner, sıradan bir kral değilmiş. Bir kara büyü ustasıymış. Kalesi kitaplarla doluymuş; ama bunlar Jayden’in ülkesindeki birçok kütüphanede bulunan türden kitaplar değilmiş. Rechner’in kitapları, gemi yapımından ya da gök bilimden söz etmiyormuş; sihirler ve büyülerle, iksir ve zehir reçeteleriyle, astroloji hesapları ve karanlık esrarlarla doluymuş”(s.39).

Rechner kitabın başından sonuna kadar kötülük peşinde koştuğundan durağan karakter durumundadır.

Kitapta Aleks’in kraliçeyi kurtarmasına yardım eden arkadaşları Vanessa ve Sam açık karakterlerdir. Aşağıdaki paragraf bu duruma örnek gösterilebilir.

“ Vanessa onlarla aynı sınıftaydı, ama Aleks ve Sam onunla pek konuşmazlardı. Aleks bazen buna üzülürdü, çünkü Vanessa tanıdığı en

hoş insanlardan biriydi. Başkaları ne derse desin ya da ne yaparsa, o hep sakın bir gülümsemeyle karşıladı. Tıpkı şimdi gülümsediği gibi” (s.22).

Vanessa ve Sam kitapta tutum ve davranış değişiklikleri gösterdiklerinden devingen karakterlerdir.

Kitabın olay örgüsünde bulunan yan karakterler şunlardır:

Monoculus: Mahzenlerden birinin bekçiliğini yapan tek gözlü canavardır. Kraliçenin kurtulması için çocuklara destek veren aslında iyi olan bir karakterdir. Açık ve durağan karakter özelliği taşır.

Kira: Kraliçenin kardeşidir. Tıpkı kraliçe gibi çok yönlü, kültürlü, iyi eğitilmiş ve iyi kalpli biridir. Kapalı ve durağan karakter niteliği taşır.

Nolan: Aleks’in abisidir. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Bayan Lund: Aleks’in matematik öğretmenidir. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Jeff: Aleks ve arkadaşlarının gittiği kampın yöneticisidir. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Ron: Su kayağı hocasıdır. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Kitaptaki karakterler çeşitli yöntemler kullanılarak geliştirilmiştir. Kitapta en çok kullanılan yöntem, yazarın yorumuyla karakter geliştirme olmuştur. Aşağıda bu durum örneklendirilmiştir.

“Aleks nereden başlayacağını bilemiyordu, ama hiçbir şey yazmadan orada öylece duramazdı. Kalemini kâğıda değdirdi ve inanılmaz bir şey oldu: Kalem elini hareket ettirmeye başladı! Aleks, yarı dehşet yarı şaşkınlık içinde bakakaldı-hareket eden eli artık ona ait değildi. Daha farkına bile varmadan çözüm yazılmıştı”(s.15).

Karakterler kimi yerlerde fiziksel özellikleriyle geliştirilmiştir. Aşağıda kraliçenin çeşitli yönleriyle betimlendiği bölüm şöyledir:

“... Uzun boylu zarif bir genç kadın olan Jayden’in omuzlarına dökülen kızıl saçları, koyu yeşil gözleri varmış. Çarpıcı gözlerine uysun diye genellikle yeşil elbiseler giydiği için ona ‘Zümrüt Kraliçe’ derlermiş...” (s.29).

Rechner, aşağıdaki paragrafta kitabın bir diğer karakteri olan Monoculus tarafından geliştirilmiştir.

“Bizim Rechner, bugüne dek gördüğüm kralların en hain. Öğrendim ki, bir oyun oynamış sana, yapmak için kraliçesi seni. Bu kapıya koymadı bir canavar ve bulamayacaksın bir anahtar. Ama hizmet etmem böyle zalime. Yardım edeyim, kendini kurtar” (s.92).

Çocukların yaşına ve gelişim dönemine uygun olan karakterler, onların kolayca özdeşim kurabileceği şekilde geliştirilmiştir. Merak duygusu gelişmiş, araştırmacı, yardımsever, paylaşımcı, dürüst, güvenilir, çalışkan, kararlı, birbirine güç veren kahramanlar çocukların iyi ve olumlu yönde özdeşim kuracağı karakterlerdir. Kitabın çocuk kahramanları kusursuz olarak çizilmemiştir. Bu durum kurgunun inandırıcılığını arttırmıştır. Tüm insanlar gibi çocukların kıskançlık, öfke, kin gibi duyguları yaşaması olağandır. Önemli olan akıl ve mantıkla bu durumun kontrol altına alınıp başa çıkılmasıdır. Kitap kahramanları bunu başarmıştır. Bu durum çocuk gerçekliğine uygun karakterler ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aleks’in Sam’e sihirli kalem hakkında yalan söylemesi daha sonra bu davranışından ötürü pişmanlık duyması bu durumu örneklendirmektedir. Kitap kahramanlarının açık ve devingen olarak geliştirilmesi ayrıca karakter geliştirme yollarının tümünün kullanılması onların kişilik özelliklerinin okura yansımada büyük paya sahiptir.

Konu

Kitabın kahramanı Aleks okula gitmek için otobüs durağına doğru ilerlerken tesadüfen bir kalem bulur. Kısa süre sonra bu kalemin her türlü matematik problemini çözebilen sihirli bir kalem olduğunu fark eder. Olayı arkadaşları Sam ve Vanessa’ya anlatan Aleks, arkadaşlarıyla kendini fantastik bir serüvenin içinde bulur. Üzerinden kalemin sihirli olmasının şaşkınlığını daha atamamışken odasındaki

kitaplıkta ilk defa karşılaştığı bir kitabın varlığını keşfeder. Kitabı incelediğinde bu kitabın da tıpkı kalem gibi sihirli olduğunu anlar. Kitap, kötü Kral Rechner, tarafından tutsak edilen Kraliçe Jayden'ı anlatmaktadır. Kraliçenin kurtulması için Rechner ona iki seçenek sunar: Ya Kraliçe kendisiyle evlenecektir ya da kilitlenmiş olduğu 400 mahzenin kapısının açılması için birbirinden zor 400 matematik problemini çözmesi gerekmektedir. Kraliçenin problemleri çözüp kurtulması için Aleks'in yardımına ihtiyacı vardır. Matematikle sorunları olan Aleks; Sam ve Vanessa'yla bu problemleri çözerek Kraliçe'ye yardım etme kararı alırlar. Böylece çocuklar kendilerini olağanüstü bir maceranın içinde bulurlar.

Aleks ve arkadaşlarının Kraliçe'yi kurtarmak amacıyla çıktığı büyüleyici mücadeleyi konu edinen bu kitapta, problemleri büyük uğraşlar sonucu çözen üç arkadaş üzerinden, yardımlaşma, paylaşma, güvenirlilik, çalışkanlık, azim gibi olumlu duygular okura sunulmuştur. Matematiğin korkulduğu kadar zor olmadığı matematiğin önemi ve yaşamla ilişkisi kahramanlar aracılığıyla sezdirilmiştir.

Kitabın konusu hayata ve insana dair bir duyarlılık oluşturabilecek özelliktedir. Düş ve gerçek arasında kurgulanan olaylar çocuk gerçekliğine uygun sonlandırılmıştır. Konusu çocukların ilgisini çekebilecek şekilde kurgulanmıştır. Çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygundur.

Gerçekçi bir kurguyla başlayan fantastik ve gerçekçi bir kurgunun bir arada verilmesiyle sonlanan kitap, iki ayrı kurgu üzerinde yapılandırılmıştır. Bu sebeple kitapta mantıksal bir tutarsızlığa rastlanmamıştır. Gerçek dünya ile gidiş gelişler düşsel imgelemelerden yararlanılarak yapılmıştır. Bu açıdan abartılmış merak ve duygusallık ile rastlantısallık unsurlarına yer verilmemiş, böylelikle konunun zayıflatılması engellenmiştir.

Kişinin kendisiyle çatışması ve kişi-kişi çatışması kurguyu yapılandıran öğeler olarak kitapta yer almaktadır.

Aleks'in sihirli kalemi kendisi için saklamak istemesi ve bu nedenle arkadaşlarına yalan söylemesinden dolayı hissettikleri kişinin kendisiyle çatışmasına örnektir.

“Onu kendine saklamak ne kadar bencilce gözüdürse gözüdür, Aleks kalemin surf eğlence için yok olup gitmesine izin veremezdi. Kalemin gerçek sahibi kimdi zaten? Onu ilk kim bulmuştu? Ne Sam ne de Vanessa. Aleks'in onlarla konuşması gerekecekti... Niyeti yalan söylemek değildi! Ama artık iş işten geçmişti ve... belki de, en iyisi buydu. Böylece, hiç kimse alınmayacaktı” (s.25).

Kitap kurgulanırken kişi kişi çatışmasına da yer verilmiştir. Rechner'in çocuklara yönelik sözleri bu duruma bir örnektir. Rechner çocuklara çok öfkeli ve onları aşağıdaki şekilde tehdit eder.

*“Blöf ha? Rechner blöf mü yapıyor sizce?
Oyun bitti artık: Oynadınız yeterince.
Şimdi geldi çatı yaptıklarınızı ödeme zamanı.
Kandırmayın kendinizi; kazanamadınız hiçbir şeyi.
Kurşun kalemimi ve gelinimi çaldınız!
Sonra kaçıp saklanabileceğinizi mi sandınız” (s.113).*

Üç çocuğun kötü kral tarafından hapsedildiği şatodan kurtarmaya çalıştığı kraliçeyi kurtarmak için matematik soruları çözdüğü anlatı, matematiğin yaşamdaki yerini okura sezinletebilir.

İleti

Yazınsal kurgu içerisinde kitabın iletisi çocuklara sezdirilmiştir. Kitabın temel iletisi matematiğin hayatımızda önemli bir yeri olduğu ve sanılanın aksine çok zor olmadığı biraz çaba ve istek gösterilerek öğrenilebileceğidir. Zor durumda bulunanlara yardım etme, başarmak için azimli ve kararlı olma, arkadaşlık, dürüstlük ve güven duygusunun önemi, paylaşmanın erdemi, araştırmacı bir ruha ve merak duygusuna sahip olmanın güzelliği gibi yan iletiler çeşitli çatışmalar üzerinden okura verilmiştir. İletiler düşlemsel ve imgesel kurgularla aktarılmıştır.

İletiler, kitapta öğretici bir dille değil okurun düş ve düşlem dünyasına sezinletilerek verilmiştir.

Dil ve Anlatım

Kitabın ismine bakıldığında dil ve anlatım yönünden okurun bir serüvene davet edildiği hissi uyandırdığı düşünülmektedir. Kitap isminin okuyucuda merak ve ilgi uyandırdığı söylenebilir.

Kitap yazarın anlatımıyla okuyucuya sunulmuştur. Cümleler daha çok kurallı şekildedir. Bilmecelelerin şiirsel bir anlatımla sorulduğu dizelerde ise devrik cümle kullanımının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Böylece farklı cümle türleri kullanıldığı için okurun dil duyarlılığı kazanmasına katkı sağlanmaktadır.

*“Yığınla saç var başlarımda,
taramaya yetmez zamanım.
Her baştaki saç taradığımda,
anam babamdan bir onluk kazanırım.
Ancak her baş taranmalı sırasıyla,
bir, iki, üç, dört, beş diye mutlaka.
Anam der ki, düzen hiç şaşmamalı,
her iyi canavar bu hedefe erişmeye çabalamalı.
Gururla söylemeliyim ki, şimdi kazandığım
tam tamına on iki dolar.
Söyle bakalım, kaç kez taramışım,
her bir kafamdaki saç yumağını? (s.55).*

Anlatımda yer yer betimlemelerden, karşılaştırmalardan ve benzetmelerden faydalanılarak yazınsal bir etki meydana getirilmiştir. Bu duruma kitaptan alınan aşağıdaki bölümler örnek gösterilebilir:

“Bedeni mosmor, uzun saçları yemyeşilmiş. Her el ve ayağında onar parmağı varmış. Elinde, kocaman elmasa benzer bir topuzu olan büyük metal bir değnek tutuyormuş (s.44). Bu bölümde mahzenlerden birinde nöbet tutan canavar betimlenmiştir.

“...Jayden’in ülkesindeki birçok kütüphanede bulunan türden kitaplar değilmiş. Rechner’in kitapları gemi yapımından ya da gök bilimden bahsetmiyormuş; sihirler ve büyülerle, iksir ve zehir reçeteleriyle, astroloji hesapları ve karanlık esrarlarla doluymuş...” (s.39).

Bu satırlarda Rechner’in kitaplarının Jayden’in kitapları gibi olmadığı, zararlı içeriklere sahip olduğu karşılaştırma yapılarak anlatılmıştır. Sam’in şaşkınlık ve korkusunu anlatan bu satırlarda da karşılaştırmadan faydalanılmıştır:

“Beti benzi atan Sam’in suratı elindeki kâğıttan bile beyazdı” (s.20).

“Dolayısıyla, Şato sürekli bir loşluk içindeymiş ve çoğunlukla uşakların oluşturduğu sakinleri odadan odaya ruh gibi seğirtmekteymişler” (s.41).

Bu satırlarda uşaklar ruha benzetilmiştir. Kitapta bu tür benzetmelere sıklıkla yer verilmiştir.

Sade bir dille yapılan anlatımda, yazın dilinin etkileyciliğine pekiştirmeler ve ikilemelerin sıklıkla kullanılmasıyla katkıda bulunulmuştur:

“...kendini, türlü türlü sihirler yaparak...” (s.12).

“...kapı ağır ağır açılmaya başlamış.” (s.42).

“Yavaş yavaş, problemin her sözcüğünü yinelerken...” (s.63).

“Alçak, sivri sivri bulutlarla kaplı...” (s.120).

“Bedeni mosmor, uzun saçları yemyeşilmiş...” (s.44).

Günlük hayatta sıkça kullanılan deyimler, kitapta da çokça kullanılmıştır. Böylece anlatımın doğru ve etkili olması sağlanmış ve anlatıma zenginlik katılmıştır. Kitapta kullanılan bazı deyimler şunlardır:

“...çevreyi kolaçan edecek zamanı yoktu” (s.12).

“Oysa Aleks elinden geleni yapıyordu” (s.12).

“Göz açıp kapayana kadar saat onu buluyor...” (s.13).

“...çene çalıp dalga geçmekle meşguldü” (s.14).

“...bıçak gibi kesildi” (s.18).

“...sesi soluğu kesilmiş... (s.37).

“Gördüğü karşısında tüyleri diken diken olmuş” (s.43).

“... burnundan soludu Vanessa...” (s.91).

Kitap birden on ikiye kadar numaralandırılarak bölümler halinde yazılmıştır. Bölüm başlıkları okuyucuya bölümün içeriğine dönük ipucu verecek şekilde adlandırılmıştır. Örneğin Aleks’in sihirli kalemi bulduğu bölüm “Buluntu” olarak adlandırılmıştır. Başlığı gören okur, bu bölüm hakkında çıkarımlarda bulunabilir. Bölüm başlıkları, bölümlere ait bilgilerin okur tarafından kolayca hatırlanmasına olanak verebilir. Ayrıca bu başlıklar okurun merak duygusunun harekete geçmesini sağlayabilir.

Kitabın fantastik karakterlerinin kullandığı dil şiirseldir ve dizeler hâlinde ses uyumlarına dikkat edilerek yazılmıştır. Bu durum okuyucuda yazınsal zevkin, dilsel bir duyarlılığın oluşmasını sağlayabilir. Aşağıdaki dizelerde Kraliçe Jayden’in Rechner’e verdiği cevap bu durumu örneklendirmektedir.

“Çok güzel konuştun, yüce kral;

güvenim sonsuz, saflığına sözlerinin.

Ama zordur evlilik dediğin,

senin de bildiğin gibi eminim.

Yeni tanıştık daha; kalbimi istiyorsun hemen

ve onunla birlikte de tüm ülkemi.

Belki başlangıcıdır bu dostluğumuzun;

şimdilik, elini sıkmak için uzatıyorum elimi (s.37).

Kitabın bazı yerlerinde noktalama işaretlerinin yanlış kullanılmasından kaynaklı hatalara rastlanmıştır:

Kitaptaki biçimi

“Öğrendim ki, bir oyun oynamış sana, yapmak için kraliçesi seni” (s.92).

“ Oysa, Aleks gerçekten elinden geleni yapıyordu” (s.12).

“Ancak, böyle keyifli davetlerden birinde, korkunç görünümlü maiyetiyle birlikte yeni bir kral ortaya çıkmış...” (s.34).

“Başkaları ne derse desin ya da ne yaparsa yapsın, o hep sakın bir gülümsemeyle karşılardı. Tıpkı şimdi gülümsediği gibi.” (s.22).

Düzenlenmiş biçimi

“Öğrendim ki bir oyun oynamış sana, yapmak için kraliçesi seni” (s.92).

“ Oysa Aleks gerçekten elinden geleni yapıyordu” (s.12).

“Ancak böyle keyifli davetlerden birinde, korkunç görünümlü maiyetiyle birlikte yeni bir kral ortaya çıkmış...” (s.34).

“Başkaları ne derse desin ya da ne yaparsa yapsın; o hep sakın bir gülümsemeyle karşılardı, tıpkı şimdi gülümsediği gibi.” (s.22).

Yapılan belirlemeler ışığında kitap, bazı noktalama yanlışları haricinde çocuk okurun düzeyine uygundur. Dilin söyleyiş güzelliğini, söz varlığını, anlatım gücünü ve inceliğini sezdirmiştir. Deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler, karşılaştırmalar, farklı farklı sözcük türlerinin ve tamlamaların kullanılması ile anlatıma zenginlik katılmıştır. Cümlelerin tür yönünden çeşitlendirilmesi ile dilsel anlatımın gücü ortaya çıkarılmıştır.

Eğitsel Nitelikler

Çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine olanak veren eser, öğretici ve belletici bir anlayış sergilememiştir. Örneğin matematik dersine karşı çocukların olumsuz tutumlarının ortadan kalkmasını sağlamak için Jayden’ı mahzenlerden kurtaracak olan bilmeceler matematik problemleri şeklinde sorulmuştur. Böylece matematiğin önemi çocuklara sezinletilmiştir. Çocukların sebep-sonuç bağlamında düşünebilmesini sağlayan kitapta yazar kendi doğrularını otoriter bir anlayışla belletmeye çalışmamıştır. Çocuk, kraliçeyi kurtarmak için sorulan matematik problemlerinin çözümlerinden sonra “Acaba kraliçe kurtulacak mı, bir sonraki soru nasıl olacak?” sorularını kendine yönelterek kurgu üzerinde düşünme olanağı bulmaktadır.

Korku duygusu ile nasıl başa çıkılabileceği eserde çocuğa sezdirilmiştir. Örneğin, kitabın çocuk kahramanları Rechner’in sorduğu bilmecelerden birini cevaplamak için bir araya gelir. Çalılar arasında duydukları bir hışırtıya dönen çocuklar; çalılar arasında Rechner’in gölgesini gördüklerini sanır ve korkarlar fakat

el feneri ile çalılıklara baktıklarında korkmalarına gerek olmadığını, çalılar ardında gölgesini gördükleri varlığın bir geyik olduğunu anlarlar. Buradan anlaşılacağı üzere çocuklar korkularının üzerine giderek bu korkularının yersiz olduğunu anlamışlardır. Kitapta bahsi geçen canavarlara çocukları korkutma, onları cezalandırma görevi verilmemiştir. Hatta bu canavarlar kitap kahramanlarına soruları çözebilmeleri için ipucu bile vermektedir. Kitapta çocuk okurun psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek korkunç karakterler bulunmamaktadır.

Yazar çocuğa ideolojik telkinlerde bulunmamıştır. Toplumsal rol açısından kadın ve erkeğe eşit yaklaşmıştır. Kitabın kadın kahramanı Vanessa da erkek arkadaşları gibi kraliçenin kurtulmasında etkin rol oynamıştır. Bu durum çocukların problemleri birlikte çözdüğü bölümlerden biri ile örneklendirilebilir:

“Artık ertesi günkü sınav o kadar korkutucu görünmüyordu. Sayfayı çevirdiler ve her zamanki gibi, Jayden’in yanıtı Vanessa’yla Aleks’inin aynıydı. Ellinci bilmeceyi çözene kadar masanın başından kalkmadılar”(s.57).

Ulaşılmak istenen hedefe azim, dayanışma, güven ve arkadaşlık gibi duygularla hareket edilerek erişilebileceğini duyumsatan eser, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Kitaptaki çatışmalar; fiziksel ve ruhsal şiddete neden olmamış, kitabın kurgusunun oluşmasına destek olmuştur. Sorunların çözümünde şiddetin değil iletişimin en iyi sorun çözme yöntemi olduğu sezdirilmiştir.

4.1.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi

9 yaş ve üzeri için hazırlanan kitap boyut olarak çocuğun kütüphane oluşturmaya uygun ebattadır. Kullanılan 2. hamur kâğıt çocuk kitapları için uygun olmasına karşın 1. hamur kâğıt kullanılması yeğlenmelidir. Tutkal ile yapılan ciltleme kitabın sağlamlığını olumsuz etkileyebilir ve kitapta dağılma olabilir. Bu nedenle, ciltlemede ip dikiş kullanılması lazımdır.

Görsel öğeler kitabın içeriğine uygun olmasına karşın kitabın kahramanları olan üç arkadaşın görseline yer verilmemiştir. Çocuğun okumaya isteklendirilmesi açısından çocuk kahramanların görsellerine yer verilmesi uygun olacaktır.

Okurun kapalı iletilerle kurgunun ve anlamın oluşmasına katkı vermesi sağlanmıştır. Abartılı merak ve aşırı korku öğelerine yer verilmemesi, rastlantısallıkla olayların çözülmemesi eserin çocuğa göre olmasını sağlamıştır.

Kitap genel anlamda şekil ve içerik açısından çocuğa uygun hazırlanmıştır. Tasarımının tekrar gözden geçirilmesi ve noktalama yanlışlarının düzeltilmesi şartıyla “Kraliçeyi Kurtarmak” kitabı çocuklara önerilebilir.

4.2. Haritada Kaybolmak

Bu bölümde Vladimir Tumanov’un Haritada Kaybolmak adlı kitabının biçim, içerik ve eğitsel özelliklerine ait bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

Çizelge 4.2. Haritada Kaybolmak

Yazan:	Vladimir Tumanov
Türkçeye Çeviren:	Mine Kazmaoğlu
Özgün Adı:	Old Scroll
Resimleyen:	Sadi Güran
Yayınevi:	Günışığı Kitaplığı
Basım Yılı	Ekim, 2016 (93. Baskı)
Sayfa Sayısı:	228

4.2.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi

Büyüklik (Boyut)

12 x 18 cm boyutunda olan kitap 9 yaş ve üzeri için uygun ebattadır. Kitabın boyutları çocukların kendi kütüphanelerini oluşturmalarında ve düzen alışkanlığı edinmelerine katkı sağlaması açısından uygundur.

Kâğıt

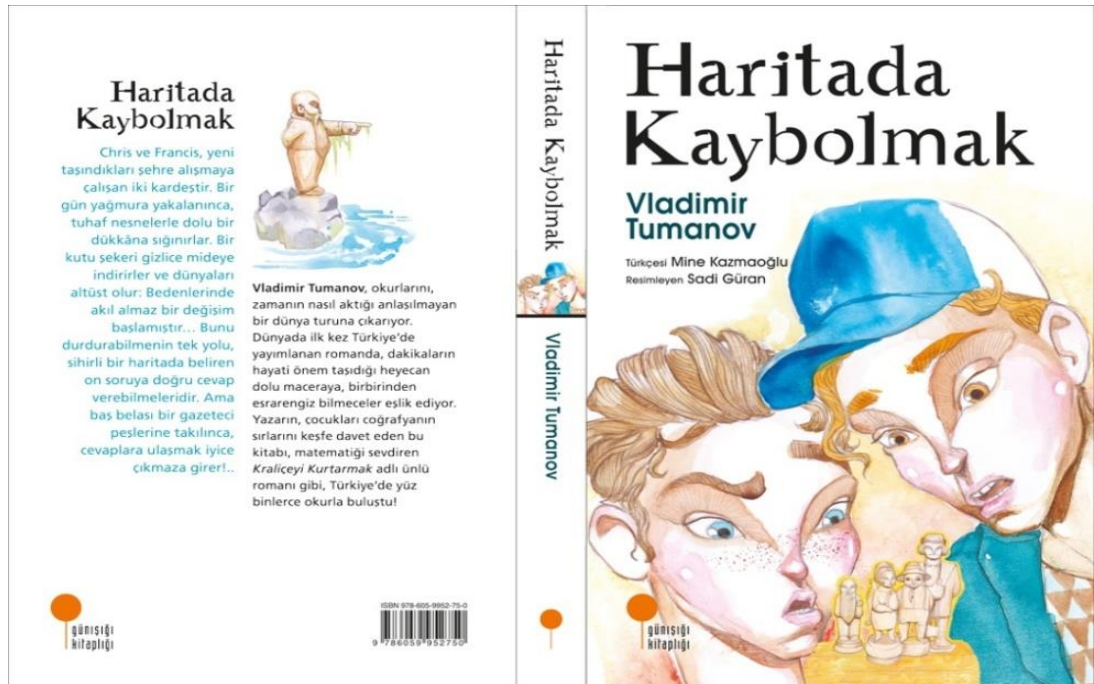
2. hamur kâğıda basılan kitabın kâğıdı mat olduğundan gözü yormuyor. Yıpranmalara karşı dayanıklı olan kâğıt, parlak olmadığı için çocuklar için hazırlanan kitaplarda kullanılabilir.

Kapak ve Cilt

Kitabın kapağı karton kapaktır. Kitabın birleştirme işlemlerinde tutkal kullanılmıştır. Bu bakımdan kitapta ilerleyen zamanlarda dağılma görülebilir.

Kitabın dağılmaması ve sağlam olması açısından ip dikiş kullanılması gerekmektedir. Ayrıca kapağının kalın bistol karton ile hazırlanması, üzerinin selofan veya lak ile kaplanması önerilmektedir.

Kitabın ön ve arka kapağı ile sırt kısımları beyaz zemin üzerine görseller ve yazılar yerleştirilerek hazırlanmıştır. Kitabın ön kapağında Alt Kardeşler şaşkınlık içinde ahşap heykellere bakarken resmedilmiştir. Bu heykelcikler Alt Kardeşler'in serüvenlerinde onlara yardımcı olan yan karakterlerdir. Kitabın adı, siyah renkli ve büyük puntolarla kapağın üst kısmına yazılmıştır. Kitap isminin altına daha küçük puntolarla yazarın adı yazılmıştır. Kitabın çevirmeni, resimleyeni, baskı sayısı ve yayınevine ilişkin bilgilere de kitabın ön kapağında yer verilmiştir. Kitabın arka kapağı dikey şekilde iki bölüme ayrılarak oluşturulmuştur. Kitabın arka kapağının solunda, kitabın içeriğine dönük, okurda merak uyandıracak şekilde hazırlanmış özet bilgiye yer verilmiştir. Kitabın arka kapağının sağında ise kitabın ilgi çekici karakteri olan Hırçın Marvin'in küçük bir görseli yer alırken bu görselin altında kitap ve kitabın yazarı hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Arka kapakta ayrıca yayınevinin adı ve kitabın barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırt kısmında kitabın adı, kardeşlerin resmi ve yazarın adı ile yayınevinin logosu mevcuttur.

Şekil 4.6. Haritada Kaybolmak, ön ve arka kapak

Şekil 4.6’da görüldüğü gibi kitabın olay örgüsünde yer alan karakterlerin görseline kapakta yer verilmesi çocuğun metnin kahramanları hakkında çıkarımlarda bulunmasına olanak sağlamaktadır. Eserin etrafında şekillendiği harita, kapak resminde bulunmamaktadır. Metnin içeriğine yönelik çocuğun tahmin yürütmesini ve çocuğa metnin içeriğinin sezdirilmesini sağlamak amacıyla harita görselinin kapakta bulunması tavsiye edilmektedir.

Sayfa Düzeni

Kitapta harfler ve kelimeler arası boşluklar rahatça okunabilir aralıktadır. Kitapta satır arası boşluklar, sayfa kenar boşlukları gözü yormayacak şekilde uygun ve düzenlidir. Sayfa fonu açık renkliken yazılar koyu renklidir. Kitaptaki resimler, yazılar iç içe değildir. Görseller resmedilirken her bir görsel için tam sayfa ayrılmıştır Sayfa düzeni okumayı kolaylaştırıcı niteliktedir. Kitap bölümlerden oluşmakta ve bölümler birbirinden bağımsız sayfalarda yer almaktadır. Bölüm başlıkları numaralandırılarak uygun boşluklar oluşturularak yazılmıştır.

Harfler

Kitapta kullanılan harfler 10 punto ile yazılmıştır. Kitabın punto büyüklüğü hitap ettiği yaş grubunun düzeyine uygundur. Kitapta kullanılan harf karakterleri açık ve anlaşılırdır. Süsleme amaçlı okumayı güçleştirecek iç içe geçmiş bir yazı stili kullanılmamıştır.

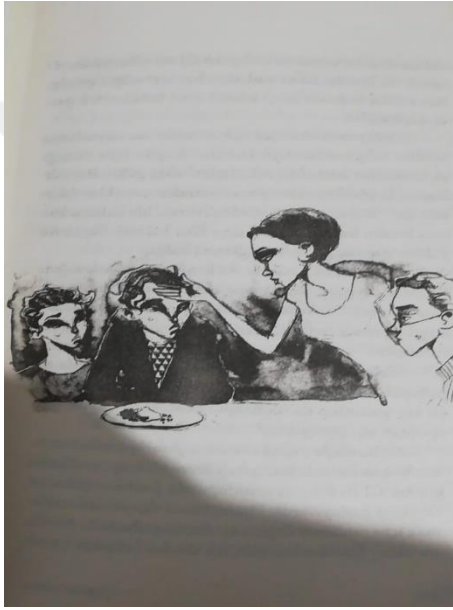
Resim

Kitap 228 sayfadan oluşmakta ve kitabın 19 sayfası resimlendirilmiştir. Bu bakımdan kitabın yaklaşık on ikide biri resimlerden oluşmaktadır. Kitabın hitap ettiği yaş grubu için kitaplardaki resimlerin açıklayıcı olması yeterlidir. Bu bağlamda resimlendirme oranı 9 yaş ve üstü için uygundur.

Kitap kapağı renklendirilmiş resimlerden oluşmaktadır. Kitabın içeriğindeki resimler siyah- beyaz olarak görselleştirilmiştir. Çocuğun ilgisini çekmesi yönünden resimlerin renklendirilmesi uygun olacaktır. Kitabın görselleri metnin içeriğini sezdirecek niteliktedir. Resimler çocuğun hayal gücünü kullanmasına olanak vermektedir.

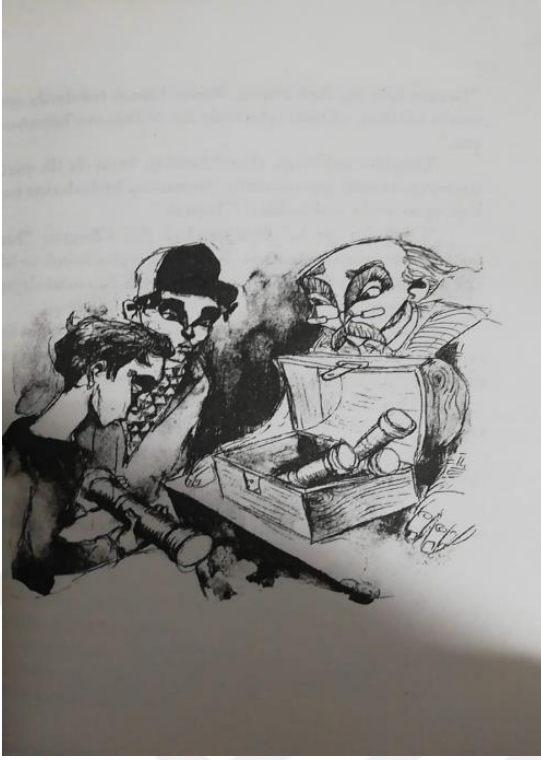
Kitapta Alt Kardeşler'in, onların anne ve babalarının, kitabın olay örgüsünün oluşmasında önemli rolleri olan ahşap heykellerin ve Tuhaflıklar Dükkânı sahibi Empedocles Chagrin'in resimlerine yer verilmiştir. Ayrıca kitabın kötü karakterleri olan Ted, Ned ve James T. Wrangel'in resimleri de kitapça çizilmiştir. Kitabın etrafında şekillendiği sihirli dünya haritasına yer verilmemesi, resimleme yönünden bir eksiklikler. Kitapta çizilen kahramanların fiziksel özellikleri metinde verilen kişilik özelliklerini yansıtır nitelikte betimlenmiştir.

Kitaptaki resimlere ait bazı belirlemeler şunlardır:

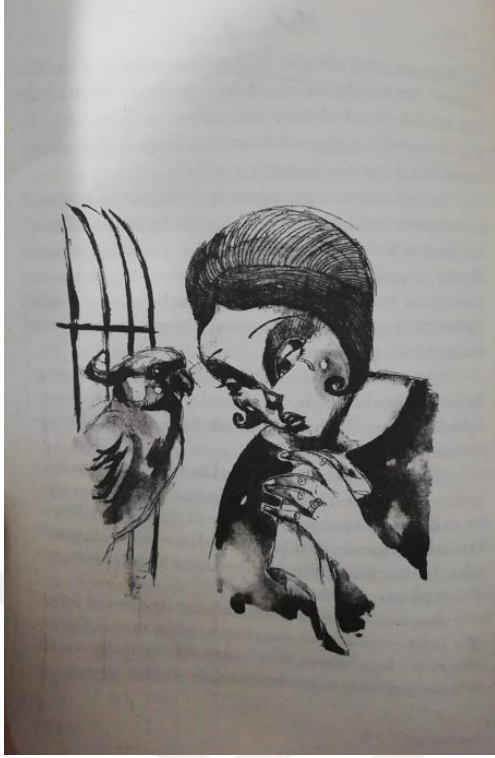
Şekil 4.7. Haritada Kaybolmak, sayfa 29 görseli

Şekil 4.7 incelendiğinde Cris ile Francis, anne ve babalarıyla görülmektedir. Anne çocukların ateşini ölçmektedir. Çocukların hasta ve mutsuz olduğu resimde belirgin şekilde betimlenmiştir. Resim çocuk okurun, kitabın kurgusu ile ilgili çıkarımlarda bulunmasına destek verir niteliktedir.

Şekil 4.8. Haritada Kaybolmak, sayfa 47 görseli

Şekil 4.8’de, hızlı yaşlanma hastalığından kurtulmaları için Bay Chagrin’in seçmeleri için getirdiği “geri döndürme ruloları” nı çocuklar seçerken görülmektedir. Resim metni açıklayıcı nitelik taşımaktadır.

Şekil 4.9. Haritada Kaybolmak, sayfa 160 görseli

Şekil 4.9’da Sulugöz Teresa ile papağanı betimlenmiştir. Sulugöz Teresa kitaptaki kişilik özelliğine uygun olarak, ağlarken çizilmiştir. Resim, metni açıklar özellik taşımaktadır.

Genel olarak kitaptaki resimler metni açıklar niteliktedir. Siyah- beyaz olan resimlerin renklendirilmesi çocuk okurun kitaba ilgisini daha da arttırabilir. Metinde anlatılanlar resimler aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Resimler çocuğun kendi kurgusunu oluşturmasına olanak sağlayabilecek özelliktedir.

4.2.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi

Karakterler (Kahramanlar)

Kitabın başkışileri Alt kardeşlerdir. Alt Kardeşler büyükanne ve büyükbabalarının ölümünden sonra hep istedikleri gibi aileleriyle beraber yeni bir şehre taşınırlar. Mandeville adlı bu şehirde sinemaya ilk defa giderler. Sinema çıkışı aniden şiddetli bir yağmura yakalanırlar. Yağmurdan korunmak amacıyla bir dükkâna sığınırırlar. Kitabın başkışilerinden Francis Alt, 11 yaşındadır. Francis girdikleri dükkânda kimseyi göremediği için şeker sandığı şeylerden izinsiz alarak

yer. Chris Alt, Francis'in abisidir. Önce kardeşi şekerini izinsiz aldığı için ona kızar. Fakat çok acıktığından ve dükkân sahibini göremediğinden daha sonra nasıl olsa parasını öderim, deyip şekerini yer. O da kitabın 12 yaşındaki diğer kahramanıdır.

Chris ve Francis kitapta belirgin bir şekilde tanıtılmışlardır. Kardeşler iyi geliştirilmiş olduklarından açık karakter özelliği göstermektedirler. Alt kardeşlerin, açık karakter niteliği taşıdığına dair aşağıda verilen satırlar örnek gösterilebilir.

“Küçük kardeşinin her şeyi ‘elleme’ merakını iyi bilen Chris, ‘Hiçbir şeye dokunmak yok, Francis,’ diye uyardı onu. Francis genellikle bir şeye önce el atar, sonra soracağını sorardı” (s.12-13).

“Chris’le ve Francis, Mandaville’e arabayla iki saatlik uzaklıktaki Ithaca’da doğmuşlardı. Anne ve babaları, fazla sakin ve kısıtlayıcı buldukları Ithaca’dan Mandaville’e taşınmayı hayal ediyorlardı yıllardır. Ancak, birkaç blok ileride oturan babaanne ve dedeye bakmak zorunda olduklarından, hiçbir yere gitmeleri mümkün değildi. Hareketli torunlarına uyduramayan yaşlılar, oğlanlarla fazla zaman geçiremeyecek kadar hasta ve güçsüzdüler... Chris’le Francis, sürekli onlara tabakları kırmamaya dikkat etmelerini, gürültü patırtı yapmamalarını söyleyen iki örümcek kafayla yetinmek zorundaydılar. Babaannelerini ve dedelerini sevmiyor değillerdi gerçi ama Mandaville gibi eğlenceli bir yer varken bu sıkıcı küçük Ithaca’ya bağlı kalmaya içerliyorlardı” (s.12-13).

“...Francis, dedesiyle babaannesinin o zamanlar kulak ardı ettiği acılarını o kadar iyi anlıyordu ki şimdi...”(s.187-188).

Alt Kardeşler kitapta her geçen gün hızla yaşlanırken babaannelerinin ve dedelerinin yaşadıkları zorlukları yaşıyor ve onları zamanında anlayamadıkları için içerliyorlardı. Alt Kardeşler’in yaşlılar hakkındaki fikirleri romanın kurgusu ilerledikçe değişmiştir. Bu bağlamda Alt Kardeşlerin zamanla geçirdikleri fiziksel ve ruhsal değişimler karakterlerin devingen olduklarının göstergesidir. Ayrıca karşılaştıkları güçlükler karşısında yılmayan sorunları çözmek için uğraşan kardeşler,

kendi yeterlilikleri sayesinde var olmaya çalıştıkları ve değişim gösterdikleri için de devingen nitelik taşımaktadırlar.

Kitabın olay örgüsünün içinde yer alan yan kişiler şunlardır:

Bay Chagrin: Chagrin Tuhaflıklar Dükkânının sahibidir. Çocukların eski hâllerine dönmesi için ne yapmaları gerektiğini anlatan kişidir. Kapalı karakter özelliği göstermektedir. Çünkü kitapta ayrıntılı şekilde tanıtılmamıştır. Eserin başından sonuna kadar hiçbir değişim geçirmediğinden durağan karakter özelliği göstermektedir.

Wrangel: Televizyon programcısıdır. Kitabın kötü yürekli karakteridir. Her ne olursa olsun çocukları televizyona çıkarmak ve çok izlenen bir program yapmayı amaçlamaktadır. Kötülük peşinde, acımasız biri olduğu ve hedeflerine ulaşmak için çocuklara zorbalık yapacak kadar gözü dönmüş, hırslı, kararlı bir karakter olduğu kitaptan anlaşılmaktadır. Bu durumda Wrangel açık karakter niteliği taşımaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu durumu örneklendirmektedir:

“Öyle ya da böyle, sonunda nasıl olsa benimle işbirliği yapmak zorunda kalacaksınız. Onun için niye kendinizi yorasınız ki, değil mi?” (s.77).

Çocukların haritasını çalan Wrangel’in karakteri çocuklara bıraktığı nottan da anlaşılmaktadır.

“Beyler:

Zor kullanmaya gerek olmaz diye ummuştum, ama bana başka seçenek bırakmadınız. Yardımcılarım evinizi ziyaret ederek inanılmaz haritanızı bana getirdiler...” (s.77).

Bay ve Bayan Alt: Kardeşlerin anne ve babalarıdır. Çocuklarının durumu onları endişelendirmektedir. Kapalı ve durağan karakterlerdir.

Denny Morgan, Helen Cartier: Çocukların okul arkadaşlarıdır. Kapalı ve durağandırlar.

Bay Cortez ve Bay Raleigh: Çocukların öğretmenleridir. Kapalı ve durağandır.

Sulugöz Teresa: Chagrin Tuhaflıklar Dükkânı'nda kardeşlerin gördüğü dört ahşap heykelden biridir. Çocuklar Ted ve Ned'in elinden kaçmayı başardıklarında onun evine sığınmıştır. Papağanıyla yaşar ve her şeye ağlar. Karakter, kapalı ve durağan bir nitelikte kurguda yer almaktadır.

Mutlu Joel: Ahşap heykellerden biridir. Daima mutlu bir yüz ifadesi vardır. Çocuklar, Ted ve Ned'den kaçarken onun kamyonunu kullanmışlardır. Durağan ve kapalı bir karakter özelliği göstermektedir.

Gezgin Tim: Dört ahşap heykelden biri de Gezgin Tim'dir. Durağan ve kapalı nitelik göstermektedir.

Hırçın Marvin: Chagrin Tuhaflıklar Dükkânı'nda kardeşlerin gördüğü dört ahşap heykelden biridir. Önce Wrangel'in ofisinde bir tablo içindeki resim şeklinde, sonra ahşap heykel olarak ve en sonda canlı bir biçimde çocuklara yardım etmiştir. Daima öfkeli bir görünümü vardır. Özellikleri kitapta açıkça yazıldığından açık karakter özelliği taşır. Kurgu boyunca hiç değişim geçirmediğinden durağan bir karakterdir.

Ted ve Ned: Kitabın kötü karakterlerindendirler. Wrangel'in yardımcılarıdır. Çocukları yakalayıp Wrangel'e teslim etmek için uğraşmaktadırlar. Kapalı ve durağan karakterlerdir.

Çeşitli yöntemler kullanılarak kitaptaki karakterler geliştirilmiştir. Kitabın bazı bölümlerinde karakterler yazarın yorumu kullanılarak geliştirilmiştir. Aşağıda bu durum örneklendirilmiştir.

“Gençler! Bu sözcük Chris’le Francis’i ürperti. Daha geçen hafta, genç olmak uğruna feda etmeyecekleri şey yoktu. Eve geç gelebilir, araba kullanabilir, işe girebilirlerdi! Hepsi harika geliyordu o zaman; ama şimdi...şimdi yalnızca bir tek şey istiyorlardı: Bir an önce kütüphaneye varmak” (s.56).

Francis, aşağıdaki bölümde Chris'in ifadeleriyle geliştirilmiştir.

“Senin şu maymun ellerin... Anneme söyleyeceğim onları ceplerine diktin- başın derde girmez belki bir daha” (s.21-22).

Kitapta karakterlerin dış görünüşlerinin kullanılarak geliştirilmesi karakterlerin okura tanıtılmasını sağlamıştır. Aşağıda Bay Chaigrin’in betimlendiği bölüm örnek olarak verilmiştir:

“...arka kapıdan içeri g r bıyıklı, tepesi açılmış, orta yaşlı bir adam girdi. Birkaç düğmesi eksik, sarı bir hırkası, bol bir pantolonu ve ayaklarını sürüyerek yürümesine neden olan terlikleri vardı” (s.19).

Karakterler oluşturulurken kahramanın konuşturulması sık sık başvurulan yöntemlerden biridir. Kitapta da bu yöntemden yararlanılmıştır. Chris’in içinde bulundukları durumu kabullendiği aşağıdaki ifadeleri bu durumu örneklendirmektedir.

“...Biliyor musun, şu ana kadar için için, gözlerimi kaparsam bütün bu yaşlanma olayı yok olur diye umuyordum. Artık olmayacağına eminim” (s.65).

Kitapta, Hırçın Marvin, Gezgin Tim, Sulugöz Teressa, Mutlu Joel  ocukların başları her sıkıştığında ortaya çıkıp onlara yardım etmekte; Ted ve Ned ise sürekli onları yakalamak için uğraşmaktadır. Bu karakterler çoğunlukla davranış ve eylemleriyle geliştirilmişlerdir. Bu belirlemeye Hırçın Marvin’in,  ocuklara Wrangel tarafından  alınan haritalarının yerini gösterdiği ifadeler örnek verilebilir:

“Küçük adamım yüzündeki aksi ifadeyi tanımamak olanaksızdı. Ağzında o bildik sarı piposu, Hırçın Marvin sağ elinin işaret parmağıyla sanki Wrangel’in ofisinin sol köşesini işaret ediyordu” (s.88).

Çocukların yaşına ve gelişim dönemine uygun olan karakterler, onların kolayca özdeşim kurabileceği şekilde geliştirilmiştir. Merak duygusu gelişmiş, araştırmacı, dürüst, güvenilir,  alışkan, kararlı, empati duygusuna sahip, birbirine g   veren kahramanlar çocukların iyi ve olumlu yönde özdeşim kuracağı karakterlerdir.

Kitabın çocuk kahramanları kusursuz olarak çizilmemiştir. Örneğin çocukların daha parasını vermeden ve ne olduğunu tam olarak bilmeden şeker sandıkları hapları yemeleri onların da hata yapabildiğini çocuk okura duyumsatmaktadır. Bu durum kurgunun inandırıcılığını arttırmıştır. Tüm insanlar gibi çocukların korku, endişe, öfke, kin gibi duyguları yaşaması olağandır. Önemli olan akıl ve mantıkla bu durumun kontrol altına alınıp başa çıkılmasıdır. Kitap kahramanları da başta korku olmak üzere bu duyguları yaşamıştır ve bu duygularını yönetmeyi başarmışlardır. Bu durum çocuk gerçekliğine uygun karakterler ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kitap kahramanlarının açık ve devingen olarak geliştirilmesi ayrıca karakter geliştirme yollarının tümünün kullanılması onların kişilik özelliklerinin okura yansımada büyük paya sahiptir. İyi geliştirilmiş devingen kahramanların seçilmesi, karakterlerin çok hızlı değişim geçirmemiş olmaları karakterlerin çocuk gerçekliğine uygun olduğunu göstermektedir.

Konu

Kitap, Chris ve Francis adında iki kardeşin yeni bir şehre taşınması ile başlayan maceralarını anlatmaktadır. Çocuklar da tıpkı anne ve babaları gibi daha büyük bir şehre taşınmanın hayalini kurmaktadır. Ancak ebeveynlerinin dedelerine ve babaannelerine bakma gibi bir sorumlulukları vardır. Dedeleri ve babaanneleri ölünce daha büyük bir şehre taşınırlar. Kardeşler daha şehre alışma sürecindeyken bir gün sinemaya giderler. Dönüşte aniden bir yağmur bastırır. Çok şiddetli yağın yağmurdan korunmak için karşılarına çıkan ilk dükkâna sığınır. Burası çok tuhaf nesnelerle dolu bir yerdir. Dükkân sahibine seslenirler fakat ortada kimse yoktur. Francis çok meraklı bir çocuktur ve gördüğü şeylere dokunmadan duramaz. Bu esnada bir kutu şeker bulur ve Chris'in uyarılarına aldırmaz. Bu arada Chris de çok acıkmıştır ve nasıl olsa parasını öderiz deyip kardeşiyle beraber tüm şekerleri yer. O günden sonra hayatlarında olağanüstü değişimler başlar. Biri 11 diğeri 12 yaşındaki kardeşler, bir günü bir yıla karşılık gelecek şekilde hızla büyürler. Çocuklar her şeyin başladığı dükkâna giderek sorunlarına çare bulmak isterler. Dükkân sahibi yedikleri şeyin şeker değil "Seneduks" adlı bir ilaç olduğunu ve çocukların bu ilacı fazla dozda aldıkları için her gün bir yaş yaşlanarak kısa sürede öleceklerini çare olarak da "geri döndürme ruloları"ndan birini seçmelerini

orada verilen görevi harfiyen yerine getirmelerini söyler. Çocukların seçtikleri rulodan sihirli bir harita çıkar. Dükkân sahibi; onlara bu harita aracılığıyla 10 bilmece sorulacağını, bilmeceleri doğru cevaplarırsa kurtulacaklarını fakat yanlış cevaplanan her bir sorunun ömürlerinden on yılı götüreceğini belirtir. Bilmeceler coğrafyayla ilgilidir. Çocuklar bilmeceleri ne kadar hızlı çözerlerse o kadar erken iyileşeceklerdir. Ancak durum sandıklarından da zordur ve Wrangel adlı televizyon programcısı peşlerine takılarak işleri daha da güçleştirecektir.

Francis ve Chris kardeşlerin kendilerini kurtarmak için giriştiği büyük mücadeleyi konu edinen bu kitapta, bilmeceleri büyük çabalar sonucu çözen kardeşler üzerinden duygudaşlık kurma, birliktelik, başarı, dürüstlük, yardımlaşma, güvenilirlik, çalışkanlık, azim, araştırmacılık, kararlılık, vazgeçmeme gibi olumlu duygular okura sunulmuştur. Coğrafyanın önemi ve yaşamla ilişkisi kahramanlar aracılığıyla sezdirilmiştir.

Kitabın konusu hayata, insana ve coğrafyaya dair bir duyarlılık oluşturabilecek özelliktedir. Düş ve gerçek arasında kurgulanan olaylar çocuk gerçekliğine uygun geliştirilmiştir. Konusu çocukların ilgisini çekebilecek şekilde kurgulanan eser; çocuğun düş kurmasını, heyecanlanmasını ve düşünmesini sağlayan olayların ilginç, değişik ve şaşırtıcı unsurlarla desteklenerek bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygundur.

Gerçekçi bir kurguyla başlayan düşlemsel ve gerçekçi kurgunun bir arada verilmesiyle oluşan kitapta mantıksal bir tutarsızlığa rastlanmamıştır. Düşsel imgelemelerden yararlanılarak olaylar geliştirilmiştir. Bu açıdan abartılmış merak ve duygusallık ile rastlantısallık unsurlarına yer verilmemiş, böylelikle konunun zayıflatılması engellenmiştir.

Kişinin kendisiyle çatışması ve kişi-kişi çatışması kurguyu yapılandıran öğeler olarak kitapta yer almaktadır.

Chris'in bir yandan şekerleri izinsiz almak istememesi bir yandan da şekerleri yemeyi istemesi kişinin kendisiyle çatışmasına örnektir:

“...Birden midesinin guruldadığını hissetti ve öğlen doğru dürüst bir şey yemediğini hatırladı. Keyifle çiğneyen kardeşinin ağzına bakıp, sesindeki kızgın tonu korumaya çalışarak, ‘istediğimden değil, ama... tadı nasıl?’ diye sordu” (s.18).

Kitap kurgulanırken kişi kişi çatışmasına da çokça yer verilmiştir. Çocukların çalınan haritalarını Wrangel’den geri alırken yaşadıkları bu durumu yansıtır:

“... Beyler! Derhal onu geri verin, diye bağırdı. Başkasının eşyasını karıştırma hakkını nereden buluyorsunuz?”

“Aynı soruyu ben size sorayım” diyen Francis bu kez hiçbir öfke belirtisi göstermeden ve de hiç istifini bozmadan Bay Wrangel’a doğru yürüdü. “Yalnızca bize ait olanı geri alıyoruz. Yol verin geçeyim” (s.90).

Kardeşlerin Ted ve Ned’den kaçarken yaşadıkları kişi doğa çatışmasına örnek verilebilir:

“...Altılar yıldırımlardan korunmak için kanoyu kıyıya yakın tutuyorlardı; Kayık da aynını yapıyordu. Derken gök boşanıverdi. Carevella Gölü’ne bastıran sağanak Niagara Şelalesi gibiydi...” (s.117).

Kitapta kullanılan çeşitli çatışmalarla okurda merak duygusu uyandırılmıştır. Çocukların çatışmaları yaşayan kahramanlarla özdeşim kurulması ve yaşanan gerilimi hissetmesi sağlanmıştır. Böylece okurun kitaba ilgisinin canlı tutulması sağlanmıştır.

Kitap çocuk okura, herhangi bir ideolojiyi benimsetme kaygısıyla yazılmamıştır. Çocukların kalbinde sevgi, kardeşlik, yardımseverlik, duygudaşlık gibi evrensel değerlerin yer etmesine katkı sağlar niteliktedir. İki kardeşin hayatlarının kurtarmaya çalıştığı bu anlatı, coğrafyanın işlevini öğretici bir tarzda anlatmamıştır. Okura anlatıyla coğrafyanın önemini duyumsatmaktadır. Ayrıca babaannelerin ve dedelerinin yaşadıkları yaşlılıktan kaynaklı sorunları kendi

başlarına gelince daha iyi anlayan Alt Kardeşler üzerinden okurda yaşlılara karşı empati kurulması gerektiği sezinletilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere okura bu tür değerler öğüt verir nitelikte verilmemiş kurgu boyunca duyumsatılmıştır.

İleti

Kitabın iletisi yazınsal bir kurgu içerisinde çocuklara sezdirilmiştir. Kitabın temel iletisi, hayatımızda önemli bir yeri olan coğrafyayı bilmek gerektiğidir. Birliktelik, kardeşlik, duygudaşlık, başarı, azim, mücadele, özveri gibi duyguların önemi, araştırmacı bir ruha ve merak duygusuna sahip olmanın güzelliği gibi yan iletiler çeşitli çatışmalar üzerinden okura verilmiştir. Herkesin bir gün yaşlanacağı yaşlıları anlamak gerektiği de kitaptaki bir diğer iletidir.

İletiler düşlemsel ve imgesel kurgularla aktarılmıştır. İletiler, kitapta öğretici bir dille değil okurun düşün ve düşünme dünyasına sezinletilerek verilmiştir.

Dil ve Anlatım

Kitabın ismi incelendiğinde “*Haritada Kaybolmak*” isminin okuyucuda merak ve ilgi uyandırdığı söylenebilir.

Kitap yazarın anlatımıyla okuyucuya sunulmuştur. Cümleler daha çok kurallı şekildedir. Bilmecelerin şiirsel bir anlatımla sorulduğu dizeler de ise devrik cümle kullanımının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Eserde tüm cümle türlerine örnek bulunmaktadır. Bu durum okurun dil duyarlılığı kazanmasına katkı sağlanmaktadır. Bilmecelerin dizeler halinde yazılmış olması, dizeler sonlarındaki ses benzerlikleri, seslerin ve sözcüklerin oluşturduğu ritim; çocuk okuru renkli, hareketli ve eğlenceli bir dil dünyasına taşımaktadır. Çocuk, dilin anlatım inceliğini bu dizeler aracılığıyla sezinlemektedir. Aşağıdaki dizeler bu anlatım tarzına örnek verilebilir:

*“Bilir misin, bilmez misin acaba,
nedir Ataol denen mercan dünyada?
Ataoller arasından senin bileceğin,
rüyasıdır bütün turistlerin.
Bugüne kadar İngiliz kaldı,
Çok uzağında olsa da Britanya Adası.
Yakınında hiçbir komşusu yok,
yalnız bir ülkedir, hem de çok.*

*Kuzey Yarımküre üstünde biri
tarasa öteyi beriyi,
bulamaz asla böylesini;
yoktur çünkü hiçbir benzeri* (s.138-139).

Çocukların düş ve düşünce dünyalarına hitap eden bilmeceler, çocuklar için bir oyun aracıdır. Bilmecelerdeki saklı anlatımı bulmaya çalışmak çocukların oyun ihtiyacını karşılamakta, onları mutlu etmektedir. *Haritada Kaybolmak* kitabı, bilmeceler aracılığıyla çocuğun araştırmaktan, keşfetmekten zevk almasını sağlamakta ve onlara dille kurgulanmış bir zekâ oyunu sunmaktadır. Kitapta sık sık bilmecelerden yararlanılması çocukta gerçekleşen öğrenmenin belletici değil, duyumsatıcı olmasına da katkı sağlamıştır.

Anlatımda betimlemelerden, karşılaştırmalardan, abartmalardan ve benzetmelerden birçok yerde faydalanılarak yazınsal bir etki meydana getirilmiştir.

Wrangel kitapta tanıtıldığı bölüm kitapta yapılan betimlemelere örnektir:

*“Kısa boylu, kel kafalı, tombul bir adam, kalın camlı gözlüklerinin
ardından merakla masadaki haritaya bakıyordu”* (s.75).

Çocukların yakalandığı yağmurun şiddetini okurun daha çok hissetmesi için abartma yapılarak anlatı zenginleştirilmiştir. *“Neredeyse Atlas Okyanusu kadar kocaman su birikintisinin üzerinden atlarken...”* (s.11).

Anlatımı güçlendirmek için kitabın birçok yerinde abartılı anlatıma başvurulmuştur. Örneğin:

“Nefes kesici güzellikte bir menekşe...” (s.154).

“...yeni bir gözyaşı tufanı...” (s.158).

Anlatımın birçok yerinde benzetmelerden faydalanılmıştır. Böylelikle anlatının çocuklar için somutlaşması sağlanmaktadır:

“Yılanın iki yabancıya diktiği boncuk gibi parlayan gözleri, en cesur kişileri bile dehşete düşürebilirdi (s.15).

“...Carevella Gölü’nün gümüş rengi sularına açıldılar” (s.99).

“Kabul et tavşan gibi tuzağa düştük.” (s.93).

“...deli gibi küreklere asıldılar” (s.99).

Anlatının etkisini arttırmak amacıyla yer yer karşılaştırmalar yapılmıştır:

“Fransızlar da, tıpkı İngilizler gibi dünyanın her tarafına yayılmış” (s.126).

İkilemeler diğer anlatım yollarına göre dinleyende daha etkili ve güçlü bir etki oluşturur. Bir kavramın zihinde algılanması esnasında, onun pekişmesini de sağlar (Aksan 2002: 81). Haritada kaybolmak kitabının sade anlatımına, yazın dilinin etkileyciliğine pekiştirmeler ve ikilemelerin sıklıkla kullanılmasıyla katkıda bulunulmuştur. Pekiştirme ve ikilemelerin kullanılması anlatıma devingenlik katmıştır:

“...kardeşinin yanında, ayaklarını sürüye sürüye...” (s.34).

“Böyle dendiğini duyarsın sık sık” (s.52).

“...yavaş yavaş yüzeye çıkıyormuşçasına...” (s.52).

“...yumurtlayacak bol bol zamanı oldu...” (s.65).

“...apar topar ayağa kalkıp...” (s.76).

“...badi badi koştuğunu...” (s.91).

“...hıçkıra hıçkıra ağlıyordu” (s.130).

“Ölü gibi bembeyaz kesilmiş...” (s.25).

“Dudakları çilekten kıpkırmızı...” (s.128).

Kitapta bol bol deyim kullanılmıştır. Deyimler anlatımın etkileyciliğini arttırmıştır. Dilin güzelliği, kıvraklığı deyimler vasıtasıyla sunulmuştur. Deyimler sayesinde anlatım yoğunlaşmış ve anlatıma imgesel bir nitelik kazandırılmıştır. Kitapta kullanılan bazı deyimler şunlardır:

“...sokağa göz atınca...” (s.12).

“Gözleri fal taşı gibi açıldı...” (s.21).

“...gözlerini kaçırmaya çalışıyordu” (s.33).

“...Ama bu kez iş işten geçmişti” (s.34).

“...çılıgına dönmüş bir halde...” (s.62).
“...kendini kaybettiğini görmedikleri...” (s.63).
“...dert etmezdim” (s.75).
“...gözünü korkutmuştur” (s.91).
“...odaların altı üstüne getirilmişti” (s.82).
“...burnundan soludu...” (s.85).
“...ağzı bir karış açık kaldı...” (s.88).
“Bu da tüy dikti artık...” (s.167).
“...acımasızca bellerini büktü” (s.174).
“kulak ardı ettiği acılarını...” (s.188).
“...herkesin işine burnunu sokuyor...” (s.216).

Kitap birden on yediye kadar numaralandırılarak bölümler halinde yazılmıştır. Bölüm başlıkları okuyucuya bölümün içeriğine dönük ipucu verecek şekilde adlandırılmıştır. Böylece bölümlere ait anlatının okur tarafından kolayca tahmin edilmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca bölüm başlıkları okurun merak duygusunun harekete geçmesini sağlayabilecek niteliktedir. Kitabın son bölümüne numara verilmemiş ve “Sonsöz” olarak adlandırılmıştır. Kitabın bitiminde “Meraklısına Notlar” başlığı altında kitapta kullanılan bazı isimlerin seçilme nedeni ve kullanılan bilgilerin kaynağı belirtilmiştir.

Kitabın bazı yerlerinde noktalama ve yazım yanlışlarına rastlanmaktadır.

Kitaptaki Şekli

“Huzuru kaçmış eşek arısı gibi...” (s.40).
“...benimle işbirliği yapmak...” (s.77).
“Alt’lar yanıt vermek...” (s.117).
“İki aylık bir ömrüm kaldıysa, beklemek hoşuma gitmiyor” (s.61).
“Fransızlar da, tıpkı İngilizler gibi dünyanın her tarafına yayılmış” (s.126).

Düzeltilmiş Şekli

“Huzuru kaçmış eşekarısı gibi...” (s.40).
“ benimle iş birliği yapmak...” (s.77).
“Altılar yanıt vermek...” (s.117).
“İki aylık bir ömrüm kaldıysa beklemek hoşuma gitmiyor” (s.61).

“Fransızlar da tıpkı İngilizler gibi dünyanın her tarafına yayılmış”

Kitap incelendiğinde kitapta yer yer bağlaçlardan sonra virgül kullanıldığı görülmüştür. Oysa TDK’nin güncel yazım kılavuzuna göre bağlaçlardan sonra virgül konmaz. Ayrıca yukarıda seçilen örnek cümlelerde olduğu gibi bazı kelimelerin yazımında yanlışlık yapıldığı, kesme işaretinin doğru kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan belirlemeler ışığında kitap bazı noktalama ve yazım yanlışları dışında çocuk okurun düzeyine uygundur. Dilin söyleyiş güzelliğini, söz varlığını, anlatım gücünü ve inceliğini sezdirmiştir. Deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler, karşılaştırmalar, farklı farklı sözcük türlerinin ve tamlamaların kullanılması ile anlatıma zenginlik katılmıştır. Cümlelerin tür yönünden çeşitlendirilmesi ile dilsel anlatımın gücü ortaya çıkarmıştır. Dil ve anlatım yönünden kitap çocuğa yönelik özelliği taşımaktadır.

Eğitsel Nitelikler

Çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine olanak veren eser, öğretici ve belletici bir anlayış sergilememiştir. Örneğin, coğrafyaya ilişkin bilgiler bilmece şeklinde verilmiş olup çocuğa coğrafi bilgiler eğlenceli bir şekilde sezdirilmiştir. Çocuğun sebep-sonuç bağlamında düşünebilmesini sağlayan kitapta yazar kendi doğrularını otoriter bir anlayışla belletmeye çalışmamıştır. Örneğin yaşlılarla empati kurulması gerektiği düşüncesi, anlatının kahramanlarının yaşlandırılması ile yaşlıların yaşadığı sorunları Chris ve Francis üzerinden okura duyumsatmıştır. Çocuk, kahramanların iyileşmesi için sorulan coğrafya ile ilgili bulmacaların çözümlerinden sonra “Acaba Chris ve Francis kurtulacak mı, bir sonraki soru nasıl olacak?” sorularını kendine yönelterek kurgu üzerinde düşünme olanağı bulmakta ve merak duygusu hissetmektedir.

Korku duygusu ile nasıl başa çıkılabileceği çocuğa eserde sezdirilmiştir. Örneğin; her geçen gün hızla yaşlanan çocuklar, yaşlılık korkusunu bilmeceleri çözerek iyileşeceklerine inanarak aşmayı başarmışlardır. Çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek korkunç karakterler anlatıda yoktur. Yazar çocuk okura ideolojik telkinlerde bulunmamış evrensel ilkeler bağlamında kitabını yazmıştır.

Ulaşılmak istenen hedefe azim, dayanışma, güven, mücadele ve kardeşlik gibi duygularla hareket edilerek ulaşılabilceğini duyumsatan eser; çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Çocuğa duygudaşlık kurmanın önemi sezdirilmiştir. Kitaptaki çatışmalar, fiziksel ve ruhsal şiddete neden olmamış kitabın kurgusunun oluşmasına destek olmuştur. Sorunların çözümünde şiddetin değil iletişimin en iyi sorun çözme yöntemi olduğu sezdirilmiştir.

4.2.3. Çocuğa Görelilik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi

9 yaş ve üzeri için hazırlanan kitap boyut olarak çocuğun kütüphane oluşturmaya uygun ebattadır. Kullanılan 2. hamur kâğıt çocuk kitapları için uygun olmasına karşın 1. hamur kâğıt kullanılması yeğlenmelidir. Tutkal ile yapılan ciltleme kitabın sağlamlığını olumsuz etkileyebilir ve kitapta dağılma olabilir. Bu nedenle ciltlemede ip dikiş kullanılması lazımdır.

Görsel öğeler kitabın içeriğine uygun olmasına karşın renksizdir. Kitap görsellerinin renklendirilmesi çocuk okurun okumaya isteklendirilmesi için uygun olacaktır.

Okurun kapalı iletilerle kurgunun ve anlamın oluşmasına katkı vermesi sağlanmıştır. Kullanılan dil ve anlatım çocuğun düzeyine uygundur.

Abartılı merak öğelerinin olmaması, aşırı korku öğelerine yer verilmemesi, rastlantısallıkla olayların çözülmemesi eserin çocuğa göre olmasını sağlamıştır.

4.3. Böcek Çocuk

Bu bölümde Vladimir Tumanov'un Böcek Çocuk adlı kitabının biçim, içerik ve eğitsel özelliklerine ait bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

Çizelge 4.3. Böcek Çocuk

Yazan:	Vladimir Tumanov
Türkçeye Çeviren:	Duru Güngör
Özgün Adı:	Greggie Boy The Bug
Resimleyen:	Nalan Alaca
Yayınevi:	Çınar Yayınları
Basım Yılı	Eylül, 2021 (8. Baskı)
Sayfa Sayısı:	228

4.3.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi

Büyüklik (Boyut)

13,5x19,5 cm boyutunda olan kitap 12 yaş ve üzeri için uygun ebattadır. Kitabın boyutları çocukların kendi kütüphanelerini oluşturmalarında ve düzen alışkanlığı edinmelerine katkı sağlaması açısından uygundur.

Kâğıt

Kitap 2. hamur kâğıda basılmıştır. Yıpranmalara karşı dayanıklı olan kâğıt, mat olduğundan resimlerin ve görsellerin okurken gözü yormamasını sağlamaktadır. Kitabın daha dayanıklı olması, kitabın eskimesi ile ortaya çıkabilecek harflerin karışması sorununu en aza indirmek için 1. hamur kâğıdın kullanılması daha doğru olacaktır.

Kapak ve Cilt

Kitabın kapağı, ciltless ve karton kapaktır. Kitabın birleştirme işlemlerinde tutkal kullanılmıştır. Bu bakımdan kitapta ilerleyen zamanlarda dağılma görülebilir. Kitabın dağılmaması ve sağlam olması açısından ip dikiş kullanılması gerekmektedir. Ayrıca kapağının kalın bistol karton ile hazırlanması, üzerinin selofan veya lak ile kaplanması önerilmektedir.

Şekil 4.10'a bakıldığında kitabın ön kapağında Tarakanow kardeşlerin korku içinde Böcek Çocuk'un köpeği Kokarca ile fabrikadan kaçışları görselleştirilmiştir. Tarakanow kardeşler, kitabın başkişilerindendir ve Böcek Çocuk'un en yakın arkadaşlarıdır. Bu bakımdan olay örgüsünün oluşmasında önemli rolleri olan bu karakterlerin resimlerinin kapakta olması uygundur. Kapak görselinde devingen çizgiler kullanılmıştır ancak çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine çok fazla katkı sunmamaktadır. Kapakta kitabın başkişisi Böcek Çocuk'un görseli bulunmamaktadır. Bu durumda kapak, çocuk okurun kitabın içeriğine dönük bir çıkarımda bulunması için yetersizdir.

Kitabın adı, kırmızı renkle, büyük harfler ve puntolarla kapağın üst kısmına yazılmıştır. Kitap isminin üstünde daha küçük puntolarla yazarın adı yazılmıştır. Kitabın çevirmeni, baskı sayısı ve yayınevine ilişkin bilgilere kitabın ön kapağının

alt bölümünde yer verilmiştir. Kitabın arka kapağında yeşil zemin üzerine sarı ve beyaz renk kullanılarak yazılan yazılar ile kitap ve kitabın konusu hakkında bilgi verilmiştir. Arka kapakta ayrıca yayınevinin adı ve kitabın barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırt kısmı mavi zemin üzerine beyaz harfler kullanılarak tasarlanmıştır. Kitabın adı, yazarın adı ve yayınevinin logosu bu bölümde de bulunmaktadır.

Şekil 4.10. Böcek Çocuk, ön kapak

Metnin içeriğine yönelik çocuğun tahmin yürütmesini ve metnin içeriğinin sezdirilmesini sağlamak amacıyla Böcek Çocuk görselinin merkeze alındığı, çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine daha çok olanak verecek daha ilgi çekici bir kapak tasarlanması tavsiye edilmektedir.

Sayfa Düzeni

Kitapta harfler ve kelimeler arası boşluklar rahatça okunabilir aralıktadır. Kitapta satır arası boşluklar, sayfa kenar boşlukları gözü yormayacak şekilde uygun

ve düzenlidir. Sayfa fonu açık renkliken yazılar koyu renklidir. Kitaptaki resimler, yazılar iç içe değildir. Harfler ve satırlar arası boşluklar yazı puntoları ile orantılıdır. Görseller resmedilirken her bir görsel için tam sayfa ayrılmıştır. Sayfa düzeni okumayı kolaylaştırıcı niteliktedir. Kitap yirmi iki bölümden oluşmakta ve bölümler birbirinden bağımsız sayfalarda yer almaktadır.

Harfler

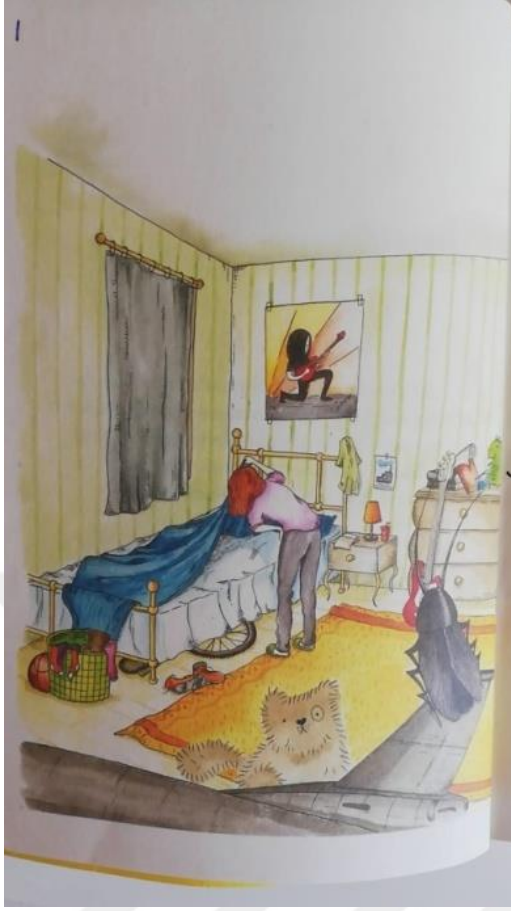
Kitapta kullanılan harfler 10 punto ile yazılmıştır. Kitabın punto büyüklüğü 12 yaş ve üzeri çocuk okurun düzeyine uygundur. Kitapta kullanılan harf karakterleri açık ve anlaşılırdır. Süsleme amaçlı okumayı güçleştirecek iç içe geçmiş bir yazı stili kullanılmamıştır.

Resim

Kitap 228 sayfadan oluşmaktadır ve kitabın 11 sayfası resimlendirilmiştir. Bu bakımdan kitabın yaklaşık 20’de biri resimlerden oluşmaktadır. Kitabın hitap ettiği yaş grubu için kitaplardaki resimlerin açıklayıcı olması yeterlidir. Bu bağlamda resimlendirme oranı 12 yaş ve üstü için uygundur.

Kitaptaki tüm görseller renklendirilmiştir. Kullanılan renkler, kitaptaki betimlemelere uygun seçilmiştir. Kitabın görselleri metnin içeriğini açıklar niteliktedir. Resimler çocuğun hayal gücünü kullanmasına olanak vermektedir.

Kitabın olay örgüsünün oluşmasında önemli rolleri bulunan karakterlerin ve durumların resimlerine yer verilmiştir. Kitapta çizilen kahramanların fiziksel özellikleri metinde verilen kişilik özelliklerini yansıtır nitelikte betimlenmiştir. Resimlerde insanlara ait duygu durumları iyi bir şekilde yansıtılmıştır. Kitaba ilişkin bazı belirlemeler şu şekildedir:

Şekil 4.11. Böcek Çocuk, sayfa 29 görseli

Şekil 4.11. incelendiğinde Küçük Gregor'un odası, tam da haşarı bir çocuğa yaraşır şekilde dağınık olarak resmedildiği görülecektir. Annesi odada çocuğunu ararken çocuk böceğe dönüşmüş şekilde, odaya hâkim bir noktada annesini izlemektedir. Köpeği Kokarca da Küçük Gregor'a bakmaktadır. Resim çocuk okurun, kitabın kurgusu ile ilgili çıkarımlarda bulunmasına destek verir şekilde çizilmiştir.

Şekil 4.12. Böcek Çocuk, sayfa 47 görseli

Şekil 4.12’de, Küçük Gregor’un ailesiyle yaşadığı evin sahibi Bay McNoodle’ın görseline yer verilmiştir. Bay McNoodle görselde, Küçük Gregor’un kendisine oynadığı oyundan sonra delirmiş şekilde ve elinden düşürmediği telefon rehberini yırtarken görülmektedir. Bay McNoodle’ın görseli kitapta betimlendiği bölüme uygun şekilde çizilmiştir. Resim metni açıklar nitelik taşımaktadır.

Şekil 4.13. Böcek Çocuk, sayfa 160 görseli

Şekil 4.13'te şehrin meclis üyeleri toplantı yaparken görülmektedir. Karakterler, kitapta yapılan betimlemelere uygun olacak şekilde çizilmiştir. Ayrıca kitapta belirtilen kişilik özelliklerini yansıtacak biçimde sinsi ve kötü bakışlara sahip biçimde resmedilmişlerdir. Resim, karakterlerin duygu durumlarını başarıyla yansıtmaktadır. Resim, metni açıklar özellik taşımaktadır.

Genel olarak kitaptaki resimler metni açıklar niteliktedir. Anlatıdaki betimlemeleri destekler nitelikte olan resimler metnin çocuk okur için somutlaşmasını sağlamıştır. Resimler kitabın zenginleşmesini sağlarken çocuğun kendi kurgusunu oluşturmaya olanak sağlayabilecek özelliktedir.

4.3.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi

Karakterler (Kahramanlar)

Kitabın başkişileri, bir sabah uyandığında böceğe dönüştüğünü gören herkesin haşarılıklarıyla tanıdığı Küçük Gregor ve onun ikiz kardeş olan en yakın arkadaşları Lennie Tarakanow ve Chuckie Tarakanow'dur. Küçük Gregor çevresindeki herkes için tam bir baş belasıdır. Onu tanıyanlar için o tam bir haşeredir. Tarakanow Kardeşler de arkadaşlarının öncülüğünde yaptıklarıyla diğer insanların başına beladır.

Küçük Gregor ve Tarakanow Kardeşler birçok yönleriyle kitapta tanıtılmıştır. Karakterler iyi geliştirilmiş olduklarından açık karakter özelliği göstermektedirler. Karakterlerin açık karakter niteliği taşıdığına dair aşağıda verilen satırlar örnek gösterilebilir:

“Küçük Gregor haşarılıklarıyla insanlara musallat olup onları çıldırtmakta her zaman büyük bir ustalık sergilemişti. Öğretmenleri, abisi Larry, ablası Gina, annesi ve babası da dahil olmak üzere herkes sözlükte ‘haşere’ kelimesinin karşılığına bakan birinin ‘Küçük Gregor için G harfine bakın’ açıklamasıyla karşılaşacağı konusunda hemfikirdi. Yani Küçük Gregor rahatsız edici bir haşereye dönüşmeden önce de bir...haşarıydı” (s.9).

“...Ne haltlar karıştıracaklarına genellikle Küçük Gregor karar verirdi, çünkü o zaten her zaman bir dümen çeviriyor olur bu işi de başka herkesten iyi yapardı. Chuckie, Küçük Gregor'un yeteneklerine hayranlık duyar, Lennie ise ne yapacağının söylenmesine sık sık bozulurdu...(s.30).

Küçük Gregor, ve Tarakanow Kardeşler; karşılaştıkları güçlükler karşısında mücadele eden, sorunları çözmek için uğraş veren, kendi yeterlilikleri sayesinde var olmaya çalışan karakterlerdir. Ancak kişilik olarak değişim göstermemişlerdir. Anlatının sonundaki şu cümleler Gregor'un durağan bir karakter olduğunu göstermektedir:

“Dünya olağanüstü bir yerdi. İlet edilecek, delirtilecek sayısız insan onu bekliyordu” (s.224).

Kitabın olay örgüsünün içinde yer alan yan kişiler şunlardır:

Bay McNoodle: Küçük Gregor’un ailesinin oturduğu evin sahibidir. Kel kafalı ve hain ruhlu, para düşkünü biridir. Kitapta özellikleri ayrıntılı şekilde verildiğinden açık karakter özelliği göstermektedir. Anlatıda, Küçük Gregor’un planı nedeniyle deliriyor.

Franz Samsa: İnsaniyet Sütü Ltd. şirketinin sahibi ve şehir meclisi üyesidir. Kitabın çeşitli bölümlerinde yapılan betimlemeler sayesinde iyi geliştirilmiş bir karakterdir ve anlatı boyunca çocuklara kötülük yapmak için uğraşmaktadır. Bu bağlamda açık ve durağan karakter özelliği göstermektedir.

Başkan Boşkan: Şehrin belediye başkanıdır. Lükse ve gösterişe düşkündür. Halktan yüksek vergiler alır, rüşvet ile iş yapar, yolsuzluk ve ihmalkârlık yaparak halka huzur vermez. Karakter hem fiziksel hem de duygusal yönleriyle geliştirildiği için açık karakterdir. Durağan özelliktedir çünkü anlatının başından sonuna değin kişiliği değişmemiştir.

Dr. Smund: Şehir meclisinin üyelerinden ve psikiyatr doktordur. Başkan Boşkan’ın haksız yere kestiği cezaları ve vergileri ödeyemeyenlere deli damgası vurarak Sarı Saray’a hapsediyor. Asıl amacı Bay Kaa ile şehri tek başına yönetmektir. Bunun için zararlı deneyler yapmak, halkın iradesi dışında davranmasına sebep olan ilaçlar üretmek gibi birçok kötülük yapmaktadır. Anlatıda tüm yönleriyle tanıtıldığından açık, kişilik özellikleri değişim göstermediğinden durağan karakter niteliği taşımaktadır.

Joseph Kaa: Şehir meclisi üyesi ve Kamu Hizmetleri idaresinin müfettişidir. O da diğer meclis üyeleri gibi yaptığı kötülüklerle halkı canından bezdirmektedir. Açık ve durağan bir karakterdir. Hem fiziksel hem ruhsal yönden ayrıntılı olarak geliştirilmiştir.

Donald Corleone: Şehir meclisi üyesi ve emniyet müdürüdür. Aynı zamanda şehrin tek televizyon kanalının yöneticisidir. Halkı yönlendirmek ve her istediğini

yaptırmak için Televizyon kanalını kullanmaktadır. Hırsızlarla iş birliği yapmakta rüşvet vermeyene her türlü zorluğu çıkarmaktadır. Anlatıda fiziksel ve kişisel özellikleriyle iyi geliştirilmiş bir karakterdir. Açık ve durağan özellikler taşımaktadır.

Bay Gurk: Şehir meclisi üyesi ve okul müdürüdür. Okuldaki tüm öğrenci velilerinden haraç almakta verdikleri haracın oranına göre öğrencilere not verilmesini sağlamaktadır. Kötü kalpli ve öğrencileri cezalandırmaktan geri durmayan biridir. Hem dış görünüşü hem de kişiliği ile iyi geliştirilmiş olduğundan açık karakter özelliği taşımaktadır. Değişim sergilemediğinden durağan karakterdir.

Bay Calvin: Çocukların matematik öğretmenidir. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Marvin: Dr Smund'un korumalarından biridir. Kötü görünümlü olmasına karşın anlatının sonunda iyi biri olduğu anlaşılmaktadır. Küçük Gregor'un hayatını kurtarmaktadır. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Bayan Cafard: Küçük Gregor'un annesidir. Koşulsuz olarak oğlunu sevmektedir. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Bay Cafard: Küçük Gregor'un babasıdır. Küçük Gregor sürekli babasına iyi işler yapabildiğini kanıtlamak istemektedir. Önceleri çocuğunun fikirlerini çok da önemsemezken daha sonra onun fikirlerine büyük önem verir. Kapalı ve devingen özellik göstermektedir.

Gina: Küçük Gregor'un ablasıdır. Gregor' dan pek hoşlanmamaktadır. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Larry: Küçük Gregor'un abisidir. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Charlie Jung: Dr. Smund'un asistanıdır. Çocuklara yardım eden iyi bir karakterdir. Kapalı ve durağan özellik göstermektedir.

Kitapta en çok yazarın yorumuyla karakter geliştirme yoluna başvurulmuştur. Ancak diğer karakter geliştirme yollarına da sık sık başvurulduğu görülmektedir. Aşağıda bu duruma ilişkin bazı belirlemeler örneklendirilmiştir.

Başkan Boşkan'ın zengin olmasını, insanları sömürmesine, onlardan haksız vergi almasına ve gereksiz para cezalarına borçlu olduğu yazarın yorumuyla şu şekilde anlatılmıştır:

“Başkan Boşkan, Affenville’de yaşayan en zengin kel kafalı adamdı çünkü Affenville sakinlerine attıkları her adım için ayrı bir vergi ya da para cezası ödetiyordu...” (s.51).

Küçük Gregor’un Samsa hakkında söyledikleri Samsa karakterinin okur tarafından tanınmasına katkı sunmaktadır:

“ Samsa’nın okulda içtiğimiz süte ne kattığını herkes biliyor; pazarı ele geçirdiği için yaptıkları hep yanına kâr kalıyor. Üstelik su katılan sütün fiyatı da çok yüksek. Eh burada yapacağımız iş suçluyu hamamböceği adaletine teslim etmekten ibaret...” (s.37).

Kitapta birçok karakterin dış görünüşleri betimlenerek karakterlerin okura tanıtılmasını sağlamıştır. Joseph Kaa, karakteri dış görünüşüyle geliştirilmiş karakterlerden birine örnek verilebilir:

“Joseph Kaa, gevşek bir biçimde birbirine tutturulmuş halkalardan meydana gelmiş gibiydi. Bu yapı vücuduna solucanlarınkine benzer bir esneklik kazandırıyor, kendi de solucan gibi bir sağa bir sola kıvranıp duruyordu...” (s.59).

Karakterler geliştirilirken kahramanın konuşturulması sık sık başvurulan yöntemlerden biridir. Kitapta da bu yöntemden yararlanılmıştır. Gregor’un kendisi hakkında *“Konuşan bir haşereyim! Hem de acayip geveze bir haşere! Ha ha ha!”*(s.11) demesi bu durumu örneklendirmektedir.

Kitapta hemen hemen tüm karakterler davranış ve eylemleriyle de geliştirilmişlerdir. Bu belirlemeye Küçük Gregor’un şehir meclisi toplantısına sızabilmek için yaptıkları gösterilebilir:

“...Küçük Gregor’un içinde saklandığı paket toplantı masasının üzerine konulduğunda, odada hâlihazırda bir toplantı yapılmaktaydı.

Bir gözetleme deliğinden diğerine koşuşturan küçük hamamböceği gösterişli odada toplanmış bulunan kel adamların yüzlerini incelemeye koyuldu” (s.57).

Kitabın çocuk kahramanları haksızlığa karşı durmuş, kötülerin cezalarını çekmesini sağlamış, insanların sömürülmesine izin vermemişlerdir. Akıllarını kullanarak sorunları çözmüş mücadeleyi asla bırakmamışlardır. Merak duygusu gelişmiş, araştırmacı, dürüst, güvenilir, kararlı, birbirine güç veren kahramanlar çocukların yaşına ve gelişim dönemine uygun olarak, onların kolayca özdeşim kurabileceği şekilde geliştirilmiştir.

Kitap kahramanlarının büyük çoğunluğu açık karakter özelliği sergilemektedir. Böylelikle okurun, karakterleri daha iyi tanınmasına olanak verilmiştir. Kitabın çocuk kahramanları kusursuz olarak çizilmemiş, idealize edilmemiştir. Bu durum kurgunun inandırıcılığını arttırmıştır. Kitabın kahramanları tüm insanlar gibi korku, endişe, öfke, kin gibi duyguları yaşamışlardır. Çocuk kahramanlar akıl ve mantıkla bu durumu kontrol altına alıp onunla başa çıkmışlardır. Bu durum çocuk gerçekliğine uygun karakterler ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Konu

Kitap; insanların sömürülmesini, yapılan haksızlık ve yolsuzlukları ve bununla mücadeleyi üç çocuğun gözünden anlatmaktadır.

Çevresindeki herkesin haşarılıklarıyla tanıdığı ve tam bir haşere olarak tanımladıkları Gregor, bir sabah uyandığında kendini hamam böceğine dönüşmüş olarak bulur. Bu durum başta onu şaşırtsa da daha sonra bu haliyle daha çok haşarılık yapabileceğini düşünür ve mutlu olur. Önce annesine, daha sonra tüm ailesine hamam böceğine dönüştüğünü açıklar. Aile bireylerinin birbirinden farklı tepkilerinden sonra pencereden uçup gider.

Konuşan bir hamam böceği olmanın avantajlarından faydalanmak isteyen Küçük Gregor ilk olarak kendilerinden çok yüksek kira parası alan ve ailesine kötü davranan Bay McNoodle için plan yapar. Gizlice Bay McNoodle’n evine girer ve onun papağanının sesini taklit ederek ona çeşitli komutlar verir. Uzun süre ondan tuhaf isteklerde bulunur ve adamla uğraşır. Adam, sonunda delirdiğini düşünerek

Sarı Saray denen ruh ve sinir hastalıkları hastanesine götürölmek üzere yetkilileri arar. Böylece Küçük Gregor, böceğe dönüşmüş hâlde yaptığı ilk haşarılığıyla kötü yürekli ev sahibinden ailesini kurtarır.

Küçük Gregor, oradan ayrıldıktan sonra en yakın arkadaşları, haşarılıklarını beraber planlayıp uyguladıkları ikiz kardeşler Tarakanowların evine giderek yeni durumundan onları da haberdar eder. Chuckiev Tarakanow, taranması mümkün olmayan gür saçlarıyla dikkat çeken, Gregor'un planlarına hayranlık duyan biridir. Lennie Tarakanow ise çok uzun tırnakları olan ve Gregor'un kendilerine sürekli emir vermesinden pek de hoşnut olmayan biridir.

Küçük Gregor ve arkadaşları, şehirdeki bütün süt ürünlerini tekelinde tutan halka su karıştırılmış sütü çok pahalıya satan Franz Samsanın tatlıcı dükkânında planladıkları haylazlığı hayata geçirirler ve Samsa'ya ücret ödemeyerek oradan kaçarlar.

Küçük Gregor'un babası seyyar satıcılık yaparak elektrikli süpürge satmaktadır. İş yeri açma isteği belediyenin yüksek rüşvet istemesinden dolayı gerçekleşmemektedir. Babası haşarılıkları nedeniyle ondan pek de memnun değildir. O da babasını mutlu etmek ve babasının ruhsat işini halletmek üzere ertesi gün Başkan Boşkan'a gelen bir kutuya girerek belediye binasının toplantı salonuna görünmeden girer. O esnada Başkan Boşkan, şehir meclisi üyeleriyle toplantı yapmaktadır. Onların hain planlarını ve yıllardır halkı nasıl sömürdüklerini öğrenen Küçük Gregor, ruhsat işini sonraya bırakır. Arkadaşlarına durumu anlatmak ve şehrin kötü kaderini değiştirmek için arkadaşlarıyla buluşur.

Çocukların yaptıkları planlar sayesinde meclisin dört üyesi Sarı Saray'a kapatılır. Geriye Bay Samsa ve Dr. Smund kalmıştır. Çocuklar onlardan da kurtulmak için plan yaparlar. Ancak çocukların bilmediği bir şey vardır: Bay Samsa ve Dr. Smund, ta başından beri her şeyi bilmekte Böcek Çocuk'un yaptıklarından haberdardırılar. Amaçları meclisin diğer üyelerini etkisiz hale getirerek şehri tek başlarına yönetmektir. Bu nedenle çocukların şimdiye değin yaptıklarına göz yummuşlardır. Çocuklar süt fabrikasına giderek Bay Samsa'yı delirtmenin hesabını yaparken kısıkırak yakalanırlar. Daha sonra Bay Samsa ve Dr. Smund tarafından Sarı Saray'a hapsedilirler.

Çocuklar üzerinde korkunç deneylerini yapmak isteyen Dr. Smund'un hayalleri, çocuklara yardım eden Dr. Smund'un asistanı Charlie Jung sayesinde gerçekleşmez. Bay Samsa ise Böcek Çocuk'u iğneden geçirerek öldürecektir. Ama çocukların kötü sandığı Dr. Smund'un adamı Marvin, Böcek Çocuk'un hayatını kurtarır.

Çocuklar yaptıkları planla kendilerine verilmek istenen ilacı iki kötü adamın yemeğine katarlar. Böylelikle onlar birer hamam böceğine dönüşür. Küçük Gregor ise bir sabah uyandığında tekrar insana dönüşür.

Kötü insanlardan kurtulan şehirde gerçek seçimler yapılır ve şehirde her şey normale döner. Herkes Küçük Gregor ve Tarakamow Kardeşleri'n yaptıklarını birbirine anlatmakta ve onlardan övgüyle bahsetmektedir. Artık Küçük Gregor ise hep istediği gibi ailesinin saygın bir üyesi olmuştur. Ama bundan böyle haşarlıklarına devam etmekten kimse onu alıkoyamazdı.

Küçük Gregor ve Tarakamow kardeşlerin şehirlerini kötü yöneticilerden kurtarmak için giriştiği büyük mücadeleyi konu edinen bu kitapta, haksızlık ve yolsuzluk kavramları çocuk okurun anlayabileceği düzeyde ele alınıyor. Çocukların birbirleriyle ilişkileri üzerinden birliktelik, güvenirlilik, azim, kararlılık, vazgeçmeme gibi olumlu duygular okura sunulmuştur. Küçük Gregor'un babasının takdirini kazanmaya çalışması, ailede saygınlık kazanmayı istemesi, çocuğun onaylanmayı istemesi de kitapta işlenen konularındandır.

Toplumsal bir sorun olan, yetkilerini kötüye kullanarak halkı sömürmeye çalışan kötü niyetli insanların yaptıkları, sömürülen insanların yaşadıkları ve buna karşı harekete geçen çocukların yaşadıkları anlatının konularındandır. Romanda işlenen konular çocuk okurun seviyesine uygun olarak yapılandırılmıştır.

Kitabın konusu hayata ve insana dair bir duyarlılık oluşturabilecek özelliktedir. Düş ve gerçek arasında kurgulanan olaylar çocuk gerçekliğine uygun geliştirilmiştir. Konusu çocukların ilgisini çekebilecek şekilde kurgulanan eser çocuğun düş kurmasını, heyecanlanmasını ve düşünmesini sağlayan olayların ilginç, değişik ve şaşırtıcı unsurlarla desteklenerek bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygundur. Kitapta mantıksal tutarsızlığa

rastlanmamıştır. Düşsel imgelemelerden yararlanılarak olaylar geliştirilmiştir. Bu açıdan abartılmış merak ve duygusalılık ile rastlantısallık unsurlarına yer verilmemiş, böylelikle konunun zayıflaması engellenmiştir.

Kişi-kşi çatışması kurguyu yapılandıran öge olarak dikkat çekmektedir. Üç arkadaşın şehrin meclis üyeleriyle, bazen de kendi aralarında, Küçük Gregor'un ailesi ile yaşadıkları çatışmalar kişi- kişi çatışmalarıdır. Küçük Gregor'un Dr. Smund'a karşı duruşunu anlatan aşağıdaki satırlar bu durumu örneklendirmektedir:

“Bir de doktorum diye geçiniyorsun Smund! Buradan çıkınca seni buraya kapattıracağım! Duyuyor musun beni!” (s.186).

Kitapta kullanılan çatışmalarla okurda merak duygusu uyandırılmıştır. Çocukların çatışmaları yaşayan kahramanlarla özdeşim kurulması ve yaşanan gerilimi hissetmesi sağlanmıştır. Böylece okurun kitaba ilgisinin canlı tutulması sağlanmıştır.

İleti

Kitabın iletisi yazınsal bir kurgu içerisinde çocuklara sezdirilmiştir. Kitabın temel iletisi haksızlığa, yolsuzluğa ve sömürüye karşı mücadele etmeyi bilmek gerektiğidir. Birliktelik, güven, iş birliği, arkadaşlık gibi olumlu duygulara sahip olmanın güzelliğinin duyumsatılması gibi yan iletiler okura duyumsatılmıştır.

Küçük Gregor, babasının beklentilerini karşılayabilen ve babasından takdir gören bir çocuk değildir. Fakat sonunda babası tarafından onaylanan bir çocuk olmuştur. Bu durum anlatının diğer yan iletilerinden birini oluşturmaktadır. Çocuklara karşı ön yargılı olunmamalı, onların sanılandan daha duyarlı ve becerikli oldukları, onlara aile içinde değerli oldukları hissi kazandırmak gerektiği gibi iletiler eserde örtük olarak verilmiştir.

Dil ve Anlatım

Kitabın ismi incelendiğinde “Böcek Çocuk” ismi kitabın içeriğine dönük ipucu vermekte ve merak uyandırmaktadır.

Kitap yazarın anlatımıyla okuyucuya sunulmuştur. Cümleler daha çok kurallı şekildedir. Eserde hemen hemen tüm cümle türlerine örnek bulunmaktadır. Bu durum okurun dil duyarlılığı kazanmasına katkı sağlanmaktadır.

Sade ve anlaşılır bir dil kullanılan anlatı çocuk okurun kolaylıkla anlayabileceği bir sözvarlığından meydana gelmiştir.

Bölümlerden oluşan kitap, okurun parçaları birleştirerek, kendi kurgusunu da ekleyerek anlatının oluşmasında aktif olmasını sağlamıştır.

Anlatımda betimleme, karşılaştırma ve benzetmelerden yararlanılmıştır. Böylelikle yazınsal dilin etkileyciliğine katkı sağlanmıştır.

Kitapta birçok betimleme örneğine rastlanmaktadır. Betimlemeler aracılığıyla anlatının çocuk okur için somutlaşması sağlanmıştır. Samsa'nın betimlendiği bölüm buna örnek verilebilir:

“Samsa'nın gövdesi soru işareti şeklindeydi, çünkü vücudunun her yeri öne doğru eğik dururdu. Kancalı bir burnu, sanki bir şeyi tırmalamak üzereymiş gibi her zaman kıvrık duran parmakları vardı...” (s.36).

Çeşitli yerlerde benzetme yapılarak anlatıda dilin inceliklerinden yararlanılmıştır. Örneğin: “...salatalığın sesi tımtırlı bir bariton gibi çıkıyordu.” (s.110).

“Anlatının etkisini arttırmak amacıyla yer yer karşılaştırmalar yapılmıştır: “Belki bu böceğin de başarılarıyla etkilemeye çalıştığı bir babası vardı”(s.84).

İkilemeler anlatımın etkileyciliğini ve gücünü artıran unsurlardır. İkilemeler kitapta sıklıkla kullanılmıştır. Böylece anlatıma devingenlik katılmıştır:

“Bu eğri büğrü adam... (s.36).

“... ballandıra ballandıra anlattıktan...” (s.47).

“...yavaş yavaş yeşile dnmeye başlamıştı”(s.71).

“...sakin sakın ana kapıya yöneldi”(s.82).

“...boş boş konuştu...”(s.88).
“...uslu uslu yere oturup...”(s.90).
“...hıçkır hıçkır ağlıyordu” (s.130).
“...parça parça doğrayabilirdi” (s.149).
“ ...hiç süsü püsü yoktu” (s.151).

Kitapta bol bol deyim kullanılmıştır. Deyimler anlatımın etkileyciliğini arttırmıştır. Dilin güzelliği, kıvraklığı deyimler vasıtasıyla sunulmuştur. Deyimler sayesinde anlatım yoğunlaşmış ve anlatıma imgesel bir nitelik kazandırılmıştır. Ayrıca deyimlerin, anlatının okurun belleğinde kalıcı olmasına da katkı sağladığı söylenebilir. Kitapta kullanılan bazı deyimler şunlardır:

“Burnundan soluyordu...” (s.42).
“...hayretten dili tutulmuş...” (s.64).
“ ...başının dertte olması...” (s.73).
“...aklını kaçırttığınız...” (s.145).
“...ekmeğimize yağ sürmüş oldunuz” (s.146).
“...derin bir iç geçirdi” (s.158).
“...hiç kulak asmayıp...” (s.206).
“...gözlerini fal taşı gibi açmıştı” (s.209).

Kitap bölümler halinde yazılmıştır. Bölüm başlıkları okuyucuya bölümün içeriğine dönük ipucu verecek şekilde adlandırılmıştır. Böylece bölümlere ait bilgilerin okur tarafından kolayca hatırlanmasına olanak sağlanmıştır. Ayrıca bölüm başlıkları okurun merak duygusunun harekete geçmesini sağlayabilecek niteliktedir. Kitabın son bölümünde “Açıklamalar” başlığı altında kitapta kullanılan bazı isimlerin kaynağı hakkında bilgi verilmiştir.

Kitabın bazı yerlerinde noktalama ve yazım yanlışlarına rastlanmaktadır:

Kitaptaki Şekli

“... hamamböceği adaletine teslim etmek...” (s.37)
“ Yaramaz üçlü Tarakanow’ların evinin...”(s.42)
“Bir atsineğine ya da tahtakurusuna da dönüşebilirdim.” (s.18)
“...irikiyim dört adam çıktı.” (s.28)

“...bir yılanbalığı gibi kıvranıyordu.” (s.148)

“Bu Düztepe İlköğretim Okulu’nun korkunç...” (s.68)

“Anlatacaklarımı duyduktan sonra asıl siz hasta olacaksınız,” dedi. (s.74)

“Kokarca havlamaya başladı; belli ki bunun bir oyun olduğunu sanmıştı.”

(s.80)

Düzeltilmiş Şekli

“... hamam böceği adaletine teslim etmek...” (s.37)

“Yaramaz üçlü Tarakanowların evinin...”(s.42)

“Bir at sineğine ya da tahtakurusuna da dönüşebilirdim.” (s.18)

“...iri kıyım dört adam çıktı.” (s.28)

“...bir yılan balığı gibi kıvranıyordu.” (s.148)

“Bu Düztepe İlköğretim Okulunun korkunç...” (s.68)

“Anlatacaklarımı duyduktan sonra asıl siz hasta olacaksınız.” dedi. (s.74)

“Kokarca havlamaya başladı, belli ki bunun bir oyun olduğunu sanmıştı.”

(s.80)

Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi birleşik kelimelerin yazımında ve noktalama işaretlerinin kullanımında çeşitli hatalara rastlanmaktadır.

Yapılan belirlemeler ışığında kitap bazı noktalama ve yazım yanlışları dışında çocuk okurun düzeyine uygundur. Dilin söyleyiş güzelliğini, söz varlığını, anlatım gücünü ve inceliğini sezdirmiştir. Deyimler, ikilemeler, karşılaştırmalar, farklı farklı sözcük türlerinin ve tamlamaların kullanılması ile anlatıma zenginlik katılmıştır. Cümlelerin tür yönünden çeşitlendirilmesi ile dilsel anlatımın gücü ortaya çıkarmıştır. Dil ve anlatım yönünden kitap çocuğa görelik özelliği taşımaktadır.

Eğitsel Nitelikler

Kitap öğretici ve belletici bir anlayış ile yazılmamıştır. Eser çocuğun düşünmesine ve düşünce üretmesine katkı sunmaktadır. Çocuğun sebep-sonuç bağlamında düşünebilmesini sağlayan kitapta yazar kendi doğrularını otoriter bir anlayışla belletmeye çalışmamıştır. Çocuğa kazandırılmak istenen değerler kitapta çocuğa duyumsatılmıştır.

Çocuğa korku duygusu ile başa çıkma yolları eserde sezdirilmiştir. Çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek korkunç karakterler yoktur. Yapıtta çocuğa ideolojik telkinlerde bulunulmamış, kendi doğrularını benimsetmek için korku, öğüt ve emir gibi öğelere yer vermemiştir.

Ulaşılmak istenen hedefe azim, dayanışma, güven, mücadele ve kardeşlik gibi duygularla hareket edilerek ulaşılabilceğini duyumsatan eser, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Kitaptaki çatışmalar, fiziksel ve ruhsal şiddete neden olmamış kitabın kurgusunun oluşmasına destek olmuştur. Sorunların çözümünde karamsarlığa düşmeden mücadele etmenin gerekliliği, başarı için elinden geleni yapmanın önemi sezdirilmiştir.

4.3.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi

12 yaş ve üzeri için hazırlanan kitap boyut olarak çocuğun kütüphane oluşturmaya uygun ebattadır. Kullanılan 2. hamur kâğıt çocuk kitapları için uygun olmasına karşın 1. hamur kâğıt kullanılması yeğlenmelidir. Tutkal ile yapılan ciltleme kitabın sağlamlığını olumsuz etkileyebilir ve kitapta dağılma olabilir. Bu nedenle ciltlemede ip dikiş kullanılması daha iyi olur. Kapak tasarımı yapılırken ana karakter hakkında tahmin yürütülmesini sağlayan görsellere yer verilmesi çocuk okurun kitap hakkında çıkarımlarda bulunmasını sağlaması yönünden uygun olur. Kitabın sayfa düzeni çocuğa göre tasarlanmıştır.

Çocukların yolsuzluk, haksızlık, rüşvet gibi kötü davranışlarla mücadelesini konu edinen kitap çocukların anlayabileceği düzeyde, çocukların insani duyarlılık kazanmasına kötülöklere boyun eğmemesine katkı sağlar özelliktedir. Konu ve ileti çocuğa görelik ilkesine uygun yapılandırılmıştır. Çocukların olaylara yön verme becerisi, kararlı bir biçimde sorunları çözmeye çalışmaları, çocuğun kahramanlarla özdeşim kurmalarını sağlayabilir.

Eseri açıklayıcı nitelikte olan görsel öğeler kitabın içeriğine uygundur.

Okurun kapalı iletilerle kurgunun ve anlamın oluşmasına katkı vermesi sağlanmıştır. Kullanılan dil ve anlatım çocuğun düzeyine uygun ve kelime hazinesine katkı verecek niteliktedir.

Abartılı merak öğelerinin olmaması, aşırı korku öğelerine yer verilmemesi, rastlantısallıkla olayların çözülmemesi eserin çocuğa göre olmasını sağlamıştır.

4.4. Asılı Dağın Kâhini

Bu bölümde Vladimir Tumanov'un Asılı Dağın Kâhini adlı kitabının biçim, içerik ve eğitsel özelliklerine ait bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

Çizelge 4.4. Asılı Dağın Kâhini

Yazan:	Vladimir Tumanov
Türkçeye Çeviren:	Mine Kazmaoğlu
Özgün Adı:	Cassandra's Mountain
Resimleyen:	Sadi Güran
Yayınevi:	Günüşiği Kitaplığı
Basım Yılı	Ekim, 2020 (2. Baskı)
Sayfa Sayısı:	291

4.4.1. Biçim Özelliklerinin İncelenmesi

Büyüklik (Boyut)

12 x 18 cm boyutunda olan kitap 12 yaş ve üzeri için uygun ebattadır. Kitabın boyutları çocukların kendi kütüphanelerini oluşturmalarında ve düzen alışkanlığı edinmelerine katkı sağlaması açısından uygundur.

Kâğıt

2. hamur kâğıda basılan kitabın kâğıdı mat olduğundan gözü yormuyor. Yıpranmalara karşı dayanıklı olan kâğıt, parlak olmadığı için çocuklar için hazırlanan kitaplarda kullanılabilir.

Kapak ve Cilt

Kitabın kapağı karton kapaktır. Kitabın birleştirme işlemlerinde tutkal kullanılmıştır. Bu bakımdan kitapta ilerleyen zamanlarda dağılma görülebilir. Kitabın dağılmaması ve sağlam olması açısından ip dikiş kullanılması gerekmektedir. Ayrıca kapağının kalın bistol karton ile hazırlanması, üzerinin selofan veya lak ile kaplanması önerilmektedir.

Şekil 4.14'te kitabın görseline yer verilmiştir. Kitabın ön kapağı mavi zemin üzerine görseller ve yazılar yerleştirilerek hazırlanmıştır. Kitabın adı, siyah renkli ve büyük puntolarla kapağın üst kısmına yazılmıştır. Kitap isminin üstüne daha küçük puntolarla yazarın adı yazılmıştır. Kitabın çevirmeni, baskı sayısı ve yayınevine ilişkin bilgilere de kitabın ön kapağında yer verilmiştir. Kitabın arka kapağı iki bölüme ayrılmıştır. Kitabın arka kapağının yaklaşık üçte birlik bölümü, beyaz zemin üzerine siyah yazı ile kitabın yazarının kitabı yazarken ki esin kaynağına ve tıpkı diğer kitabı “Haritada Kaybolmak” gibi dünyada ilk kez Türkiye’de yayımlandığı bilgisine yer verilmiştir. Kitabın arka kapağının üçte ikilik bölümü mavi zemin üzerine hazırlanmıştır. Bu bölümde kitabın kısa bir özetine okurda merak uyandıracak şekilde yer verilmiştir ve özetin yan tarafında bir toz bulutunun içinde kaçışan çocukların görseli bulunmaktadır. Arka kapakta ayrıca yayınevinin adı ve kitabın barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırt kısmında kitabın adı, Cassandra’nın resmi ve yazarın adı ile yayınevinin logosu beyaz zemin üzerinde yer almaktadır.

Şekil 4.14. Asılı Dağ'ın Kâhini, ön ve arka kapak

Şekil 4.14'te kitabın ön kapağında on iki yaşındaki Cassandra gelecekteki hâinden mektup alırken resmedilmiştir. Ayrıca Asılı Dağ'ın yan pencereden

görünümüne de yer verilmiştir. Arka kapaktaki resimde de bir toz bulutundan kaçan çocukların görseli yer almaktadır. Kitap kapağında anlatının başkişisinin resminin bulunması, kitabın olay örgüsünde bahsedilen dağın ve göçükten sonra meydana gelen göçükten kaynaklı toz bulutunun görselleştirilmesi çocuk okurun kitabın içeriğine dönük çıkarımlarda bulunmasına, düş gücünü kullanmasına katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Sayfa Düzeni

Kitapta harfler ve kelimeler arası boşluklar rahatça okunabilir aralıktadır. Kitapta satır arası boşluklar, sayfa kenar boşlukları gözü yormayacak şekilde uygun ve düzenlidir. Sayfa fonu açık renkliken yazılar koyu renklidir. Sayfa düzeni okumayı kolaylaştırıcı niteliktedir. Kitap bölümlerden oluşmaktadır.

Harfler

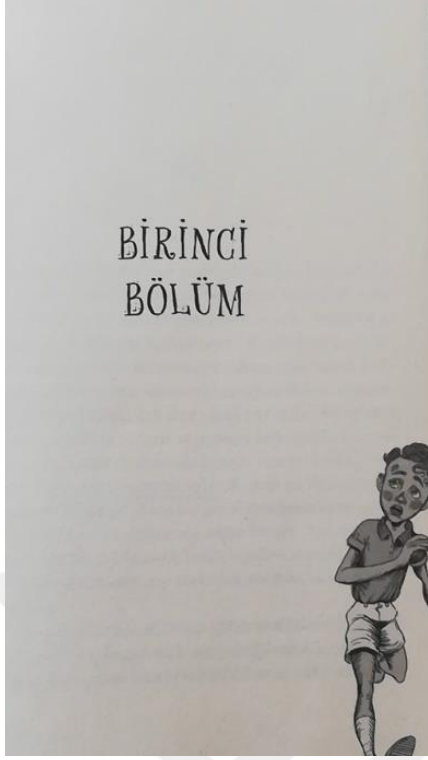
Kitapta kullanılan harfler 10 punto ile yazılmıştır. Kitabın punto büyüklüğü hitap ettiği yaş grubunun düzeyine uygundur. Kitapta kullanılan harf karakterleri açık ve anlaşılırdır. Süsleme amaçlı okumayı güçleştirecek iç içe geçmiş bir yazı stili kullanılmamıştır.

Resim

Kitap 291 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın iç kapağında Cassandra mektuba bakarken çizilmiştir ve sadece bölüm başlarında küçük boyutlu koşar şekilde resmedilmiş birer çocuk görseli bulunmaktadır. Kitabın içeriğinde toplamda iç kapak resmi dâhil dört resim bulunmaktadır. Kitabın hitap ettiği yaş grubu için resimlendirme şart değildir. Resimler kitabı süsleme amaçlıdır.

Kitap kapağı renklendirilmiş resimlerden oluşmaktadır. Kitabın içeriğindeki resimler siyah-beyaz olarak görselleştirilmiştir.

Kitabın içeriğindeki resimlerden biri aşağıda örneklendirilmiştir:

Şekil 4.15. Asılı Dağın Kâhini, sayfa 29 görseli

Şekil 4.15’te bölüm başlığı yazan sayfanın sağ alt tarafında telaşla koşan bir erkek çocuk görseline yer verilmiştir.

4.4.2. İçerik Özelliklerinin İncelenmesi

Karakterler (Kahramanlar)

Kitabın başkişisi Cassandra Templeton’dur. Ailesi ona Sandie diye hitap etmektedir. Mutlu bir yaşantısı olan Sandie’nin tek derdi, kulağını deldirmek için ailesinden izin alamamak ve şekil almayan kıvrırcık saçlarıdır. Ancak on ikinci yaş gününün sabahında odasındaki çekmecelerden birinde gizemli bir mektup bulur ve bundan böyle hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Gelecekte gelen bu mektup Cassandra’nın gelecekteki hâlinde kendisine gönderilmiştir. Sandie durumu anne ve babasına anlatır fakat onları inandıramaz. Daha sonra kendisini çok seven halasına ve en yakın arkadaşı Tiffany’e de olan biteni anlatır ama onları da inandıramaz. Hiçbir zaman sorun çıkarmayan uysal bir kız olan Sandie, insanların kendine inanması için kuralların dışına çıkan, hiç kimse kendisine inanmadığı hâlde mücadele etmekten

vazgeçmeyen, maceradan maceraya koşan birine dönüşür. Sandie kitapta hem fiziksel hem duygusal yönleriyle hem de davranış ve eylemleriyle ayrıntılı şekilde tanıtılmıştır. Sandie karakteri çok iyi geliştirilmiş olduğu için açık karakter özelliği göstermektedirler. Sandie'nin açık karakter niteliği taşıdığına dair aşağıda verilen satırlar örnek gösterilebilir:

“Üçüncü sınıftan başlayarak, Sandie'nin hayatta en çok istediği şey kulaklarını deldirmek olmuştu...” (s.14).

“Ancak Sandie'yi mutsuz eden tek şey, deliksiz kulakları değildi. Hayatının laneti, elektrik çarpmış gibi bir türlü şekle girmeyen simsiyah saçlarını bir bandanayla zapt etmeden evden çıkamıyordu. Hafifçe kalkık burnu onun zevkine göre fazlasıyla küçük, ağzı kesinlikle çok büyük, dudakları çok ince, elmacıkkemikleri de çok...çıkıktı işte! Kısacası, babası onu bu haliyle tam kıvamında olduğuna ikna etmeye çalışmaktan bıkmasa da, o, Sandie Templeton'ın 'yeni ve daha düzgün bir versiyonunu istiyordu” (s.13).

Kitaptan alınan yukarıdaki paragraflarda Sandie hem duygusal hem de fiziksel yönleriyle tanıtılmıştır.

“...Elindeki Kanada bayrağını sallayarak sokağın ortasında yürüdüğü görülürdü sık sık polisler onu uyarsa bile, kaldırımı kullanmazdı. Koşturarak çevresini saran çocuklar onu kızdırmaya çalışır ama, kadın bundan hiç etkilenmezdi-kıymetli bayrağına dokunulmadıkça tabii. O takdirde, öylesine yürek parçalayıcı bir ağlama krizine tutulurdu ki, ona sataşmaya kalkışanların en zalimleri bile duymak zorunda kalırdı...” (s.13).

“...Yetişkinler ona inanmıyordu işte, bunu sağlamayı başaramıyordu. Ama sonra aklına, bu dünyada çocukların da olduğu geldi...” (s.13).

Yukarıda verilen her iki paragraf ise Sandie karakterinin davranış ve eylemleriyle de geliştirildiğine örnektir.

Sandie anlatı boyunca çeşitli ruhsal ve düşünsel değişimler yaşamıştır. Bu nedenle devingen bir karakterdir.

Kitabın olay örgüsünün içinde yer alan yan kişiler şunlardır:

Tiffany Thomas: Sandie'nin ana sınıfından beri en yakın arkadaşıdır. Biraz şımarık büyütülmüştür. Dış görünüş olarak Sandie'nin tam hayalindeki özelliklere sahiptir. Çok yakın dost olmalarına karşın aralarında küçük çaplı çekememezlikler bulunmaktadır. Sandie'nin mektup konusunu açtığı ve kendisine inanacağını düşündüğü arkadaşıdır. Fakat Sandie'ye inanmamış hatta daha sonra herkes gibi o da Sandie'ye çok öfkelenmiş ve onu dışlamıştır. Daha sonra Sandie'ye ait, gelecekte gönderilen gazeteyi görmüş ve okul hademesinin yönlendirmesiyle de Sandie'nin doğru söylediğini anlamıştır. Sandie'ye yardım ederek insanların hayatlarının kurtarılmasına katkı sağlamıştır. Hem fiziksel hem ruhsal yönleriyle geliştirilen, ayrıntılı şekilde tanıtılan bu karakter açık ve devingendir.

Jay Prime: Sandie'nin sınıf arkadaşı ve ona inanan ilk kişidir. Sandie'ye yardım ederek şehirdeki insanların kurtulmasını sağlamıştır. Fiziksel ve kişisel özellikleri ayrıntıları ile anlatılmıştır. Açık ve devingen bir karakterdir.

Alfred Templeton: Sandie'nin babasıdır. Eşiyle beraber kafe işletmektedir. Her koşulda ve her durumda kızını çok sevmektedir. Ancak Sandie'nin söylediklerine inanmamıştır. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Lavinia Templeton: Sandie'nin annesidir. Sandie'nin söylediklerine inanmamıştır. Sandie'nin içinde bulunduğu duruma çok üzülmemektedir. Her koşulda ve her durumda kızından sevgisini esirgememektedir. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Len Prime: Belediye başkanı ve Jay'ın babasıdır. Diğer şehir sakinlerine göre Sandie'ye daha anlayışlı davranmaktadır. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Buford Razzle: Şehir polisidir. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

Jessica McMadden: Şehrin turizm müdürüdür. Asılı Dağ'ın sahibi gibi davranmaktadır. Şehrin turizmden elde ettiği geliri arttırmak için çok uğraş vermektedir. Bu amaçla jeoloji mühendislerinin dağ hakkında yazdığı heyelan

olabilir raporunu bile dikkate almamıştır. Sandie’yi şehrin turizmüne zarar veren bir baş belası olarak görmektedir. Fiziksel ve ruhsal özelliklerine kitapta yer verilmiştir. Açık ve durağan bir karakterdir.

Bayan Drabinsky: Çocukların öğretmenidir. Kapalı ve durağan özellik taşımaktadır.

Mildred: Sandie’yi çok seven halasıdır. Kapalı ve durağan özellik taşımaktadır.

Norman Lyle: Postane müdürüdür. İyi geliştirilmemiştir, durağan karakterdir.

Hubert Singer: İtfaiye şefidir. İyi geliştirilmemiştir, durağan karakterdir.

Bay Hoffer: Okul müdürüdür. İyi geliştirilmemiş, durağan bir karakterdir.

Ned Deschaines: Sandie’nin halasının kocasıdır. Çıkarıcı biridir. Heyelanın enkazının bile çıkar amaçlı kullanılmasını sağlamıştır. Kapalı ve durağan özellik taşımaktadır.

Andrew Gorsky: Andrew şekerlemelerinin sahibidir. O da turistlerin şehre gelmemesine neden olacağını düşündüğü Sandie’ye karşıdır. Çünkü şekerleme satışlarının durmasından endişelenmektedir. İyi geliştirilmemiştir, durağan karakterdir.

Gunter Knabe: Okulun hademesidir. Sandie’ye inanan ilk yetişkindir. Ona elinden geldiğince yardım etmeye çalışmıştır. Kapalı ve durağan özellik taşımaktadır.

Kitapta en çok yazarın yorumuyla karakter geliştirme yoluna başvurulmuştur. Ancak diğer karakter geliştirme yollarına da sık sık başvurulduğu görülmektedir. Aşağıda kullanılan karakter geliştirme yollarına ilişkin bu bazı belirlemeler örneklendirilmiştir.

Yazarın yorumuyla karakter geliştirme yöntemine şu satırları örnek verebiliriz:

“Jay, Tory’nin belediye başkanı Len Prime’in oğluydu, ama kentteki bu ayrıcalıklı konumunu pek önemsemezdi. Başkası olsa Tory’nin ‘önde gelen ailesinin’ oğlu olmanın cakasını satardı. Jay öyle yapmazdı. Aslında hiçbir şeyi abartmaz, az konuşur, sırtıp dururdu.

Sırttığı zaman, yüzü bir pancake gibi yayılınca burnu pancake'in ortasına lap diye konmuş bir kaşık balı andırırdı. Belediye başkanı babası öteki ebeveynlerle birlikte Tory İlköğretim Okulu'nun yıl sonu törenlerine geldiğinde öne geçmez, bu önemli adamı hayranlıkla izler, ama ilgiyi kendine çekmek için hiçbir girişimde bulunmazdı..." (s.17).

Sandie'nin okulun hademesi Bay Knabe hakkında söyledikleri onun karakterinin okur tarafından tanınmasına katkı sunmaktadır:

"...Bay Knabe uyarılarımı ciddiye alan tek yetişkindi. O yardım etmese, Tiffany, Jay ve ben hiçbir şey başaramaz ve bugün hiçbirimiz burada olamazdık...beni sonsuza dek değiştiren ve iyi yürekli ruhuyla hâla zihnimde varlığını koruyan..."(s.288).

Kitapta birçok karakterin dış görünüşleri betimlenerek karakterlerin okura tanıtılması sağlanmıştır. Örneğin, Laviina'nın müdüriyete gelişinde hissettiği endişe ve telaş onun dış görünüşüne de yansımıştır:

"...soluk soluğa, saçları başı dağınık...şakaklarından aşağı terler boşanıyordu. Kurt İzi Kafe'den okula koşmuş gibiydi" (s.147).

Karakterler geliştirilirken kahramanın konuşturulması sık sık başvurulan yöntemlerden biridir. Kitapta da bu yöntemden yararlanılmıştır. Sandie'nin *"Daha bu sabah her şeyi çok iyi hesapladığımı düşünüyordum. Herkes uyarıma kulak verecek, 100. Yıl Parkı'ndaki kutlama iptal edilecekti ve..." (s.138), ifadeleri bu durumu örneklendirmektedir.*

Kitapta hemen hemen tüm karakterler davranış ve eylemleriyle de geliştirilmişlerdir. Örneğin Sandie'nin hiç kimse kendine inanmadığı hâlde mücadele etmesi, Jay ve Bay Knabe'nin Sandie'ye inanarak ona yardım etmeleri, turizm müdürü ve diğer şehir halkının çıkarları için jeoloji raporunu dikkate almamaları ama şans kurabiyelerindeki falları ciddiye almaları bu belirlemeye destek vermektedir.

Kitabın bütünü incelendiğinde karakterler, daha çok yazarın yorumu ve karakterin davranış ve eylemleriyle okura tanıtılmıştır. Oluşturulan karakterler inandırıcıdır. Karakterler kurgu ile başarılı bir şekilde bütünleştirilmiştir. Kitabın

başkişisi olan Sandie ile yakın arkadaşları Jay ve Tiffany hem fiziksel hem de ruhsal yönleriyle çok boyutlu olarak geliştirilmiş okurun değişik kişilik özellikleriyle karşılaşması sağlanmıştır. Karakterler anlatının iletisini anlatmada etkin rol üstlenmektedir.

Kitabın yan kişileri okurun kahramanı anlamasını sağlayacak şekilde geliştirilmiştir.

Kitabın kahramanı, kimsenin kendisine inanmadığı, herkesin kendisini dışladığı hatta kendisine kötülükler yapılmasını düşündükleri bir durumda bile insanları büyük felaketten kurtarmanın yollarını aramış; yaşadığı haksızlığa karşın büyük mücadelesinden geri adım atmamıştır. Çocukların yaşına ve gelişim dönemine uygun olarak geliştirilen kahraman, çocukları gerçeğin ve düşün bir arada olduğu bir serüvene ortak etmektedir. Kahraman, doğruların peşinden gidilmesi, asla pes edilmesi gerektiği iletisini çocuklara duyumsatmaktadır. Böylece onların kolayca özdeşim kurabileceği bir karakter niteliği taşımaktadır.

Kitabın çocuk kahramanı kusursuz olarak çizilmemiş, idealize edilmemiştir. Bu durum kurgunun inandırıcılığını arttırmıştır. Kitabın kahramanları tüm insanlar gibi korku, endişe, üzüntü, çaresizlik, dışlanmışlık gibi duyguları yaşamıştır. Ancak akıl ve mantıkla bu durumu kontrol altına alıp onunla başa çıkmıştır. Bu durum çocuk gerçekliğine uygun karakterler ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Konu

Tory, güzel, huzurlu, mutlu, kendi hâlinde yaşayan insanların bulunduğu, ekonomisinin büyük ölçüde turizme dayalı olduğu bir kenttir. Özellikle burada bulunan Asılı Dağ olağanüstü görünümüyle, turistlerin en çok ziyaret ettiği ve Tory'ye geliş nedenleri olan yerdir. Jessica McMadden'ın turizm müdürlüğü yaptığı bu şehirde tıpkı Asılı Dağ'ın sahibi gibi davranmakta, sürekli buraya turist çekmekle uğraşmaktadır. Dağın temeline delikler açtırarak yürüme yolu ve manzara platformu yaptırmıştır. Başta genç bir jeolog, belediye meclisine bir rapor sunmuş ve yapılan platform için dağda delikler açılmasının, dağı zayıflatacağını belirtmiştir. Jessica McMadden'nın baskıları ve turizm gelirlerinin daha da artması isteği nedeniyle birkaç kişi dışında kimse bu raporu dikkate almamış ve bu rapor unutulup gitmiştir.

Sandie, Tory'de ailesiyle yaşamaktadır. Ailesi dağın bulunduğu bölgede kafe işletmekte ve bölge sakinleri ile beraber dünyanın farklı yerlerinden gelen turistlere hizmet etmektedirler.

Tek derdi kulaklarını deldirmek ve şekil almayan simsiyah saçları olan Sandie, en yakın arkadaşı Tiffany gibi kusursuz bir dış görünüşe sahip olmak istemektedir. Tiffany onun en eski ve en yakın arkadaşıdır. Onun ailesi de tıpkı Sandie'nin ailesi gibi kafe işletmektedir. Rakip iki aile olmalarına rağmen iyi anlaşmaktadırlar. Zaten her iki aile de gelen taleplere güçlükle yetinebilmektedir.

Sandie, 12. yaş günün sabahı çekmecesinde tuhaf bir mektup bulur. Mektup kendi el yazısıyla yazılmış ve yıllar sonrasından gelmektedir. Günü ve saatiyle yaklaşmakta olan büyük bir felaketten bahseden mektuba göre Asılı Dağ'da büyük bir heyelan olacak ve Sandie dışında tüm Troylular ve bölgedeki turistler hayatını kaybedecektir. Sandie ise aklını kaybedip Mırlanan Cassandra'ya dönüşecektir. Sandie, önce inanmak istemez ama mektupta sadece kendisinin bilebileceği ayrıntıları görünce bu durumu kabul eder.

Önce durumu anne ve babasına anlatır ama onlar bu durumun gerçekliğine inanmaz. Çok sevdiği halasına mektubu okur ancak o, bütün anlatılanların Sandie'nin hayal gücü olduğunu zanneder. Sandie, yetişkinlerin kendisine inanmadığını görünce Tiffany'e olan biteni anlatır. Fakat sonuç beklediği gibi olmaz.

Hiç kimseyi yaklaşan felakette kaybetmek istemeyen Sandie, dağın eteğindeki 100. Yıl Parkında yapılacak kutlamalara mektupta belirtilen günde kimsenin gitmemesi için şehrin her yerine dağın tehlikeli olduğunu anlatan afişler asar. Okulun yıl sonu etkinliklerini fırsat bilen Sandie, gelecekte gelen gazete parçasındaki haberi oradaki herkese okur. Ama kimseyi inandıramaz. Buna karşın başta Jessica McMadden olmak üzere herkes onun turizmi baltalayacağını, böylece Troylilere zarar vereceğini düşündüklerinden ona düşmanca davranırlar. Sadece sınıf arkadaşı Jay, onun düşürdüğü gazeteyi bulur ve kızgın kalabalıktan kaçmak için saklandığı hademe odasına gider ve ona inandığını söyler. Okulun hademesi çocukları orda gördüğü hâlde onları ele vermeyerek onlara yardım eder. Böylece Sandie, mücadelesine onlarla devam eder.

Sandie ve tüm ailesi herkes tarafından dışlanır. Hatta Jessica McMadden, kızının düğünü için kafeye verdiği işi iptal eder. Sandie, yine de vazgeçmez ve yeni bir plan yapar. İnsanların yıldız fallarına olan ilgisini bilen Sandie, Jay ile beraber hazırladığı dağın insanlar için tehlikeli olduğunu anlatan dizeler şeklinde yazdığı falları şans kurabiyelerine yerleştirir. Jessica McMadden'ın kızının düğünündeki şans kurabiyelerini kendi kurabiyeleri ile değiştiren çocukların planı başta başarılı olur. Tüm şehir şans kurabiyelerindeki dizelerin etkisiyle Sandie'nin doğru söylediğine inanır ve gerekli tedbirleri alırlar. Sandie ve ailesine eskisi gibi içten davranmaya başlarlar. Tiffany, dâhil herkes onlardan özür diler. Ancak Tiffany'in, Sandie'nin oyununu fark etmesiyle bu durum uzun sürmez. Kısa sürede tüm Troy, şans kurabiyelerindeki falların Sandie tarafından yazıldığını öğrenir. Böylece daha öncekinden de fazla öfkelenirler. Herkes Sandie'nin yalancı olduğunu düşünür ve turizme verdiği zarardan dolayı ona düşmanca davranırlar. Yine tüm aileye sırtlarını dönerler.

Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişiminden sonra Sandie çok üzülür. Ama beklemediği bir anda Tiffany gazete haberini gördüğünü ve hademenin de etkisiyle gerçekleri fark ettiğini belirterek ona inandığını söyler. Tiffany'nin hazırladığı plan sayesinde Sandie, Tiffany ve Jay şehirdekileri son anda dağın altında kalarak ölmekten kurtarırlar.

Sandie'nin Torylileri büyük felaketten korumak için giriştiği büyük mücadeleyi konu edinen bu kitapta; her koşulda inandığın doğruların peşinden gitme, mücadele, çevre bilinci çocuk okurun anlayabileceği düzeyde ele alınmaktadır. İnsanların Sandie'ye ve bilimsel bir rapora değil de fala inanması, çıkarıcılık, dışlanma, yalnız bırakılma gibi konular ile insan sevgisi ve başarısızlıkların kişiyi yıldırması gerekliliği anlatıda işlenmiştir. Çocuklar arasındaki dayanışma da metnin konularından bir diğeridir. Ayrıca çocuklar hademe Bay Knabe'den dış görünüşü yüzünden korkmaktadır. Ön yargı konusu da bu durumla bağlantılı olarak işlenmiştir.

Romanda işlenen konular çocuk okurun seviyesine uygundur. Gelecek ve geçmiş arasında bağlantı kurularak oluşturulmuş kurgu, alışlagelmişin dışında

yapılandırılmıştır. Sandie'nin başından geçenler, davranış ve eylemlerini yönlendiren olay ve durumlar geri dönüşler aracılığıyla okura sunulmuştur.

Kitabın konusu hayata, insana ve çevreye dair bir duyarlılık oluşturabilecek özelliktedir. Mitolojik kavramlara ve gerçek olaylara dayandırılarak kurgulanan olaylar çocuk gerçekliğine uygun geliştirilmiştir. Konusu çocukların ilgisini çekebilecek şekilde kurgulanan eser; çocuğun heyecanlanmasını, düşünmesini, çözüm arayışı içinde olmasını sağlayan olayların ilginç, değişik ve şaşırtıcı unsurlarla desteklenerek bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygundur. Kitapta mantıksal tutarsızlığa rastlanmamıştır. Gerçek olaylar düşlemsel bazı öğelerden yararlanılarak geliştirilmiştir. İnsanların, bazı çıkarları için doğaya zarar vermeleri ve yaşanabilecek felaketleri göz ardı etmeleri çocuğun seviyesine göre anlatılmıştır. Kitabın kurgusu yazar anlatımlı ve tarafsız bir bakış açısıyla oluşturulmuştur. Okurun doğrunun ve yanlışın ayırtına kendisinin ulaşması sağlanarak, eleştirel bakış açısı kazanmasına katkı sunabilir.

Anlatıda abartılmış merak, duygusallık ve rastlantısallık unsurlarına yer verilmemiş, böylelikle konunun zayıflatılması engellenmiştir. Anlatı çocuk gerçekliğine uygun yapılandırılmıştır.

Kişi-kşi çatışması ve kişi-topum çatışması kurgu oluşturulurken en çok kullanılan çatışma öğeleri olarak dikkat çekmektedir.

Tiffany'in, Sandie ile yaşadıkları kişi-kşi çatışmasına bir örnektir:

“Senden nefret ediyorum! Keşke anaokulunda seninle karşılaşmamış olsaydım” (s.162).

Sandie'nin herkesi felaketten korumak için yaptıkları tüm Troy halkı ile onu karşı karşıya getirir:

“ Ama otomobilin penceresinden, ona öyle ya da böyle şaşkınlık, nefret ve kötü niyetlerle bakan insanları gördükçe, kadının doğru söylediğini anladı” (s.229).

Kitapta kullanılan çatışmalar aracılığıyla okurda merak duygusu uyandırılmıştır. Okurun, çatışmaları yaşayan kahramanlarla özdeşim kurması ve yaşanan gerilimi hissetmesi sağlanmıştır. Böylece okurun kitaba ilgisinin canlı tutulması sağlanmıştır.

İleti

Kitabın iletisi, öğretici bir şekilde değil yazınsal kurgu içerisinde çocuklara hissettirilmiştir. Kitabın temel iletisi; bildiğin, inandığın doğrular varsa herkes karşında dursa bile yolundan dönmedir. Nitekim hiç kimse Sandie'ye inanmadığı hâlde o tek başına kalmayı, dışlanmayı da göze alarak doğru bildiğini yapmıştır.

Kitapta birçok yan ileti örtük şekilde verilmiştir. Daha fazla gelir elde etmek için insanların doğaya verdiği zararların bir felakete dönüşebileceği okura sezdirilmiş ve doğaya karşı duyarlılık oluşturulmak istenmiştir.

Sandie'nin ne olursa olsun kendisinden sevgilerini eksik etmeyen bir ailesi vardır. Okura ailenin önemi ve aile bağlarının güçlülüğü sezdirilmiştir.

İnsanların bilimsel bilgileri değil de şans kurabiyelerindeki falları daha çok dikkate almaları kitapta dikkat çekmektedir. Okura bu durumun yanlış olduğu, bilimsel verileri dikkate almak gerektiğini kurgu içinde duyumsatılmıştır.

En yakın arkadaşı Tiffany de dâhil tanıdıkları herkes dağın turistik değerini kaybedeceği korkusuyla Sandie ve ailesine sırtını dönmektedir. Olayın kurgusu içerisinde beğenmediğimiz davranışları yüzünden insanlara düşman kesilmenin, onları dışlamanın yanlışlığı okura hissettirilmiştir.

Dış görünüşü nedeniyle bütün çocukların kendisinden uzak durduğu hatta korktuğu okul hademesi Bay Knabe, Sandie'ye inan ilk ve tek yetişkin olmuş ve Jay' le ona sürekli yardım etmiştir. Bu durumda okur kimseye ön yargılı yaklaşmamak gerektiği örtük iletisini sezebilir.

Tiffany'nin, hatasını anlayıp arkadaşından özür dilemesi Sandie'nin ise ona karşı kin gütmeyp affetmesi affetmenin doğru bir davranış olduğu duygusunu okura iletmektedir.

Anlatı sonunda Sandie, Tiffany ve Jay iş birliği yaparak insanların hayatını kurtarmaktadır. Dayanışmanın önemli olduğu okura duyumsatılmıştır.

Birçok denemesi başarısızlıkla sonuçlanan Sandie, yine de mücadelesine devam etmiştir. Başarısızlıklar karşısında yılmamak gerektiği okura sezdirilmiştir.

Kimsenin kendisine inanmaması hatta haksızlık yapması bile Sandie'yi onları kurtarmaktan vazgeçirmemiştir. Bu da okuru, insan sevgisi her şeyin üstündedir iletisine ulaştırabilir.

Dil ve Anlatım

Kitabın ismi incelendiğinde “Asılı Dağın Kâhini” ismi kitabın içeriğine dönük ipucu vermekte ve merak uyandırmaktadır. Okura, anlatı süresince Sandie'nin başarılı olup olamayacağı sorusunu sordurabilir bir anlatım oluşturulmuştur.

Kitap yazarın anlatımıyla okuyucuya sunulmuştur. Cümleler daha çok kurallı şekildedir. Eserde hemen hemen tüm cümle türlerine örnek bulunmaktadır. Bu durum okurun dil duyarlılığı kazanmasına katkı sağlanmaktadır.

Sade ve anlaşılır bir dil kullanılan anlatı çocuk okurun kolaylıkla anlayabileceği bir sözvarlığından meydana gelmiştir.

Kitapta sıklıkla “metinlerarasılık”tan yararlanılmış, kitaba canlılık ve süreklilik kazandırılmıştır. Örneğin:

“Alfred, Cheshire Kedisi'nin kendini beğenmiş gülümsemesiyle göz kırptı.”(s.67)

“...Uyuyan Güzel’deki Aurora’nın karanlık ormanda koşarken...”
(131)

“Fareli Köyün Kavalcısı” efsanesinden kurgu oluşturulurken yararlanılmıştır. Böylece “metinlerarasılık” tan olay örgüsü yapılandırılırken de faydalanılmıştır.

Bölümlerden oluşan kitap, okurun parçaları birleştirerek, kendi kurgusunu da ekleyerek anlatının oluşmasına katkı sağlamıştır. “Meraklısına 2 Not” adlı kitabın son bölümünde kitaba ilham kaynağı olan bazı mitolojik kavramlar ve gerçek olaylar hakkında bilgi verilmiştir. Bazı sayfaların altına eklenen dip notlarda, okurun anlamını bilemeyeceği düşünülen kavramların açıklaması verilmiş ve okur aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anlatımda betimleme, karşılaştırma ve benzetmelerden yararlanılmıştır. Böylelikle yazınsal dilin etkileyciliğine katkı sunulmuş ve anlatının somutlaşması sağlanmıştır.

Sıklıkla yapılan betimlemeler anlatımın canlılığına katkı vermektedir. Betimlemeler aracılığıyla anlatının çocuk okur için somutlaşması sağlanmıştır. Hademenin odasının betimlendiği ifadeler bu tespiti örnek verilebilir:

“...içinde müzelik bir buz kutusu, küçük bir eviyenin yanındaki dar tezgâhın üstünde tek gözlü bir gaz ocağı, deforme olmuş kapağı sarkan bir dolap, ahşap bir mutfak masasıyla tek bir sandalye bulunan bir mutfak keşfetti...” (s.135).

Çeşitli yerlerde benzetme yapılarak anlatıda dilin inceliklerinden yararlanılmıştır. Örneğin:

“Kurt gibi acıkmış olmalı.” (s.66).

“Her biri sanki yirmi beşer kiloluk un çuvalıymışçasına ağırlaşan bacaklarını zar zor oynatabiliyordu.” (s.135)

“...hayvan gibi inliyordu.” (s.278)

“...kibrit çöpü misali küttürdetti.” (s.278)

Anlatının etkisini arttırmak amacıyla yer yer karşılaştırmalardan yararlanılmıştır:

“Öylesine hızlı koşuyordu ki, değil Hızlı Gonzales Bip Bip Road Runner’e bile kök söktürürdü.” (s.31)

İkilemeler ve pekiştirmeler anlatımın etkileyiciliğini ve gücünü artıran unsurlardır. İkilemeler kitapta sıklıkla kullanılmıştır. Böylece anlatıma devingenlik katılmıştır:

“...ince ince kesilmiş...” (s.27)

“...ona gıpgıcır...” (s.29)

“...uzun uzun genzini temizleyerek...” (s.29)

“...şıpır şıpır terlemesine karşın...” (s.31).

“...kıkır kıkır gülererek...” (s.64).

“yavaş yavaş okşamaya...” (s.71)

“...şaşkın şaşkın baktılar.” (s.126)

“...süklüm püklüm bir ifadeyle...” (s.210)

Kitapta bol bol deyim kullanılmıştır. Deyimler anlatımın etkileyiciliğini arttırmıştır. Dilin güzelliği, kıvraklığı deyimler vasıtasıyla sunulmuştur. Deyimler sayesinde anlatım yoğunlaşmış ve anlatıma imgesel bir nitelik kazandırılmıştır. Kitapta kullanılan bazı deyimler şunlardır:

“... gözler önüne seriyordu...” (s.40)

“...gözlerini fal taşı gibi açmıştı.” (s.44)

“...kulak asmayıp...”(s.44)

“...burnunu sokup...”(s.52)

“çilden çıkmış...”(s.52)

“...dört gözle bu geziyi bekliyor, hep...” (s.73).

“...canımızı dişimize taktık.” (s.70).

“...kafa patlatmasını izlemişti” (s.70).

“...burnundan soludu...” (s.99).

“...göz açıp kapayınca kadar giyindi.” (s.99).

“...kulaklarına inanamamış.” (s.138).

“...kulak kabartıyorlardı.” (s.143).

“...iki dirhem bir çekirdek...”(186).

Kitap bölümler halinde yazılmıştır. Bölüm başlıkları okuyucuya bölümün içeriğine dönük ipucu verecek şekilde adlandırılmıştır. Böylece bölümlere ait bilgilerin okur tarafından kolayca hatırlanmasına olanak sağlanmıştır. Ayrıca bölüm başlıkları okurun merak duygusunun harekete geçmesini sağlayabilecek niteliktedir. Kitabın son bölümünde “Açıklamalar” başlığı altında kitapta kullanılan bazı isimlerin kaynağı hakkında bilgi verilmiştir.

Kitabın bazı yerlerinde noktalama ve yazım yanlışlarına rastlanmaktadır.

Kitaptaki Şekli

“...elmacıkkemikleri de... (s.15)

“Tory İlköğretim Okulu’nun...(s.17)

“ ...Mildred Halası ona gıpgıcır...”(s.29)

“...Hamelin’liler” (s.79)

“...gözucuyla...” (s.124)

“Thomas’ların...”(s.184)

“Bunbury’lerin (s.184).

“Eğlenceliydi,” dedi. (s.80)

“...yaptılarsa da, Sandie...”(s.106)

Düzeltilmiş Şekli

“...elmacık kemikleri de... (s.15)

“Tory İlköğretim Okulunun...(s.17)

“ ...Mildred halası ona gıpgıcır...”(s.29)

“...Hamelinliler” (s.79)

“...göz ucuyla...” (s.124)

“Thomasların...”(s.184)

“Bunburylerin (s.184)

“Eğlenceliydi.” dedi. (s.80).

“...yaptılarsa da Sandie...”(s.106).

Yapılan belirlemelere göre kitap bazı noktalama ve yazım yanlışları dışında çocuk okurun düzeyine uygundur. Dilin söyleyiş güzelliğini, söz varlığını, anlatım gücünü ve inceliğini sezdirmiştir. Deyimler, ikilemeler, karşılaştırmalar, farklı farklı sözcük türlerinin ve tamlamaların kullanılması ile anlatıma zenginlik katılmıştır.

Cümlelerin tür yönünden çeşitlendirilmesi ile dilsel anlatımın gücü ortaya çıkarmıştır. Yapılan belirlemeler ışığında kitabın dil ve anlatım yönünden okurun anlam evrenine uygun olarak yapılandırıldığı görülmektedir.

Eğitsel Nitelikler

Kitap öğretici ve belletici bir anlayış ile yazılmamıştır. Eser çocuğun düşün kurmasına ve düşünce üretmesine katkı sunmaktadır. Çocuğun sebep-sonuç bağlamında düşünebilmesini sağlayan kitapta yazar kendi doğrularını otoriter bir anlayışla belletmeye çalışmamıştır. Çocuğa kazandırılmak istenen değerler kitapta çocuğa duyumsatılmıştır.

Çocuğa korku duygusu ile başa çıkma yolları eserde sezdirilmiştir. Çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek korkunç karakterler yoktur. Yapıtta çocuğa ideolojik telkinlerde bulunulmamış; emir, öğüt ve dinsel telkinler verilerek çocuğun duygu ve düşünceleri baskı altına alınmamıştır.

İnandığın doğruları kimse sana inanmazsa bile söylemekten asla vazgeçme, iletisini duyumsatan eser, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Kitaptaki çatışmalar, fiziksel ve ruhsal şiddete neden olmamış kitabın kurgusunun oluşmasına destek olmuştur. Çocuğa sorunlarla başa çıkabilmek için elinden gelenin yapılması, asla karamsarlığa kapılmaması, üzüntüyü içselleştirmemesi gerektiği duyumsatılmıştır. Özgün bir biçimde ele alınan konusuyla kitap, eğitsel nitelikleriyle 12 yaş ve üzeri çocuk okura uygundur.

4.4.3. Çocuğa Görelik Açısından Eserin Genel Değerlendirmesi

12 yaş ve üzeri için hazırlanan kitap boyut olarak çocuğun kütüphane oluşturmaya uygun ebattadır. Kullanılan 2. hamur kâğıt çocuk kitapları için uygun olmasına karşın 1. hamur kâğıt kullanılması yeğlenmelidir. Tutkal ile yapılan ciltleme kitabın sağlamlığını olumsuz etkileyebilir ve kitapta dağılma olabilir. Bu nedenle, ciltlemede ip dikiş kullanılması daha iyi olur. Kapak tasarımı ve sayfa düzeni, çocuğun düzeyine uygundur.

Çocukların insani duyarlılık kazanmasını sağlar nitelikte seçilen konular çocuğun anlam evrenine uygun yapılandırılmıştır. Konu ve ileti çocuğa görelik

ilkesine uygun işlenmiştir. Çocuk kahramanın kendisine yapılan tüm haksızlıklara rağmen o insanları kurtarmaya çalışması ve bu uğurda mücadele etmesi, çocuğun kahramanla özdeşim kurmasını sağlar niteliktedir.

Okurun kapalı iletilerle kurgunun ve anlamın oluşmasına katkı vermesi sağlanmıştır. Kullanılan dil ve anlatım çocuğun düzeyine uygun ve kelime hazinesine katkı verecek niteliktedir.

Abartılı merak öğelerinin olmaması, aşırı korku öğelerine yer verilmemesi, rastlantısallıkla olayların çözülmemesi eserin çocuğa göre olmasını sağlamıştır. Dış yapı ve içyapı özellikleriyle çocuğa uygun hazırlanan kitap, tespit edilen eksik yönlerinin tekrar gözden geçirilmesi şartı ile çocuk okura önerilebilir, nitelikli bir yapıttır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Vladimir Tumanov'un çocuk kitapları, çocuğa görelilik ilkeleri çerçevesinde incelenmiş ve bu inceleme neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tasarım ve resim yönünden incelenen kitaplardan “*Kraliçeyi Kurtarmak*”, “*Haritada Kaybolmak*” ile “*Asılı Dağın Kâhini*” adlı kitaplar; 12x18 cm boyutundadır ve Günışığı Kitaplığı tarafından basılmıştır. “*Böcek Çocuk*” kitabını ise Çınar Yayınevi 13,5x19,5 cm olarak yayımlamıştır. Güleriyüz (2006), çocuk kitaplarının boyut ve ağırlık olarak çocuğun yaşı ile gelişim seviyesine uygun olması gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu yapıtların boyutları kitaplık oluşturmak isteyen 9 yaş ve üstü çocuk okur için uygundur.

Bütün yapıtlarda mat ve gözü yormayan, uzmanların kullanılabilir dedikleri 2. hamur kâğıt kullanılmıştır.

Kitapların kapaklarında karton kapak tercih edilmiştir. Yıpranma ve yırtılmalara karşı dayanıksız olan bu tür kapaklar, kitapların uzun vadeli kullanımını güçleştirmektedir. Çılgın (2007); dayanıksız, çabuk dağılan, iyi ciltlenmemiş kitaba karşı çocuğun ilgisinin azalacağını ve kitabı kütüphanesinde saklamasının güçleşeceğini belirtmektedir. Kapak tasarımları kitapların içeriğine dair sezinletici ipuçları vermektedir. Ancak “*Haritada Kaybolmak*” kitabında olay örgüsünü şekillendiren harita görseline ve “*Böcek Çocuk*”ta da kitabın başkahramanına kapak görselinde yer verilmemesi kitabın içeriğine dair sezinletmenin eksik yapıldığı sonucuna ulaştırmıştır. Arka kapaklar, ön kapaklarla uyumlu şekilde tasarlanmıştır. Arka kapaklarda okurun ilgisini çekecek, merak duygusu uyandıracak kitabın içeriğine yönelik özet bilgilere yer verilmiştir. Kitapların kapaklarında; kitap, yazar, çevirmen, yayınevi ismi ile yayın evi logosu ve kitabın baskı sayısı yer almaktadır. Ancak kitapların kaç yaş grubuna hitap ettiği bilgisi bulunmamaktadır. Kitapların hitap ettiği yaş grubu bilgisinin kitabın kapağına eklenmesi yerinde olacaktır.

Kitaplarda tutkalla ciltleme yapıldığı tespit edilmiştir. Oysa çocuk kitaplarının, çocukla uzun süre etkileşiminin sağlanabilmesi için ip dikiş ile birleştirmenin yapılması gerekmektedir.

Kitaplardaki sayfa düzeni, çocukta izleme ve görsel okuma açısından istek uyandıracak şekilde tasarlanmıştır. Sayfa kenarları, paragraf, satır ve kelime aralarında yeterli boşluk bırakılmıştır. Resimleme, genellikle yazının olmadığı bağımsız sayfalarda yapılmıştır. Kitaplar, 9 yaş ve üstü okura uygun olacak şekilde 10 puntoluk yazı karakterleri kullanılarak yazılmış; süsleme amaçlı, okumayı zorlaştıracak, üst üste binmiş, birbirine karışmış yazı stilleri kullanılmamıştır.

Kitaplardaki resimleme oranı yüksek değildir, resimler daha çok metni açıklamak amacıyla çizilmiştir. Bu durum kitapların hitap ettiği yaş grubunun özelliklerine uygundur. İncelenen kitaplardaki resimler özgün, ardışık ve tutarlı bir biçimde çizilmiştir. Genel anlamda çocukta sanatsal duyarlılık oluşturacak, onların düş kurmasına ve düşünmesine katkı sunacak şekilde resimleme yapılmıştır.

Yukarıda belirlenen birkaç eksik dışında kitapların hepsi tasarım ve görsel öğeler yönünden çocuğa görelilik özellikleri taşımaktadır.

Vladimir Tumanov'un kitapları içerikle bağlantılı olarak karakter, konu, ileti, dil ve anlatım ile eğitsel yönden incelenmiştir.

Vladimir Tumanov'un yapıtlarında, çocuğun rahatça özdeşim kurabileceği, çocuğun sevgi ve güven ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte çocuk karakterler dikkat çekmektedir. Kitapların merkezinde bulunan karakterler çocuktur. Çocuk okura sunulan iletiler, çocuk karakterler aracılığıyla iletilmiştir. Çocuklar için model olabilecek, araştırmacı, azimli, çevresine duyarlı, yaratıcı düşünen, çözüm odaklı, gözlemci, paylaşımcı, yardım sever, dürüst, güvenilir gibi olumlu özelliklere sahip karakterler kitapların başkişileri olarak tercih edilmiştir.

Yapıtlar, titizlikle seçilmiş, çok iyi geliştirilmiş karakterler üzerinden biçimlendirilmiştir. Karakter geliştirme yollarının hepsinden faydalanılmıştır. Bu

durum okurun farklı karakterlerle tanışarak özdeşim kurmasına olanak sunmaktadır. Yapıtlarda karakterler okura tanıtılırken en çok yazarın yorumuyla, karakterin davranış ve eylemleriyle karakter geliştirme yolları tercih edilmiştir. Yazarın yorumuyla yapılan karakter geliştirme yolu kurguyu oluşturan yazarın gözünden okurun karakterleri daha iyi tanımasına katkı sağlamaktadır. Karakterlerin davranış ve eylemleriyle geliştirilmesi çocuk okurun karakterlerle duygudaşlık kurmasını kolaylaştırmış ve karakterleri devingen hâle getirmiştir. Çok iyi geliştirilen karakterler, daha çok açık ve devingen özellik taşımaktadır. Karakterlerin, çocuk okurun gözünde somutlaşabilmesi için yapılan betimlemeler gayet başarılıdır. Kitap karakterleri; meraklı, araştırmacı, insana ve doğaya duyarlı kişiler biçiminde geliştirilmiştir. Bu da karakterlerin devingenliğine katkı sağlamaktadır.

Vladimir Tumanov'un kitapları daha çok çocuk dünyasına uygun konuları ele almaktadır. Çocukların meraklı ve araştırmacı yönlerini ortaya koyan, gizemli olayları çözerken çocuk karakterlerin deneyimledikleri yaşantıları, korkuları okurla buluşturmaktadır.

İncelenen kitapların konuları hayata, insana, doğaya yönelik bir duyarlılık oluşturmaktadır. Kitaplarda, mücadele, birliktelik, kardeşlik, arkadaşlık, güven, kararlılık, özveri, çevre, duygudaşlık, kendine inanma, doğru bildiğinin peşinden gitme, yardımlaşma, paylaşma, matematiğe ve coğrafyaya duyarlılık gibi konular işlenmiştir. Bu konular oluşturulurken yararlanılan çatışmalar çocukların sevgi ve bağımsızlık gereksinimlerine uygun yapılandırılmıştır.

Kitaplarda konu yapılandırılırken bütün çatışma türleri kullanılmakla beraber en çok kişi-kişi çatışması kullanılmıştır. Çatışmalar çocuk gerçekliğine uygun yapılandırılmıştır. Kitaplarda kurgulanan çatışmalarda herhangi bir tutarsızlığa rastlanmamıştır. Aşırı duygusallık, abartı ve rastlantısallık unsurları görülmemiş böylece kitaplarda inandırıcılık sağlanmıştır. Konunun ele alınış biçimi çocukta merak ve heyecan uyandırarak anlatıma devingenlik kazandırmakta ve çocukta okuma isteği oluşturmaktadır.

Çocuk okurun anlamlandırma seviyesine uygun, onların düş kurmasına ve düşünmesine imkân veren, düşünce ve sorunlarına yönelik konular, çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak kitaplarda işlenmiştir.

Vladimir Tumanov'un kitapları, konuları yönünden incelendiğinde çocuğa görelilik ilkelerinin ve çocuk gerçekliğinin dikkate alınarak yapılandırıldıkları görülmektedir. Okuma eyleminin devamlılığına katkıda bulunan konu seçimleri yapılmış olup konuları bakımından çocuk okura önerilebilir kitaplardır.

“Yazınsal metinlerde ileti, önerme biçimine daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metnin dokusuna sindirilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin iletişi örtük iletidir” (Özdemir 2002: 115) Vladimir Tumanov'un kitaplarında yer verilen iletiler, hitap ettiği okur kitlesinin anlam evrenine uygun olarak yazınsal kurgu içinde çocuk okura sezdirilmiştir. Kitaplarda verilen iletiler daha çok örtük olarak kurgulanmıştır. Öğretici ve belletici şekilde verilmeyen iletiler, konu ve kurgu ile özdeşleşmiş olarak verilmiştir. Okurun eşduyum yapmasını sağlayarak yaşama ilişkin öğeleri okura sezdirmiştir. Yazarın kitaplarındaki iletiler, çocuk ve genç okurun karakter eğitimine destek verebilir.

Özbaşı (2020) yaptığı çalışmada Tumanov'un “*Kraliçeyi Kurtarmak*” ve “*Haritada Kaybolmak*” kitaplarında iyi geliştirilmiş devingen karakterler bulunduğunu belirtmiş ve karakterlerin olumlu özellikleriyle ön plana çıktığını tespit etmiştir. Bu açıdan incelendiğinde kitaplar verdikleri iletiler bakımından çocuk edebiyatın temel öğelerine uygun olarak verilmiştir.

Yapılandırımacı eğitim anlayışında iletilerin çocuğa doğrudan verilmesi yerine sezdirilmesi ve iletiye çocuğun kendisinin ulaşması istenir. Bu yönüyle Tumanov'un eserleri doğru kurgulanmış eserler olarak dikkat çekmektedir.

İncelenen kitapların çevirisi dil ve anlatım yönünden çok başarılı bir biçimde yapılmış olup dilin anlatım olanakları, söyleyiş güzelliği, söz varlığı okura duyumsatılmıştır. Kitaplarda devingen bir anlatım kullanılmıştır. Sade ve anlaşılır bir dil ile yazılan kitaplar okumanın akıcılığına katkı sağlamıştır. Kitaplarda neredeyse

tüm cümle türleri kullanılmıştır. Böylelikle kitaplardaki anlatımın tekdüze olması engellemiştir. Soru cümlelerinden sıklıkla faydalanılmıştır. Böylece kurgulardaki merak ve araştırma unsurlarının harekete geçmesi amaçlanmıştır. Kitapların hepsinde düşündürme ön planda olduğu için soru cümleleri çok kullanılmıştır.

Sözcükler argo kullanımları dâhil tüm kullanım biçimleriyle metinlerde yer bulmuştur. Argo sözcüklere hayatın doğal akışıyla bağlantılı olarak yer verilmiş olup çok az sayıda argo sözcük kullanılmıştır. Terim anlamlı sözcüklere kitapların konuları gereği sıklıkla yer verilmiştir. Fakat metne ustalıkla yerleştiren terimler anlam yönünden sorun teşkil etmemektedir. Bu durum çocuğun sözvarlığının zenginleşmesine katkı sunmaktadır.

Tüm kitaplarda başarılı şekilde yapılan kişi ve yer betimlemeleri aracılığıyla çocuğun bütün duyularına seslenilmiştir. Benzetme ve kişileştirme cümleleri sayesinde anlatılar somutlaştırılmıştır. Anlatımda sık sık kullanılan ikilemeler ve pekiştirmeler anlatımın işitselliğine katkı sağlamıştır. Tumanov'un kitapları bu yönleriyle günümüzde çokça benimsenen çoklu zekâ kuramını destekler nitelikte, çeşitli zekâ türlerine hitap etmektedir.

İncelenen eserler çeviri olmasına karşın bütün kitaplarda deyimlere çok fazla yer verilmiştir. Yoğun şekilde kullanılan deyimler çocuğun sözvarlığını geliştirmekte anlatımın çekiciliğini arttırmaktadır. Deyimler, çocuklar için eğlenceli ve akılda kalıcılığı yüksek olan kalıplaşmış söz birlikleridir. Bu yönüyle Tumanov'un eserleri çocukların zihninde kalıcı bir yer tutabilir.

İncelenen kitaplarda yer yer şiir dili kullanılmıştır. Anlatımda uyaklı, redifli dizelerden faydalanılmıştır. Kitaplarda kullanılan şiirsel dil de anlatımın okurun belleğinde yer edinmesini sağlar niteliktedir. Mektup türünden de yararlanılan kitaplarda hem anlatımın devingenliğine hem de çocuk okurun edebî türlere ilişkin deneyimine katkı sunulmuştur.

Kitaplarda bazı yazım ve noktalama yanlışlıkları bulunmaktadır. Birleşik kelimelerin yazımı, özel isimlere getirilen yazım eklerinin ve kurum kuruluş

isimlerine getirilen eklerin kesme işaretiyle ayrılması, bağlaçlardan önce ve sonra noktalama işaretleri kullanılması gibi hatalar yapılmıştır.

Sever (2003)' e göre çocuk kitaplarının çocuğa göreliğini belirleyen en önemli unsur dil ve anlatımdır. Genel anlamda estetik bir dil ve anlatım tarzı kullanılan Vladimir Tumanov'un kitapları çocuğa görelilik ilkelerine uygun hazırlanmıştır. Fakat kitaplarda belirlenen noktalama ve yazım yanlışlarının düzeltilmesi gerekmektedir.

Kitaplarda herhangi bir ideolojik telkinde bulunulmamış, kadın ve erkek arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Baskılayıcı ve denetleyici bir anlayış sergilenmemiş, şiddet sorunların çözümünde bir yol olarak gösterilmemiştir. Eğitsel yönden tüm kitaplar çocuğa göre hazırlanmıştır.

Vladimir Tumanov'un kitaplarının bazılarının çeşitli yönleriyle incelendiği çalışmalara literatürde rastlanmıştır. Bu çalışmalarda söz konusu kitapların incelenen yönleriyle çocuk okura uygunluğu tespit edilmiştir.

Yıldırım ve Dinç (2017)'in “Türkiye’de En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Yeterlilik Analizi” adlı çalışmalarında belirlenen 20 kitap arasında “*Kraliçeyi Kurtarmak*” ve “*Haritada Kaybolmak*” kitapları da yer almaktadır. Araştırmacılar, bu çalışmada kitaplarla ilgili şu sonuca ulaşmışlardır: “Genel olarak değerlendirildiğinde, en popüler 20 kitabın çoğu, tasarım/düzenleme ve konu/plan ölçütleri bakımından yeterlidir... ilgili yayınevleri tarafından yürütülen tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yanı sıra; hâli hazırda tasarım/düzenleme, konu/plan ölçütleri yönünden oldukça tatmin edici olmalarının etkili olduğu söylenebilir” (Yıldırım ve Dinç 2017: 1489) .

Erkmen (2017), yaptığı çalışmada kütüphanelerde en çok okunan kitaplar arasında “*Kraliçeyi Kurtarmak*” kitabını da göstermiş ve bu kitabın konusunun insana ve doğaya karşı bir farkındalık oluşturabilecek, çocuk gerçekliğine uygun bir kitap olduğunu belirlemiştir. Ayrıca 9 yaş üstü çocukların en çok okudukları çeviri

kitaplardan olan “*Kraliçeyi Kurtarmak*”ın diğer kitaplarla beraber Türkçe çevirisinin dil ve anlatım bakımından başarılı olduğunu tespit etmiştir.

İpek (2017), yaptığı çalışmada “*Kraliçeyi Kurtarmak*” kitabının birçok evrensel değer taşıdığını ve belirtmiştir.

Karadeniz (2018),“*Kraliçeyi Kurtarmak* Adlı Hikâye Kitabında Yer Alan Bilmecelerin Problem Çözme Stratejileri Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmasında bu kitabın özellikle beşinci sınıflar için matematik dersinde yardımcı kaynak olarak kullanılabileceğini belirtmiştir.

Vladimir Tumanov’un çocuk kitaplarının araştırmacılar tarafından incelendikleri konulara göre nitelikli bulunduğu görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmadan elde edilen verilere göre Vladimir Tumanov’un çocuk kitapları çocuğa görelilik ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

5.2. Öneriler

Bu çalışma sonucu elde edilen bilgiler ışığında şu öneriler sunulabilir:

- Vladimir Tumanov’un kitapları dış yapı özellikleri bakımından çocuk gerçekliğini göz önünde bulundurarak yayınevi, kapak tasarımlarını ve ciltlemeleri tekrar gözden geçirebilir. Kapakta kalın karton, ciltlemede ip dikiş kullanılarak kitapların kullanım süresi uzatılmalıdır. “*Haritada Kaybolmak*” ve “*Böcek Çocuk*” kitaplarında kapak resmi gözden geçirilerek içeriğe dönük ipuçları artırılabilir. Çocuğun düş gücüne ve sanatsal zevkine katkı sağlayacak çeşitli düzenlemeler yapılarak kitap kapakları daha da geliştirilebilir.
- Çocuk kitapları renklendirildiğinde çocukların ilgisini daha çok çekmektedir. İncelenen kitaplardan “*Böcek Çocuk*” dışındaki kitaplardan hiçbiri renklendirilmemiştir. Çocuk okurun kitaplara olan ilginin artmasına katkı sağlayacağından kitapların yeni basımlarının renklendirilmesi önerilmektedir.

- Kitaplar, TDK'nin yazım kurallarına dikkat edilerek yazılmalı; kitaplarda noktalama ve yazım yanlışları olmamalıdır. İncelenen kitapların bazı bölümlerinde noktalama ve yazım hataları vardır. Kitaplardaki yazım ve noktalama hataları düzeltilmelidir.
- Aileler çocuklarına kitap seçerken kitapların; çocuğun çok yönlü gelişimine katkı sunan, onlara hayata, doğaya ve insana dair duyarlılık kazandıran, onları dilsel ve duygusal yönden etkileyen uyaranlar olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır. Bu bağlamda çocuğa göre hazırlanan, çocuk gerçekliğini göz önünde bulunduran nitelikli kitaplar seçmelidirler. Bu açıdan bakıldığında Vladimir Tumanov'un kitapları ailelere önerilebilir.
- Okuma alışkanlığı kazandırmada okullar, aileden sonra çocuğu etkileyen en önemli yerlerdir. Öğretmenler çocuk edebiyatı yapıtlarından çocuk edebiyatının temel öğelerine uygunluğu araştırmalarla tespit edilenleri, okul veya sınıf kütüphanelerine kazandırmalı ve öğrencilerle tanıştırmalıdır. Vladimir Tumanov'un kitapları öğretmenlere tavsiye edilebilir.
- Vladimir Tumanov'un kitapları, işlediği konular ve iletiler yönünden eğitsel nitelikler yönünden zengin yapıtlardır. Türkçe ders kitaplarında okuma parçası olarak kullanılabilir.
- “*Kraliçeyi Kurtarmak*” kitabı matematik, “*Haritada Kaybolmak*” sosyal bilgiler ve coğrafya, “*Asılı Dağın Kâhini*” sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinde Çoklu Zekâ Kuramı çerçevesinde öğrencilerin derslere ilgisini arttırmak için kullanılabilir. Serbest okuma metinleri olarak ilgili ünitelere dâhil edilebilir. Böylece hem derslerle ilgili bilgiler sezinletilebilir hem de çocuğun okuma kültürü edinmesine katkı sağlanabilir.
- Her kitap çocuğa uygun olmayabilir, çocukların gelişimine ve okuma kültürü edinmelerine katkı sağlayacak, onları olumsuz yönden etkilemeyecek kitapların tercih edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bilinçli ve duyarlı çocuklar yetiştirmek için nitelikli kitaplar çocukla buluşturulmalıdır. Bu amaç doğrultusunda kitapların niteliğini belirleyen bilimsel çalışmaların daha çok yapılması gerekmektedir.

- Çeviri kitaplarda kültürel farklılıklar olabilmektedir. Kültürel farklılıkların çocuğa doğru bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu nedenle çeviri çocuk kitaplarında bu hususları dikkate alan çeviriler tercih edilmelidir.
- Çeviri çocuk kitaplarının her geçen gün sayıları artmaktadır. Çocukların okuduğu kitaplar hakkında bilimsel bilgiye ulaşılabilmesi için araştırmacılara özellikle çok okunan çeviri kitapların çocuğa göreliğini inceleyen bilimsel çalışmalar yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- academia.edu., (2021). *Vladimir Tumanov*,
<https://westernu.academia.edu/VladimirTumanov> (erişim tarihi: 06.02.2020).
- Akbayır, S., ve Şahin, Ş. (2005). “Yaş gruplarına göre çocuklar için edebiyat.” *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105.
- Aksan, D. (2002). *Ana Dilimizin Söz Denzinde*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2010). *Yazılı ve Sözlü anlatım: Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, M.(2014). *Muzaffer İzgü’nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alpay, M.,ve Anhegger, R. (1975). *Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları*. İstanbul: CemYayınevi.
- Anaz, Z. (2018). *Mavisel Yener’in çocuk edebiyatı yapıtlarının dil özellikleri, söz varlığı, anlatım teknikleri ve dış yapı özellikleri bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Aytaş, G. (2003). *Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü*, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13: 155-160.
- Beykan, M. (2007, 04 Şubat).*Kanadalı Yazardan Türk Çocuklara ‘Fantastik’ Matematik*, Akşam Brunch. Erişim adresi: <https://www.günişigikitapliği.com/tr>
- Börekçi, G. (2015, 26 Aralık). *Çocuklara Matematiği Sevdiren Maceralar*, Habertürk. Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/tr>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Canlı, S. ve Aslan, C. (2018). “Çetin Öner'in" Gülibik" Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi”. *Ilkogretim Online*, 17(2).
- Celepoglu, A. (2015). “Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, (Editörler) Ömer Yılar ve Lokman Turan, Ankara:Pegem-A Yayıncılık.
- Çer, E. (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çer, E. (2016a). “Türkçe öğretiminde çocuğa görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi.” *Elementary Education Online*, 15 (4), 1399-1410.
- Çer, E. (2016b). *0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelilik*.Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Çer, E., ve Şahin, E. (2016). The Acquaintance Level of Turkish Prospective Teachers with Qualified Works of Children's Literature. *Journal of Education and Learning*, 5 (3), 205-219.
- Çetin, İ.(2015). *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çılgın Sınar, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Çolakça, C. (2019). *Gülsevin Kırıl'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Dağlıoğlu, H. E. ve Çakmak, Ö. Ç. (2009). “Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi”. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534.
- Danışman, T. (2019). *2018-2019 eğitim öğretim yılında okutulan beşinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*, Ankara: PegemA.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını- Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Dilidüzgün, S. (2004). “Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri”. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 43-55.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını*, İzmir: Tudem Yayınları.
- Dilidüzgün, S.(2000). “Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik”. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Yay. Haz.: Sedat Sever)* Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları, s.253-267.
- Doğan, Ç. (2015). *Sevim Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Dursunoğlu, H. (2015). “Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, (Editörler) Ömer Yılar ve Lokman Turan, Ankara:Pegem-A Yayıncılık.
- Düzenli, E. (2019). *Hidayet Karakuş'un hikâyelerinin çocuk edebiyatının temel unsurları bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt.
- Edebiyatı Sempozyumu: Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Yay. Haz. : S. Sever vd.). Ankara: AÜ Basımevi, s.651 – 657.
- encyclopedia.com (2021). *Tumanov, Vladimir A. 1961*-<https://www.encyclopedia.com/arts/educational-magazines/tumanov-vladimir-1961> (erişim tarihi: 06.02.2020).
- Enginün, İ. (1991). Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 392-399.
- Erdal, G. (2007). “Milli Eğitim Bakanlığı yayınları çocuk kitaplarının resimlemelerine genel bakış”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi (Ankara ili örneği)*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gökmen, B. (2017). *Ödüllü çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Göktürk, A. (1989). *Sözün Ötesi-Yazılar*-.İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Güleç, H. Ç. ve Geçgel, H(2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayınevi.

Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A. Yayınları.

Gündüz, Y. (2016). *Ahmet Ümit'in masal kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Günen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., Katrancı, M. (2012). "Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi*, sayı: 196

Hacısalihoglu Karadeniz, M. (2018). "Kraliçeyi Kurtarmak" adlı hikaye kitabında yer alan bilmecelelerin problem çözme stratejileri bağlamında incelenmesi, IV. In *INES Education and Social Science Conference (ESS) Tam Metin Kitabı* (pp. 77-89).

İpek, D. (2017). *Çok satılan yazınsal çocuk kitaplarında evrensel değerler üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İpşiroğlu, Z. (1997). *Eğitimde Yeni Arayışlar*. Adam Yayınları: İstanbul.

Kantemir, E. (1979). "Çocuk kitapları sorunu". *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12 (1-4), s. 191-202.

Kara, C. (2012). "Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlemelerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar". *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi* , 1 (1) , 225-232 .

- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (21. baskı)*.Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C. (1996). “*Anadili Eğitimi*” Ana Dili Dergisi, (1).
- Kıbrıs, İ.(2002). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Eylül Kitap ve Yayınevi: Ankara.
- Kıldan, A. O., ve Bilgici, B. G. (2011). “Okulöncesi eğitim alan çocukların ebeveynlerinin çocuk kitabı seçme ölçütlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi”. *Milli Eğitim Dergisi*, 192, 105-120.
- Kirazlı, N. (2018). *Behiç Ak’ın çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa görelilik açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, B , Çermik, F , Polat, S , Şahin, N . (2016). “Öğretmen adaylarının kitap okuma tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* , 5 (1) , 0-0 .
- Neydim, N. (2003). auzefkitap.istanbul.edu.tr., İstanbul: Bu Yayınevi.
- Neydim, N.(1998). *Çocuk ve Edebiyat - Çocukluğun Kısa Tarihi, Edebiyatta Çocuk Figürleri*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F.(2006). *Yerli ve Yabancı Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öncü, M. (2011).*Mavisel Yener’in romanlarında çocuk ve eğitim teması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Özbaşlı, S. (2020). “Karakter eğitimi açısından Vladimir Tumanov’un romanlarındaki çocuk karakterlerin değerlendirilmesi”. *Asya Studies* , 4 (12) , 11-20
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel Okuma*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Öztürk, Y. (2019). *Hüseyin Yurttaş’ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

- Polat, Z. (2018). *Mevlâna İdris Zengin'in çocuk edebiyatı türündeki eserlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Rıza, E. T. (1999), “İlköğretim Türkçe Derslerinde Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri”. Denizli Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 6, s. 1-12.
- Sever, S. (2006). “Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?”. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu:Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Yay. Haz.: S. Sever vd.). Ankara: AÜ Basımevi, s.41- 56.
- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. (2. Baskı). İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve Edebiyat*. (9. Baskı). İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2018). *Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi*. (1. Baskı). İzmir: Tudem.
- Sever, S., Dilidüzgün S., Öztürk, A., ve Adıgüzel, H. Ö. (2013). *Okul öncesinde Çocuk Edebiyatı*, Zeliha G. (Ed.). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., N. Neydim, C.Asan (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*.Eskişehir :Anadolu Üniversitesi Yayını
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N. ve Aslan, C. (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sınar, A. (2006). *Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 176-177.
- Sivri, M.(2006). “Çocuğa Şiirde Öğreticilik Sorunsalı”. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik*
- Sürmeli, K. (2007). “Masal Kitaplarında Grafik Tasarım Sorunları ve Çözüm Önerileri”. Sedat S. (Ed.), *II. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 553-557). Ankara Üniversitesi.
- Şahin, A. (2015). “Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, (Editörler) Ömer Yılar ve Lokman Turan, Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

- Şahin, N. (2012). *Maniheist ve Budist Uygur şiirinin dilin dört temel becerisi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şimşek, T. (2014), “Çocuk edebiyatı tarihine ön söz”. *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi*, Aralık 2014, Sayı: 756.
- Şimşek, T. (2014). “Çocuk edebiyatı tarihine ön söz”.*Türk Dili Dergisi*, 7(756), 15-58.
- Şirin, M. R. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2006). *Çocuk hep çocuk – çocuk ödevi için küçük notlar*. (1. Baskı), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007); *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış-Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?-, Kök Yayıncılık: Ankara*.
- Şirin, M. R. (2016). “Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi”. *Türk Dili Dergisi*. CX (780), 12-31.
- Şirin, M.R. (1987). *Çocuklar İçin Edebiyat, Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, M.R. (2000).*99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Tanju, Y. (2010). “Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (21) , 30-39.
- Taşdelen, V. (2005), “Çocuğu anlayan edebiyat”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Ağustos-Eylül 2005, Sayı: 104-105.
- TDK (2021), <https://sozluk.gov.tr>, *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, (erişim tarihi: 24.12.2020).
- Tekin, (2017). *Süleyman Bulut'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balıkesir.
- Toz, H. (2015). “Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, (Editörler) Ömer Yılar ve Lokman Turan, Ankara:Pegem-A Yayıncılık.

- Tumanov, V. (2016), *Haritada Kaybolmak* (Çev. Mine KAZMAOĞLU). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Tumanov, V. (2019). *Kraliçeyi Kurtarmak* (Çev. Mine KAZMAOĞLU). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Tumanov, V. (2020), *Asılı Dağın Kâhini* (Çev. Mine KAZMAOĞLU). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Tumanov, V. (2021), *Böcek Çocuk* (Çev. Duru Güngör). İstanbul: Çınar Yayınları.
- TÜBA. (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Türkben, T. (2019). “Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Deyim Varlığı ve Öğretimi Açısından İncelenmesi”. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 63-90.
- Ural, Y. (1987). “Yalvaç Ural’la ‘Çocuk Edebiyatı’ üzerine ” 1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü Yay.
- Uyar, Y.E. (2019). *Hasan Kallimci’nin destan romanlar serisinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yalçın, A.ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Yangil, M. K. (2017). “Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi”. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 218 – 229.
- Yaşar, K. (2013). *Erich Kästner’in ‘‘Hayvanlar Toplantısı’’ adlı eserinin çocuğa göreliği ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncüyıl Üniversitesi, Van.
- Yavuzer, H. (2007) *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A., H. Şimşek (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, İ. E., ve Dinç, S. (2017). “Türkiye’de En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Yeterlilik Analizi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1477-1490.
- Yıllar, Ö., Turan, L. (Ed.) (2015). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PegemA.
- Yurttaş, H. (1995). “Çocuk ve Kitap”. *Varlık Dergisi*, s. 1058.
- Zengin, A.Y. ve Zengin, N. (2009). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınevi.

